

Zuzenbidea

Derecho

Larramendiren
Hiztegigintza
Juridikoa

Universidad de
Deusto

Deustuko
Unibertsitatea

Larramendiren
Hiztegigintza Juridikoa

Larramendiren Hiztegitza Juridikoa

Cesar Gallastegi / Andres Urrutia / Esther Urrutia

Zuzenbide Fakultateko irakasleak - DU

Arantza Etxebarria

Terminologia - DU

2007

Deustuko Unibertsitatea

Bilbo

Minor Bilduma, 5. zk.

Serie minor, vol. 5

HEZKUNTZA, UNIBERTSITATE
ETA IKERKETA SAILA

DEPARTAMENTO DE EDUCACIÓN,
UNIVERSIDADES E INVESTIGACIÓN

Liburu hau Eusko Jaurlaritzaren Hezkuntza,
Unibertsitate eta Ikerketa Sailaren diru-laguntzarekin
argitaratu da.

Eskubide guztiak erreserbatuak daude. Debehatuta dago, le-
gearen arabera, argitalpen hau bikoiztea, biltzea edo igortzea,
ez osorik, ez zatika, ezta inolako bitarteko edo prozedura tekni-
koren bidez ere, argitaratzaileen berariazko baimenik gabe.

© Egileak: Arantza Etxebarria, Cesar Gallastegi,
Andres Urrutia eta Esther Urrutia
© Euskal Gaien Institutua. Deustuko Unibertsitatea
1. postakutxa-48080 Bilbo
www.deusto.es
publicaciones@deusto.es

ISBN: 978-84-9830-669-9

Aurkibidea

Larramendiren Hiztegitza Juridikoa	11
1. Hasierakoa	11
2. Larramendi: forua eta euskara	13
3. Larramendiren lexiko juridiko-administratiboaren osaera . . .	17
4. <i>Hiztegi Hirukoitza</i> : lexiko juridiko-administratiboaren bilbatura semantikoa	25
5. <i>Hiztegi Hirukoitzaren</i> ondorengoak, lexiko juridiko-administratiboaren arloan	27
5.1. Sarrera	27
5.2. Amundarain, XIX. mendeko idazle liberala	28
5.3. Ulibarri, XIX. mendeko idazle karlista	31
5.4. Lore Jokoak	34
5.5. Euskal aldundietako testugintza XX. mendearen hasieran	35
6. Ondorioak	36
<i>Hiztegi Hirukoitzaren</i> hustuketa	39
1. Sarrera	39
2. Hustuketaren ondoriozko hitz-zerrenda	41

Larramendiren Hiztegigintza Juridikoa*

1. Hasierakoa

Badira euskararen tradizio lexikografikoan halako jarraitutasun le-roak hiztegigintzaren aldetik. Badira, orobat, hiztegiak, goitik behera eta xehetasun guztiakin euskara aztertzen duten hitz-bildumak. Gu-txiago ditu euskarak, ordea, eremu lexiko jakin batetik hasi eta hare-nak biltzen dituztenak. Horri ekin nahi izan zaio oraingo honetan. Ho-rretarako, esparru juridiko-administratiboa aztergai hartu eta horren barruan murgiltzeko ahalegina egin da.

* Lan hau Euskaltzaindiaren XV. Nazioarteko Biltzarrean (2001eko irailean eginda-ko horretan) Andres Urrutiak eta Cesar Gallastegik aurkeztutako txostenean oinarritzen da, «Euskarazko lexikogintza juridiko-administratiboa. Larramendiren eragina» izene-koa. Euskaltzaindiak testu hori erabili eta argitaratzeko baimena eman du (Euskaltzain-diaren 2007ko uztailaren 25eko erabakia). Orduko testua landu eta zabaldu egin da argi-talpen honi begira; lan horretan, Arantza Etxebarriak eta Esther Urrutiak ere parte hartu dute.

Eta Larramendi aukeratu da hasikina. Aurrekoak ere badira (hala nola, Landuccio¹, Pouvreau², Harriet³ edota Urte⁴), baina andoaindarraren hiztegia⁵ da ziur asko euskararen ipi-apa guztiak zehatz eta mehatz landu zituen lehena, Euskal Herriko hegoaldean bederen.

Jarraian, hurrengo orrialdeetan jorratuko diren lau gai nagusiak aurkeztu nahi dira:

- a) Lehenengo kontua: Larramendik *Hiztegi Hirukoitza* idazteko gaztelaniazko *Diccionario de Autoridades* delakoa aurrean izan zuen eredu modura. Hori dela eta, lehenengo galdera hauxe da: Larramendik hiztegi horretako hitzen euskal ordainak eman zituen bakar-bakarrik? Edota, besterik ere jaso zuen (euskal foru eta legeen eduki eta tradizioetik, alegia)?
- b) Bigarren puntu bati legokioke Larramendiren euskalgintza arakatzea, alor juridiko-administratiboaren ikuspegitik. Egiteko horretan baliatuko dira oraintsuko ikerketak.
- c) Hirugarren galdera, beharbada, aurreko puntuan lexikogintza juridiko-administratiboaren ikuspegi linguistikoa osatzeko baliagarria izan daiteke. Linguistikatik harago joan eta —zuzenbidearen izaera kontuan hartuta— ikertu nahi da semantikaren kutsuak nondik ematen duen norabidea. Asmo-hiztegia deitu diote horri batzuek.
- d) Laugarrenez, Larramendiren eragina izango da aipagai. Eragin hori geroko mendeetan luzatu da, eta horren adibideak emateko ahalegina egingo da, batez ere arlo juridikoari dagokionez.

¹ AGUD, M. eta MICHELENA, L.: *N. Landuchio. Dictionarium Linguae Cantabrigiae* (1562). ASJU-ren Gehigarriak X, Imprenta de la Diputación de Guipúzcoa, Donostia, 1958.

² BILBAO, G.: «Povreuren hiztegi laukoitza». ASJU, XXVI-2, 1992, 341-389. orr.

³ LAKARRA, J.A.: *Harrieten gramatikako hiztegiak (1741)*. ASJU-ren Gehigarriak XVIII. Gipuzkoako Foru Aldundia, Donostia, 1995.

⁴ URKIZU, P.: *Pierre D'Urteren Hiztegia (Londres 1715)*. Filosofi Letretako Fakultatea, Deustuko Unibertsitatea-Donostiako Egoitza, EUTG-Mundaiz, Donostia, 1989.

⁵ LARRAMENDI, M.: *Diccionario trilingüe del castellano, bascuence y latín*. Txertoa, Donostia, 1984.

Lau ardatz nagusien azalpena egin baino lehenago, aipatzekoa da azterketarako mamitu den corpusa. Egin-eginean ere, Larramendiren *Hiztegi Hirukoitza* hustu da, lexiko juridiko-administratiboaren osaketa egiteko. Aukeraketa horretan hitz juridiko eskusibo zein eskusibo ez direnak sartzeko saiakera egin da; beraz, hautaketarako erabili den irizpidea zabala eta malgua izan da. Corpus horren zerrenda zehatza testu honen ondoan doa, inork erabilgarri iritziz gero, behar bezala aztertzeko.

2. Larramendi: forua eta euskara

Larramendiren hiztegia agertu (1745) eta berrogei urte geroago, Aizpitarte lexikografo euskaldunak euskararen hiztegia osatzeko argibideak azaldu zituen Euskal Herriko Adiskideen Elkartearen barruan (1781-1784). Bazuen hark euskal zuzenbidea jasotzeko asmoa eta go-goa, hiztegi berrian ez baitzituen zokoratzeko honako hauek:

No se omitirán las voces que tengan relación con los usos, costumbres, leyes y fueros de las Provincias, procurando con este motivo dar una idea y facilitar la inteligencia y el conocimiento del carácter, gobierno y Leyes Municipales del País.⁶

Larramendiren aldetik, halako zerbait ere suma al daiteke? Kontuan hartu behar da Larramendiren garaian, euren ajeak gorabehera, foruek bizirik zirautela Euskal Herri osoan; are gehiago, Larramendik, Foruak ezagutzeaz gain, horien alde idatzi zuen⁷. Erantzuna, hala ere, ezezkoa da, hurrengo lerroetan azalduko denez.

⁶ AIZPITARTE, J. M.: «Carta de Aizpitarte a Peñafloreda». *Colección de documentos inéditos para la Historia de Guipúzcoa*. Imprenta de la Diputación de Guipúzcoa, Donostia, 1965, 104. or.

⁷ IKUSI LARRAMENDI, M.: *Corografía o descripción general de la Muy Noble y Muy Leal Provincia de Guipúzcoa*. Sociedad Guipuzcoana de Ediciones y Publicaciones, Donostia, 1969; LARRAMENDI, M.: *Sobre los Fueros de Guipúzcoa*. Sociedad Guipuzcoana de Ediciones y Publicaciones, Donostia, 1983.

Hasteko, hurrengo kontua argitu beharko da: zergatik aukeratu zuen Larramendik *Diccionario de Autoridades* delakoa? Blanca Urgellek⁸ egilearen hiztegia errotik aztertu eta agerian jarri du *Diccionario de Autoridades* (aurrerantzean *DAut*) lanaren eragina. Besteak beste, Urgellek hurrengo baieztatzen du, Larramendik gaztelaniazko hiztegi hura hautatzearen inguruan:

Teoria berriek dioskute, gorago adierazi bezala, *DAut* ereduztat hartu izana ez dela kasualitatea, ez eta bertatik bertara alde batera utz daitekeen xehetasuna: gaztelaniazko hiztegirik onena —osoen— egin nahi izan zuelako izan zen, hain zuzen, zeren eta bere ageriko asmoa gaztelaniazko kultura osoa euskaratzea izan baitzen.⁹

Mitxelenak berak ere, Larramendiren jokabideari puntua atera, euskarara bera gidarizat hartuta:

Iztegi orren alderik txarrenak ontatik datoz batez ere: arrotzentzat, erdaldunentzat egiña izatetik, euskaldunentzat baiño gehiago. Zekizkien euskal-itzak —eta ugari eta ederki zekizkien— ipiñi izan balitu errenka, erdal-itzulpena aldamenean emanik, bestelako tresna geneukan orain eskuetan. Nola atzekoz aurrera egin zuen lana, ordea, erdal-itzak etorri-ala euskerara edo biurtuaz, erdaldunak arritu bearrez noski, ezta erraz jakiten euskal-itz direlako orientan zer den entzuna edo irakurria eta zer den aldatua edo burutik burura asmatua.¹⁰

Hortaz, lehen galdera hauxe izan behar: erabili al zituen Larramendi zenak euskal foru erakundeak, euskal berbak jasotzeko eta haien

⁸ URGELL, B.: «*Hiztegi Hirukoitza* eta *Diccionario de Autoridades* erkatuaz (I): oinarriko ezaugarri zenbait». *ASJU*, XXXII-1, 1998, 109-165. orr.; URGELL, B.: «*Hiztegi Hirukoitza* eta *Diccionario de Autoridades* erkatuaz (II): sarreraren edukia». *ASJU*, XXXII-2, 1998, 365-415. orr.; eta URGELL, B.: «*Hiztegi Hirukoitza* eta *Diccionario de Autoridades* erkatuaz (III): Gaztelania». *ASJU*, XXXIII, 1999, 157-238. orr.

⁹ URGELL, B.: «*Hiztegi Hirukoitza* eta *Diccionario de Autoridades* erkatuaz (I): oinarriko ezaugarri zenbait». 117. or.

¹⁰ MICHELENA, L.: «Euskal-iztegi gilleak XVII-XVIII' garren mendeetan». *Euskera*, VI, 1961, 11. or.

gaztelaniazko ordainak euskaraz ere emateko? Aldiz, huts-hutsean itzuli zuen *DAut*-etik zetorrena, zegoena zegoela, besterik gabe eta foruen munduari muzin eginda?

Argumentuek bigarrenera daramate. Hasian hasi, irakurle jakinguratsua gaztelaniazko hiztegia eskuan hartu eta hura biribiltzeko jorratu ziren idazle nahiz testuen zerrendari men eginez gero, berehalakoan konturatzen da formula zabala erabili zela.

Euskal Herriari dagokionez, lehen liburukian beren-beregi aipatzen dira *Fueros de Vizcaya* direlakoak, lege bildumaren data bera (1330-1400 urte bitartekoa dela diote) zuzena izan ez arren. Lehen liburuki honetatik (1726) seigarren eta azken liburukira (1739), autore eta testuen hurrenkera nabarmen zabaldu da. Hartara, *Fueros de Vizcaya* direlakoek bere horretan jarraitzen dute, beste testu juridiko-administratibo askoren artean. Bestetik, esan behar da hiztegiaren iturrien artean Nafarroako testuak, Gipuzkoakoak eta Arabakoak falta direla.

Bizkaiko testuari berriro ekinez, argi dago *DAut*-en erabilitako idazkia *Foru Berria* dela, XVI. mendekoa, eta ez, ostera, aurreko mendeko *Foru Zaharra*. Besteak beste, bi aipamen izan daitezke argigarri, jatorrizko testua Bizkaiko Foruen bilduma berria dela egiaztatzeko. Lehenengoa *moza en cabello* da:

Moza en cabello. Significa lo mismo que doncella ò virgen. Es phrase antigua, que oy se conserva en Vizcaya, Astúrias, Galicia, y otras Provincias Septentrionales de España, con tal rigór, que la muger que no es tal virgen, aunque no esté casada, no puede andar con el cabello suelto, sino recogido con alguna cinta, ò cubierta la cabeza con alguna toca [...] FUER. DE VIZC. tit. 12. de las prescripciones, 14. Denunciando contra ellos, que siendo *mozas en cabello*, las desfloraron, y que se proceda contra ellos.¹¹

Bigarren aipamena *sobre carta* da, hau ere Bizkaiko Foruen bilduma berritik hartua:

¹¹ RAE: *Diccionario de Autoridades* II (1729). Gredos, Madril, 1990, 15. or.

Sobrecarta. Se llama tambien la segunda provision, ù despacho, que dá el Consejo acerca de una misma cosa, quando con algun pretexto no han dado cumplimiento otras Justicias a la primera [...] FUER. DE VIZC. f. 92. No habian sido llamados, ni oídos para dar las dichas cedulas, y cartas, y sobrecartas.¹²

Baina beste barbarik bazegoen Bizkaiko Foru idatzian. Konparaketa egiteko nahikoa da Dario de Areitio foruzaleak Bizkaiko Foru berriaren inguruan idatzi zuen hiztegitxora jotzea¹³. Nekez aurkituko du azterlariak DAut-en *Fueros de Vizcaya* izenpean halako barbarik. Nekezago oraindik bertako hainbat esamolde juridiko, zuzenbide publiko zein pribatukoak.

Hartara, DAut-ek, ustekoa izan daitekeenez, Gaztelako sistema juridikoa jartzen du begi-bistan, gaztelaniaz eramana eta ehotua. Larramendiren bidea ere, lehen esan dugun bezala, hortik doa, eta lexiko juridiko-administratiboaren hitzak ematerakoan, euskal ordainak ematen ditu, euskal foru zuzenbidearena aintzat hartu gabe. Noizbait aintzazkotzat hartzen badu ere, ez bide propiotik, ezpada Gaztelako zuzenbidearen lorratzetik. Legez zein hizkeraz, Larramendirena ez da foru zuzenbideari adi-adi egoten. Euskararen esparrurako ekartzekoak bestetik garraiatzen ditu¹⁴.

Hala ere, salbuespen modura, ikergai honi dagokion berba bat topa daiteke HH-an, gaztelaniazko hiztegian ez datorrena. Berba hori *auzolan* da. Euskal berba hori emateko erdarazko sarrera bat asmatu bide du, *trabajo comun de todos los vecinos*, hain zuzen ere¹⁵. Antzera gertatzen da HH-ko beste sarrera batekin, HH-an *Alcalde de sacas en*

¹² RAE: *Diccionario de Autoridades* VI (1739). Gredos, Madril, 1990, 127. or.

¹³ AREITIO, D.: «Vocabulario del Fuero de Vizcaya». *El Fuero privilegios, franquezas y libertades del M. N. y M. L. de Vizcaya*. Publicaciones de la Excma. Diputación Provincial de Vizcaya, Bilbo, 1977.

¹⁴ Hori dela eta, *Camara de Castilla, Camara de Indias* edota *Camarista de Castilla* bezalako sarrerak eta horien euskarazko ordainak topatuko dira Larramendiren HH-an.

¹⁵ DAut-en *trabajo, comun/comunal* eta *vecino* sarreraren inguruan ez dago horren arrastorik. Larramendik, aldiz, HH-en *trabajo en comun de todos los vecinos* jasotzen du eta *auzalana* ordain modura.

Guipuzcoa delakoarekin, hain zuzen. Kasu horretan jatorrizko iturriaren moldaketa dagoela esan daiteke: *DAut-en alcalde de sacas* badator sarrera modura, baina Larramendik, sarrera horrez gain, Gipuzkoako eremuari begira egokitzapen bat egin bide du. Nahita ala nahigabe?¹⁶

Laburbilduz, Larramendik gaztelaniazko hiztegia —eta beraz, Espainiako kultura eta zuzenbidea— euskaraz ematea zuzen helburu; hori dela eta, euskal gizartearen berezko kontzeptu eta erakunde askorik ez da aurkituko, salbuespenak salbuespen.

3. Larramendiren lexiko juridiko-administratiboaren osaera

Larramendik Gaztelaniazko hiztegiarekiko duen menpekotasuna finkatuta, bigarren galdera, hasieran aurreratu bezala, hauxe litzateke: zer baliabide linguistiko erabili zituen Larramendik hitz juridiko-administratiboak euskaraz emateko? Ezerezetik asmatu al zituen berbak? Lehendik euskararen baitan zegoena hartu eta idatziz jarri zuen? Ez da erraza kasu guztietan erantzuna zein den asmatzea, baina Larramendik erabilitako prozeduraren lerro nagusiak hauexek direla esan daiteke.

Horretarako, Larramendik berbategiaren aurretik jartzen duen sarrera luze eta mamitsuan kokatu behar da. Larramendik, hitzaurre horretan, berba mota bi bereizten ditu: batetik, *voces del lenguaje vulgar* deitutakoak, eta, bestetik, *voces facultativas* izenekoak. Bigarren motako hitzei dagokienez, egileak dio euskara pobrea dela, baina aldi berean aberatsa.

Pobrea da «*porque ninguno ha hablado ni escrito en vascuence en las Facultades y Ciencias, ni ha pensado que sea lengua oportuna para hablar en ellas*»; hori dela eta, —Larramendik argi eta garbi adierazten du—, landu ezean, horrelako hutsuneak izango ditu hizkuntzak,

¹⁶ Larramendik *Corografía de Guipúzcoa* izeneko lanean erakunde horri buruz hitz egiten du. Ikusi LARRAMENDI, M.: *Sobre los Fueros de Guipúzcoa*. Sociedad Guipuzcoana de Ediciones y Publicaciones, Donostia, 1983, 93-94. orr. Hala ere, testuan esan bezala, sarrera berria, beharbada, *HH*-aren patologiaren barruan kokatu beharko litzateke. Blanca Urgellen lana oso interesgarria da *HH*-aren ibilbidea (gehikuntzak, galerak, akatsak...) ezagutzeko.

edozein hizkuntzak. Beraz, ez da harritzekoa euskarak berba tekniko-en premia izatea.

Baina, aurreratu bezala, euskara aberatsa da hitz berezituen hutsunak betetzeko: «*tiene todas las necesarias propias de sus raíces [...] es la ocasión de buscar las voces oportunas que hasta ahora no ha tenido o tomándolas de otras lenguas, o inventándolas o formándolas de sus fecundas raíces*» Lan horri ekingo dio idazleak hiztegiaren bitartez.

Hitzaurrean bertan ere, Larramendik maileguen bidea bazterten du nolabait, eta hitz berrien faltan sormenaren alde egiten du, euskararen gorentasunaren izenean. Andoaindarrak aitortzen du bide horretan asmakizunetan jardungo duela, baina euskararen izaera errespetatuz. Eta jakintzen munduan hitz berriak erabiltzearen alde hiru arrazoi ematen ditu: lehen, hitz teknikoak, gehienbat, adituek landu eta erabili behar dituzte (pertsonek horiek dira hitz teknikoek lehen erabiltzaileak edo erabiltzaile nagusiak); bigarrena, denboraz, hitz berrien erabilpena zabalduko da hiztunen artean; hirugarrena, euskaldun elebakarrak hobeto ulertuko du *HH*-aren proposamena, erdarazko berba edo mailegua baino.

Jarraian, Larramendik asmatze eta sortze lan horretan jorratu dituen bide batzuk azaltzen ditu, hurrengo hauek, hain zuzen: batetik, jakintzen izenak emateko (latinezko *-logia*) *-dea* atzizkiaren erabilpena; bestetik, *-dar/-tar* atzizkia; azkenik, gaztelaniazko *des-* eta *con-* emateko, hurrengo baliabideak erabiltzen ditu: tradiziozko *des-* aurrizkia, eta berak proposatutako *-kidatu*, *-kida* eta *-kidea* atzizkiak.

Oraingo honetan, Larramendiren lana zuzenbidearen ikuspuntutik aztertu nahi da. Are gehiago, Larramendiren lanari begiratzea nahitaezkoa dela esan daiteke. Zer dela eta? Larramendik hizkera espezializatuek —berbarako, zuzenbidekoak— behar duten hiztegiaren arazoari lehenengoz aurre egin ziolako.

Ezaguna denez, euskarak eremu juridikoan tradizio falta handia du¹⁷, ia erabatekoa idatzizko mailan, behinik behin. Zuzenbidearen

¹⁷ Ikusi URRUTIA, A. eta LOBERA, A. (arg.): *Euskara, Zuzenbidearen hizkera*. Deustuko Unibertsitatea, Bilbo, 1995, 57-86. orr.

eremuan euskararen erabilerarik ez badago, orduan jakintza horretako hitzak ere ez dira izango, nora jo ez da izango. Larramendik berak *HH*-an euskarazko liburuen falta aipatzen duenean, ildo bertsutik, beste hau dio euskararen erabilerari buruz: «*No hay libros manuscritos, papeles, ni procesos impresos*». Beraz, zuzenbidearen jakintzan ere, ez libururik, ezta idazteko tradizioirik.

Berbategiaren osatze lan horretan, zuzenbidearen oinarritzko hitzak emateko batez ere —*lenguaje vulgar* delakoari ere dagozkionak—, egileak entzunak eta irakurriak zituenak erabiliko zituen, ziur asko¹⁸. Bestalde, herriak erabili zein ez, zuzenbideko beste berba batzuk gaztelaniazko maileguen bidez aise eman zitezkeen. Horietako asko, besterik ez bada, Larramendik lehenengo aldiz jaso zituen idatzizko forman. Horrez gain, zenbait hitzen kasuan, esanahiaren zabalkundea erabiltzen du, ordainaren zehaztasun maila gutxituz. Inoiz ere perifrasi bidez ematen dira euskarazko ordainak¹⁹. Beste baliabide bat hitz elkartuena da. Eta, amaitzeko, atzizkien erabilera oparoa. Bide horiek guztiak erabiliz lortu zuen Larramendik gaztelaniazko *DAut*-en agertzen ziren berbak ematea. Hutsarte asko eta asko agertuko zitzaizkion idazleari, batez ere *voces facultativas* edo berba espezializatuak emateko orduan. Baina, esan bezala, Larramendiri multzo horretako berbak asmatzea zilegia iruditzen zitzaion.

Hala ere, esan behar da —beste egile batzuek ere aurretik azpimarratu duten moduan— Larramendik ez dituela ehuneko ehunean errespetatzen berak ezarritako irizpideak. Hori dela eta, hiztegian zehar, gauza bera adierazteko formula desberdinak topatzen dira edota aurkibidean ipinitako adibide batzuk testuaren barruan ez dira agertzen etab. (beraz, sistematikotasun falta). Hala ere, ezin da ahaztu

¹⁸ Euskararen berezko hitzak: *iria, erria*... Erdaratik aspaldian mailegatutako berbak eta orduko euskal berba arruntak: *gendea, leguea, paquea, debecatu, erreguiña, erre-gue, testamentua, mendecua, borondatea*...

¹⁹ Besteak beste, **Abogacia** Letradunac darabilten beargaya; **Abogar** Aucietan inoren favore hitzeguitea; **Amnesia** Gaitzeguin gucien barcacioa; **Pedaneo** Erri charren alcatea. Oharra: aipamenok jasotzeko orduan, ez da jatorrizko testua eguneratu edo zuzendu.

zein zen Larramendik hiztegia idazteko orduan izan zuen helburu nagusia²⁰.

Jarraian, Larramendik berak aurreikusitako baliabideen erabilpena jorratuko da labur-labur, nola ez, zuzenbide arloko adibideak aipatuz.²¹

a) -dea

Alteza Gaindea

Aptitud Gayendea

b) -dar /-tar

Izen modura:

Ciudadano Iritarra, uritarra

Edicto Naidarra

Izenondo erreferentziala:

Eclesiastico Eleiztarra, eliztarra, bereterra, beretarra

Feudal Mepondarra

c) des-

Gaztelaniaz *des-* hasitako hitzak emateko:

Desagraviar Desiraindu

Desgobierno Desgobernu, desorondea, desantzaera

Antzeko adierak:

Divorciar Desezcondu

Negligencia Deslaya

²⁰ Are gehiago, ezaguna denez, Larramendik bere hiztegian nola edo hala erdarazko hitz askoren euskal jatorria defendatzen du; zuzenbidekoen artean, besteak beste, gaztelaniazko *alquiler*, *ley*, *querella*...

²¹ Aipamenok jasotzeko orduan, ez da jatorrizko testua eguneratu edo zuzendu.

d) -kidatu, -kida eta -kidea

Lehenengo atzikia Larramendik aditzak sortzeko erabiltzen du, gehienak *con*- hasten direnean:

Cohabitar Vizquidatu

Convocar Deiquidatu, osquidatu

Bestelakoak:

Amancebarse Oaquidatu

Fundar Ondequidatu

Bigarren atzikia ere erdarazko *con*- adierazteko:

Concession Emaquida, utziquida

Constitución Neurquida, arauquida

Bestelakoak:

Fabrica Equida, equidandea

Fundacion Ondequida

Asmatutako hirugarren atzizkiak antzeko erabilera du:

Coheredero Primuquidea

Complice Gaistaquidea

Dena dela, Larramendik beste aurrizki eta atzizki asko erabili zituena euskarazko ordainak gertu izateko. Argi eta garbi errepikatu behar da guztien aipamena ezinezko bihurtu dela luzera mugatua duen artikulu honetan; beraz, erabilera guztien hautaketa laburra egin behar izan da baliabideen eta adibideen aldetik²². Aurrizkiei dagokienez:

²² Ikusi AZKARATE, M.: «Larramendiren hitz-eraketa» in J. A. Lakarra (arg): *Manuel de Larramendi. Hirugarren mendea (1690-1990)*. Andoaingo Udala-Euskaltzaindia-Gipuzkoako Foru Aldundia-Eusko Jaurlaritza, Andoain, 1992, 207-219. orr.; LAKARRA, J. A.: «Larramendiren hizteigigintzaren inguruan». *ASJU*, XIX-1, 1985, 9-50. orr.

a) bir- / ber-

Gaztelaniazko *re-* itzultzeko:

Recobrar Bircobratu

Reforma Berteraua

b) ce-

Gaztelaniazko *in-* hasieradun berbak eta ezezkotasunari lotutako beste batzuk emateko:

Ilegal Celegarra

Impugnar Cedali, cedalitu

c) contra-

Contracedula Contrachartella

Contravenir Contraetorri

Atzizkiei dagokienez:

a) -ari

Subjektua:

Constituyente Neurquidaria

Contrahiente Barbildaria

b) -eza

Gaztelaniazko *in-* hasieradun berba batzuk emateko:

Indigno Dogayeza

Inhabil Gayeza, entregueza

c) -gabe (-bague)

Gaztelaniazko *in-* hasieradun berba batzuk emateko, besteak beste:

Anonymo Icemgabea, icembaguea

Derogar Indarbaguetu

d) -gaitz

Gaztelaniaz *des-* hasiera emateko, gehienetan:

Desacatar Ohorecaiztu

Bestelakoak:

Derogar Indarcaiztú

Invalidar Baliocaiztu

e) -getu

Gaztelaniaz *des-* hasiera emateko:

Desacatar Eiderguetu

Desavecindarse Erritarguetu

f) -gintza

Escribania Escribauquintza

Notaria Notariquintza

g) -goa

Clausura Ichigoa, ertsigoa

Copilacion Bilgoa

h) -gokia

Izenak eta izenondoak:

Legítima Legoquia

Municipal Irigoquia

i) -kia

Arbitrio Bidarquia

Bienes dotales Dotequiac

j) -kina

Subjektuak:

Embaxador Bialquiña

Malhechor Gaiztaquiña

Bestelako izenak:

Cautela Beaquiña

Industria Duiquiña

l) -kindea

Albaceazgo Atzenaiquindea

Beneficio eclesiastico Eleizaco onequindea

m) -kiro

Gaztelaniazko *-mente* adierazteko:

Legalmente Legarquiro, legarauquiro

Nacionalmente Dierritarquiro

n) -tia

Izenak eta izenondoak:

Pendencia Ezpaitia

Pacifico Paquetia

Gainera, atzizkien pilaketa ere maiz erabiltzen du Larramendik, esaterako: -kida eta -goa uztartuz:

Cofradia Anaiquidagoa

Inducimiento Arquidagoa

Esan bezala, atzizki eta adibideen zerrenda askoz luzeagoa da, baina, leku faltaz, hemen utzi behar da nahitaez²³. Baina, aurrera egin baino lehenago, Larramendik atzizkiekin zer nolako sareak, zer nolako hitz-ka-teak sortzen dituen aipatu nahi da. Hona hemen adibide argigarri bat:

Ley Leguea

Legal Legarra, legatarra

Ilegal Celegarra

Ilegalidad Celegardea

Legalmente Legarquiro

Ilegalmente Celegarquiro

4. *Hiztegi Hirukoitza*: lexiko juridiko-administratiboaren bilbadura semantikoa

Larramendik hiztegia nola osatu zuen ikusi eta gero, sistemaren barne koherentzia aztertu behar da, hau da, sistema hori gauza den esan nahi duena esateko, berez duen edo dagokion alorrean, alegia, kasu honetan, esparru juridiko-administratiboan. Horretarako erabiliko dira zuzenbidearen baitan ardatz nagusitzat har daitezkeen atal eta terminoak.

Esan behar da, ezer baino lehen, Larramendiren hasierako baldintzak ikusirik, arrakasta lortzea zail samarra zitzaiola (gogoan izan behar da, nahitaez, zuzenbideko hizkeraren ezaugarri garrantzitsuenetariko

²³ Larramendik erabiltzen dituen beste atzizki batzuk hauek dira (ikerketaren laburpen honetan sartu ez direnak): -aldi, -gari, -gile, -kada, -keria, -kizun, -le, -men, -oso, -pe, -te, -talde, -tasun, -ti, -tsu, -tun/-dun, -tura, -txo, -tza/-za, -tzaka, -tzaile, -tzar, -tzai, -zale, -zko... Bestetik, aditz-izenak eta hitz-elkarketa ere alde batera utzi behar izan dira testu honetan.

en artean hiztegi berezitua eta zehaztasuna daudela)²⁴. Horretan, lehen esan denez, Mitxelena idatzi zuena aintzat hartuz gero, jesuitarena ezinaren bidetik ere ikus daiteke.

Hona hemen, labur-zurrean, gaztelaniazko aniztasunari²⁵ (eta DAut-en datorrena irakurri eta gero) erantzun beharraren eraginez dudazkoak gerta daitezkeen hitz andanak:

a) Gaztelaniazko *concordia* eta *constitución* berbek esanahi desberdina dute. Larramendiren hiztegian honetara agertzen dira:

Concordia Arauquida (ustequida)

Constitucion, estatuto, ordenanza (Neurquida), arauquida

b) Antzera gertatzen da antzeko beste bi berba hauekin, *ley* eta *reglamento*:

Derecho, ley (Neurtartea), araudea

Reglamento Araudea, (araua)

c) Beste adibide bat:

Criminacion Salaqueta

Delacion (Salá, salaquera), salaqueta, (gaizguertzea)

²⁴ Ikusi URRUTIA, A. eta LOBERA, A. (arg.): *Euskara, Zuzenbidearen hizkera*. Deustuko Unibertsitatea, Bilbo, 1995, 19-56. orr.

²⁵ Zuzenbidearen munduan antzeko esanahia duten hitz andanak daude; gaztelaniari dagokionez, hor daude, besteak beste, *pacto, compromiso, acuerdo, asociación, arreglo, convenio, concierto, tratado, trato, negocio, transacción, contrato, capitulación, estipulación, compromiso, ajuste...*; berdin gertatzen da hurrengoekin: *autorización, asentimiento, beneplácito, concesión, consentimiento, gracia, licencia, patente, permiso, poder, prerrogativa, privilegio, visado...*; edota *ciudadanía, habitantes, nación, patria, país, pueblo, súbditos...* Multzo horiek gaztelaniaz garatu badira, nola eman, ordea, euskaraz? Horra hor zuzenbidearen hizkerak duen erronketariko bat.

e) Zerrenda ez luzatzeko, azken adibidea:

Actor, acusador Salatzallea, (salataria)

Delatante, delator Salatzallea, (gaizguertaria)

Sindico Salatzallea

Soplon Salatzallea

Kontu honekin gehiegi ez luzatzeko, laburbilduz, esan behar da *HH*-ak nekez helduko diela hizkera juridikoaren konplexutasun eta berezitasunei. Ezin ahaztu, ordea, Larramendi gidatu zuten helburuak zein ziren, hiztegiaren balorazio orokorra egin aurretik.

5. *Hiztegi Hirukoitzaren* ondorengoak, lexiko juridiko-administratiboaren arloan

5.1. *Sarrera*

Aspaldian Larramendiren irudia eta egitekoak berritu badira ere, lehenengotik datorrena zertan dagoen eta orainokoa nondik gauza daitekeen, horra hor kontua.

Azken hiru mendeotan, Larramendi izan da nahitaezko zimentarria lexiko juridiko-administratiboarekin harremanetan ibili diren guztientzat. Alde edo kontra, osorik zein zatika, Larramendiren ekarria ezinbestekoa izan da gaztelaniazko testugintza juridiko-administratiboa euskaratzeko unean. Geroago, Euskal Herriari ikuskera berria ekarrita, euskal abertzaletasunak —Sabino Aranak eta bere jarraitzaileek— baztertu nahi izan zuen Larramendiren lan osoa.

Hiru mende horietan, hamaikatxo izan dira haren segiziorako eraspenerakutsi dutenak. Beude hemen, horren argigarri, berrikitan ageri diren hiruzpalau autu²⁶.

²⁶ Ikusi SARASOLA, I.: «Larramendiren eraginaz eta» in GÓMEZ, R. eta LAKARRA, J. A. (arg): *Euskaralaritzaren historiaz, I: XVI-XIX. mendeak*. ASJU-ren Gehigarriak XV. Gipuzkoako Foru Aldundia, Donostia, 1992, 313-324. orr.

Lan honetan, aurretik esan den moduan, Larramendiren eragina zuzenbidea gaitzat duten testuetan aztertu nahi da bereziki.

Hasteko, XIX. mendean Larramendiren ereduari bete-betean jarraitu zioten egile bi jaso dira: Jose Felix Amundarain eta Jose Paulo Ulibarri. Bien bizitza eta lanetan, mende horretako joera nagusiak islatzen dira: batetik, Antzinako Erregimenaren eta Foru Sistemaren defentsa eta, bestetik, liberalismoa eta horri datzekion sistema politiko berria²⁷.

Bestalde, gizaldi horren amaierako Lore Jokoak aipatu beharrekoak dira. Lehiaketok prestatzeko eta bideratzeko, antolakuntza eta testugintza propioa sortu zen. Hori dela eta, literatura lanez gain, badago Lore Jokoetako antolakuntzaren inguruan halako hizkera tekniko bat, Larramendiren eragina duena, hain zuzen.

Azkenik, XX. mendeko lehen hamarkadaren bukaeran, Hiztegi Hirukoitzaren arrastoak agertu ziren euskal aldundietako euskarazko testu juridiko-administratiboetan.

5.2. Amundarain, XIX. mendeko idazle liberala

Jose Felix Amundarain Muxika zegamarra (1755-1825) urte luzez Mutiloko bikarioa izan zen, hogeita hamalau urtez, hain zuzen ere, heriotzak deitu arte. Apaiz horren izena eta izana ezezaguna izan da euskal literaturaren historian, baina apurka-apurka zegamarraren bizitza korapilatsua eta lan eskergea ezaguna bihurtzen ari da.

Lehenik, Cadizko Konstituzioa euskaraz azaltzen zuen lanaren berri izan zen, Juan San Martinek argitaratutako artikulua baten bidez²⁸.

²⁷ Zoritxarrez, bi egile horien lanak argitaratu gabe gelditu ziren. Alta, bada XIX. mendean lanak argitaratu eta famatua egin zen idazle bat: Juan Inazio Iztueta. Idazle hori aipagarria da: laikoa da, euskaltzalea eta gai profano eta berriak jorratzen ditu. Bere lanetan, gehiago edo gutxiago, Larramendiren eragina igartzen da, batez ere *Gui-puzcoaco Dantza Gogoangarrien Condairan*. Ikusi Iztuetaaren lexikoaren azterketa hurrengoan: ARANBURU, J. P. eta beste batzuk: *Juan Inazio Iztueta Etxeberria (1767-1845)*, Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia, Vitoria-Gasteiz, 1992, 124-128. orr.

²⁸ SAN MARTIN, J.: «Cadizko Konstituzioa euskaraz. 1820». *Euskera*, XXXII, 1987, 393-397. orr.

Katexima politikoa zen testu hura, umeen eskoletan erabiltzeko pentsatua; hala ere, euskal letretan ohikoa ez zen gaia jorratzen zuen. Lau urte geroago, San Martinek berak eskuizkribuaren faksimilea argitaratu zuen²⁹. Baina argitaratutako eskuizkribua anonimoa zen eta Angel Ibisate jaunak³⁰, egilearen izen-abizenak argitu zituen. Une horretan jaio zen Amundarain euskal literaturaren historiarako.

Bigarrenik, 1998an, Antton Idiakez, Pello Aranburu, Marian Bidegain eta Iñaki Rezolak Amundaraini buruzko ikerketa plazaratu zuten³¹. Lan bikain horri esker, Amundarainen bizitza eta lana hobeto ezagutzeko aukera dago.

Hirugarrenik, ezezaguna izan den euskarazko testu bat erabili da lehenengoz³². Legelari euskaldunentzat pozgarria da Hego Euskal Herrian euskaraz dagoen lehen lege-testu osoa ezagutzea —82 artikuluz osatua—, 1820ko irailean Madrilgo Gorteek emandako araudi baten gaineko itzulpena, alegia. Testu horren esaldi batzuk geroago aipatuko dira.

Gaiari helduz, Mutiloko bikarioa ideia berrien aldekoa da, are gehiago, liberalismoaren jarraitzaile amorratu agertzen da: erregimen politiko berria euskaldunen artean zabaldu eta sendotzeko lan egin zuen. Horregatik, eskoletan erabili beharreko eskuliburua edota herri txikienetako biztanle guztiek ere ezagutu behar zuten legea euskaratu zituen. Bi kasutan Amundarainek hitz teknikoak behar zituen, zuzenbideko berbak, hain zuzen ere. Liberalismoak zabaldu nahi zuen hizkera berria ematen,

²⁹ J.F.A.: *Jaquin-bide Iritarautia Españiaco Neurquidaren...*, Arartekoa-Eusko Legebiltzarra, Vitoria-Gasteiz, 1991.

³⁰ IKUSI IBISATE, A.: «El original castellano del *Jaquin-bide Iritarautia* del Dr. D. J. F. A.». *Scriptorum Victoriense* 39, 1992, 222-227. orr.; IBISATE, A.: «El Doctor Don José Félix Amundarain (Cegama 1755-Mutiloa 1825), autor del *Jaquin-bide Iritarautia* (1820)». *Boletín de la RSBAP*, L, 1994-1, 159-169. orr.; SAN MARTIN, J.: «Dr. D. Jose Felix Amundarain Mujika eta Cadiz-ko Konstituzio euskaratuaz zenbait ohar». *Egan*, L, 1998, 242-244. orr.

³¹ IDIAKEZ, A. eta beste batzuk: *Jose Felix Amundarain Muxika (Zegama, 1755-Mutiloa, 1825), Goierriko Euskal idazle ezezaguna*. Goierriko Euskal Eskola Kultur Elkartea, Lazkao, 1998.

³² Testu horren berri Gotzon Iparragirrerri esker izan zuten lan honen egileek.

beraz, nahiko beharleku izan zuen gure idazleak. Lan horretarako Larramendirengana jo zuen, askotan *HH*-ak proposaturiko berbari mailegua erantsiz, ikusiko den moduan.

Amundarainen testuetatik hartutako adibide batzuk jasoko dira jarrera eta bertan Larramendiren eragina norainokoa den argi eta garbi ikusiko du irakurleak.

Hasteko, *Jaquin-bide Iritarautia* delako lanean agertzen diren parte batzuk aipatuko dira, handik eta hemendik hartutako galdera solte batzuk, alegia (gogoratu idazkia katexima politikoa dela, hau da, galdera eta erantzunez osatutako lan didaktikoa). Aukeraketaren bidez Larramendiren eragina azpimarratu nahi da:

¿Para conseguir esta independencia qué es lo que establece la Constitución?

¿Qué diferencia hay de causas civiles á causas criminales?

¿Basta esto para que una Nación esté bien gobernada?

¿Que son las diputaciones provinciales?

¿Ez-ichiquitasun au iristeco, cer erabaquitcen du neurquidac, edo Constitucioa?

¿Cer banaita, edo diferencia dago auci gozandecoan, eta obendunen artean?

¿Asqui da au Dierria, edo Nacioa ondo gobernaturic egoteco?

¿Cer dirade Provinciatarren Ecautac?

Bigarrenez, hona hemen lehen aipatu dugun lege testuaren pasarte batzuk. Batetik, arautegiaren atariko testutik jasotako lerro batzuk idatziko dira. Testua euskara hutsez dagoenez, erdarazko testua gehitu da:

Erreguec bialdu dit ondorengo erabaquia: Don Fernando VIIa, Jaungoicoaren graziaz eta Españar Bacarondearen Neurquidaren edo Constitucioaren bidez, aurreco erabaquiac ikusten ta aditcen dituzten guciai: jaquin ezazute Uri-Batzareac erabaqui dutela ondorengo

El Rey se ha servido dirigirme el decreto siguiente: Don Fernando VII, por la gracia de Dios y por la Constitución de la Monarquía española, Rey de las Españas, a todos los que las presentes vieren y entendieren, sabed que las Cortes han decretado lo siguiente

Hona hemen beste pasartetxo bat, araudiaren lehenengo artikuluari dagokiona:

<p>1. berecindea. Españaŕ gucia, emezor[t]ci urtetici berrogueta amar urte cumplitercañooca, dago obligaturic Di[e]rrico guda[r]tari servitcera</p>	<p>Artículo 1. Todo español, desde la edad de dieciocho años hasta la de cincuenta cumplidos, está obligado al servicio de la Milicia Nacional.</p>
---	---

Hortxe utzi behar da Mutiloko bikarioa, liberalismoaren joera eta hizkera berria Larramendiren laguntzarekin gizarteratu nahi zuena. Eta segidan, kontrako pentsaera politikoaren barruan nabarmendu zen idazleari helduko zaio.

5.3. Ulibarri, XIX. mendeko idazle karlista

Jose Paulo Ulibarri Galindez (1775-1847) arabarrak —albaitaria ogibidez—, urte askotan herri administrazio eta politikagintzan parte hartu zuen. Abandoko hainbat kargu publiko bete eta herri horretako ordezkari izan zen Gernikako Batzarretan. Joera politiko absolutista zuen, Amundarainek ez bezala.

Ulibarri zinezko euskaltzalea zen: euskal hizkuntza edonon eta edonorekin erabili nahi zuen, baita herrigintzan ere. Argibide modura aipatu daitezke haren desira betegabe bi: batetik, Espainiako Errege Fernando VII.ari euskaraz egitea eta, bestetik, Bizkaiko Foruak euskarazko bertsioa izatea.

Gaiari berriro helduz, ezaguna da Larramendiren eragina egile honengan. Hori dela eta, eragin horren adibide batzuk jasoko dira, betiere, zuzenbidearen hizkerari lotuta.

Hasteko, Ulibarriren hiztegigintza aipatuko dugu; izan ere, albaitari euskaltzalea arlo horretan saiatu zen. Batetik, *Gutunliburuak*³³ jasotzen

³³ Jose Paulo Ulibarri Galindez-en Gutunliburua izeneko ezkuizkribuaren facsimil gisako argitalpena. Arabako Foru Aldundia, Vitoria-Gasteiz, 1975. Patxi Galé García landu du *Gutunliburuan* datorren hiztegia; ikusi lan hori hurrengoetan: GALÉ GAR-

duen berbategia dago eta, bestetik, ustez egile horrena den eskuizkribua, Euskaltzaindiko Azkue liburutegian gordea³⁴. Lan honetarako, *Gutunliburuak* dakarren berbategia baino ez da kontuan hartuko. Bertan Larramendiren *HH*-ak duen eragina begi-bistakoa da. Zuzenbideko eremuari dagokionez eragina ia erabatekoa dela esan daiteke. Froga modura, horietako hitz bakanen batzuk jarriko dira:

Agripea (certificación), *Aguintaria* (comandante), *Araisteguia* (reclusión), *Arartecoa* (abogada), *Auztepatu* (transigir), *Bacarkidorea* (proconsul), *Beatzalea* (inspector), *Beguiratzallea* (inspector), *Benaitaria* (intendente), *Bialkiña* (embajador), *Biarkizaya* (perso-nero), *Bidaguea* (tirano), *Bitartecoa* (abogada), *Borcha* (violencia), *Burupea* (autoridad), *Corontaria* (rentero), *Cotiztatu* (tributar), *Cuturra* (obligación), *Diaburua* (preboste), *Dierondea* (república), *Dierria* (nación)...

Azken finean, Ulibarrik Larramendiri kopiatzen dio. Salbuespen modura, beste iturri bi aipa daitezke. Batetik, herritik hartutako berbak, esaterako *erria* gaztelaniazko *república* esateko. Bestetik, Juan Antonio Mogelek latinezko diskurtsoen itzulpenekin 1802. urtean argitaratu zuen lana³⁵. Mogelen lanean, diskurtsoen ostean, euskara-gaztelania hiztegi labur bat agertzen da; hori aztertuta, Ulibarrik hartutako berba hauek begitantzen dira:

CÍA, P.: «Jose Paulo Ulibarri Galindez. Hiztegia». *Euskera*, XLV, 2000, 1021-1112. orr. eta *José Paulo Ulibarri Galindez (Okondo, 1755 - Abando, 1847). Euskal hiztegia. Diccionario vasco*, Aunia Kultura Elkarte - Euskaltzaindia, Luiando - Bilbo, 2003.

³⁴ Ikusi ahaztuta egon den lan horri buruzko datuak hurrengoan: ULIBARRI ORUETA, K.: «Zenbait ohar J. P. Ulibarriren lexikografia lanez». *Sancho el Sabio: Euskal kultura eta ikerketa aldizkaria*, XVII, 2007, 26. zk., 33-50. orr. Artikulu horretan *Gutunliburua* ere aztertzen da.

³⁵ *Versiones bascongadas de varias arengas y oraciones selectas de los mejores autores latinos*. Lan horren berrargitalpena egin da *Gizonak & Lanak* izeneko bilduman, 1999. urtean, Zarautzen, Adolfo Arejitaren sarrerarekin. Ikusi baita ere, Mogelen lan horri buruz, hurrengoa: AREJITA, A. «Hizkuntzalaritza eta itzulpen juridikoa». LARRAZA-BAL, S. eta OREGI, E. *Hizkera juridikoa eta itzulpengintza: euskararen norabideak*. Deustuko Unibertsitatea, Bilbo, 2005, 138-143. orr.

Aditzaña (tribunal de audiencia), *Aulkia* (silla del tribunal), *Erri gorritu* (desterrar), *Ondocuslea* (cónsul), *Ondocuszalea* (cónsul), *Taldeaguintea* (estado, gobierno republicano), *Taldegauza* (república).

Baina Ulibarri ekintzetan ere nabarmendu zen. Esan denez, euskararen erabilera bizitzaren jarduera guztietan bultzatu nahi zuen. Horretarako, euskararen aldeko zenbait ekimen burutu zuen. Euskara edozein jarduera aurrera eramateko baliagarria zela uste zuen; hori dela eta, gutunak, kontratuak, etab. euskaraz idazten behintzat ahalegindu zen. Esandakoaren froga modura, bi adibide aipatuko dira, bietan, jakina, Larramendiren itzala garbia dela.

1830ean, Gernikako batzarretan berriz ere parte hartzeko ahaleginean ibili zenean (esan behar da, bide batez, batzarraldi horretan euskara eskoletan bultzatzeko proposamena aurkezteko asmoa omen zuela), hurrengo adatzi eta jaso zuen Ulibarrik bere *Gutunliburuan*³⁶ (azpimarra egileona da):

Gura neunke eguin balegui mezedeia alde orretati aurquitzea *Alorde edo poderea* sartzeco Guernicaco batzarrean. Orco Erri batetic, nai dala ychaso ondocola nai barruocola, esateraco, bat bat doyan Erriti neu sartutia bigarrenez.

Gueure urteco Guernicaco batzarreco *Naidarrac edo decretoetan* aurkituco dau se erric biraldu cituen guizon bat bacarric Guernicaco batzarretara.

Bi urte geroago, hau da, 1832an, Madrilen emandako Errege Dekretu batzuk itzuli zituen, *Naidar Realac* izenburupean. Testu hori ere *Gutunliburuan* dago³⁷ eta, horietako batean —amnistia politikoari buruzkoan—, lehenengo artikuluan, honelako esaldiak irakur daitezke:

Lengo[.] dagozan gustiac yuanic eta erbesteraturic gauza politiecuc gaiti gueracen dire euren urradean edo libertadean, etorteco euren echetara eta euren ondasunecas jabetutera, [...]

³⁶ *Jose Paulo Ulibarri Galindez-en Gutunliburua izeneko ezkuizkribuaren facsimil gisako argitalpena*. 101-102. orr. (gutunliburuak duen orrien jatorrizko zenbaketa kon-tuan hartuta).

³⁷ *Jose Paulo Ulibarri Galindez-en Gutunliburua izeneko ezkuizkribuaren facsimil gisako argitalpena*. Zenbaki gabeko orrialdea.

Bigarrena[.] es aitu naidar edo decreto onegati diriala artzeco lengo empleo edo yarduera bere sari edo soldatac len eukizituenac es, baña bai guerutzen dire ganeco Española leguez escatu eta emoteco eta eukiteco edo ardiessi edo consedidu eguiteco.

Irugarrena[.] iñori echaco erabetuco gauzaric ogen edo delitue eguiñac ile oneen amabos garreneco eguneric basen len egon arren arturic salacio edo acusaciñoa.

5.4. *Lore Jokoak*

Lore Jokoak XIX. mendean erdialdean hasi ziren Euskal Herriko iparraldean. Mendearen azken hogeitau urteetan, lehiaketa horren indargunea hegoaldera aldatu zen, eta Donostiak hartu zuen protagonismo nagusia.

Aurretik esan den moduan, Lore Jokoak zuzentzeko gutxieneko antolakuntza sortu zen. Langintza horretarako *Euskal-itz-jostaldien Bazarrea* (*Consistorio de Juegos Florales Euskaros de San Sebastián*) sortu zuten 1882an, Gipuzkoako Foru Aldundiaren eta Donostiako Udalaren babespean. Lan horren ondorioz hainbat deialdi, erabaki eta txosten idatzi ziren. Ines Pagolak multzo horri «lenguaje oficial de los Juegos Florales» deitu zion, lehiaketa horren hizkuntz eredia aztertu zuenean³⁸.

Lore Jokoetako hizkera tekniko horren hasiera 1879. urtean gertatzen da, urte bereko emanaldien txostena euskara hutsez argitaratzen denean. Hiru urte geroago, 1882. urtean, lehiaketarako deialdi-idazki

³⁸ PAGOLA, I.: «Neologismos en los juegos florales», *ASJU*, XVIII-1, 1984, 53-159. orr. Hauek dira artikularen lehen berbak: «La influencia de Larramendi en el terreno léxico nunca ha sido tan fuerte como en los Juegos Florales». Desberdina da Larramendiren eragina idazleengan: «hemos de señalar que entre los escritores existen notables diferencias. Junto a los muy larramendianos están los que hacen un uso moderado del Diccionario Trilingüe y los que no recurren nunca al neologismo». Lore Jokoen atal bat hizberriak asmatzea izan zen. Egia esan, atal honek ez zuen arrakasta handirik izan eta azkenean kendu egin zen. Aurkeztutako proposamenek andoaindarraren lana osatu nahi zuten.

berria sortzen da, hainbat eta hainbat urtetan erabiliko zutena. Beraz, Pagolaren hitzetan, esan daiteke une horretan eredu iraunkor bat sortu zela, betiere, Hiztegi Hirukoitzaren itzalpean:

Por la propia naturaleza de los documentos oficiales, este lenguaje es más elevado, más culto —es decir, más larramendiano— que el de los escritores individuales. El peso del Diccionario Trilingüe resulta particularmente evidente en estos escritos, cuyo texto vasco sería difícilmente comprensible si no fuera acompañado de la correspondiente versión castellana.

Lore Jokoek xx. mendearen hasiera arte iraun zuten nola edo hala. Aldi horretan joera eta gertakari berriak agertu ziren Euskal Herrian, eta azken finean, Lore Jokoak desagertu eta, horri lotuta, Larramendiren eragina hizkuntzan lausotu egin zen³⁹.

5.5. *Euskal aldundietako testugintza xx. mendearen hasieran*

Aurrenik Bizkaiak, 1917. urtean, eta ondoren Gipuzkoak, hurrengo urtean, euskal testugintza juridiko-administratiboa sortzeko erabaki sendoak hartu zituzten. Hain zuzen ere, aldundietatik udaletara bidalitako zirkularrak elebidun joango ziren⁴⁰.

Lan horri behar den moduan ekiteko, beharrezkoa zen itzultzaile finkoak izendatzea. Bizkaiko Aldundiak 1917. urteko maiatzean Luis Biziola jauna izendatu zuen itzultzaile, Bizkaiko Aldundiaren zirkula-

³⁹ «En los Juegos Florales se crea y mantiene durante más de treinta años una importante tradición léxica, marcadamente larramendiana, que se desvanece y es completa y rápidamente olvidada ante el empuje que van adquiriendo otros purismos y muy particularmente el de Arana Goiri.» PAGOLA, I.: «Neologismos en los juegos florales», *ASJU*, XVIII-1, 1984, 55. or. Haatik, Larramendik jasotako hitzak joera berrizale horien testuetan inoiz aurkitzea ez da harritzekoa; hori ikusten da, behinik behin, eremu juridikoko berbeekin, bai Azkueren lan batzuetan, bai Aranaren ingurukoetan (horren adibide bat aurrerago jarri da, Bizkaiko Aldundiaren lana zehazten denean).

⁴⁰ Ikusi GALLASTEGI, C., LOBERA, G. eta URRUTIA, A.: «Euskerazko testugintza juridiko-administratiborako osagaiak: Bizkaiko eta Gipuzkoako Foru Aldundien zirkularrak (1917-1920)», *Karmel* 228. zk., 1999, 3-19. orr.

rrak euskaratzeko (aurrerago Mikel Arruza ere aritu zen⁴¹). Bestalde, Gipuzkoako Foru Aldundiak 1918an Gregorio Mujikaren esku utzi zuen testuak euskaratzeko eginkizuna.

Itzulpengintzaren ezaugarriak aintzat hartuta, berehalakoan sumatzen dira desberdintasunak Bizkaiko eta Gipuzkoako Aldundien ekimenen artean. Biziolak Sabino Aranaren lorratzetik joan eta haren lexiko eta grafia ditu tresna nagusi. Gregorio Mujikak ildo herrikoia hautatzen du; ez doa aranatarren eskutik, ez ortografian, ezta lexikoan ere.

Bizkaiko eta Gipuzkoako testuen euskara mota, beraz, erabat desberdina. Hala ere, batean zein bestean Larramendiren hitzak inoiz agertzen dira, ugari ez diren arren (esaterako, *ekauta* Bizkaian edo *go-arpelari* Gipuzkoan). Gainera esan behar da andoaindarraren eragina mendebaldeko testuetan laster galdu zela, zirkularren produkzio osoa aztertuz gero⁴².

6. Ondorioak

Larramendiren *Hiztegi Hirukoitzak* eman zuen urte luzeetan gaztelaniaz sorturiko kontzeptuak euskaratzeko bidea. Euskarak behar zituen horiek eta lan horretan Larramendiren lana egundokoa izan zen.

Egun ere, halakorik ez ote den maizegi egiten azalera daiteke. Zorionez, horretan ere badago pausoa tentuz emateko aukera eta Larramendirena aintzat hartzeko, onean eta txarrean, zuzenean nahiz okerean. Hona hemen azken gogoetak:

⁴¹ Ikusi GALLASTEGI, C.: «Mikel Arrutza (1890-1966), Bizkaiko Aldundiko euskarazko itzultzaile», *Zuzenbidearen Euskal Akademia. Aldizkaria*, 6. zk., 2005, 59-70. orr.

⁴² Badago Bizkaian euskarazko testugintza horren aurrekari bat, XIX. mendeko Batzar Nagusietako aktetan agertzen dena, hain zuzen. Herri erakundeek babestutako ekimen horretan, berriz, ez dago Larramendiren islarik; ikusi testuak eta horien hiztegiaren azterketa lan honetan, URRUTIA, A (zuz.): *Bizkaiko Batzar Nagusiak eta euskara: 1833-1877. Euskarazko testuen bilduma eta azterketa*, Bizkaiko Batzar Nagusiak, Bilbo, 2003.

1) Lehena: lexikogintza juridiko-administratiboaren baitan, begirunea gorde behar zaio bai hizkuntzari, bai lege-sistemari. Horrek eskatzen du Euskal Herriko zuzenbidea ez ezik, inguruan diren sistema juridikoak ere bistan izatea.

2) Bigarrena: lexiko juridiko-administratiboaren normalkuntza lana adostasunaren emaitza izan behar da. Adostasun horretarako eragileak ez daude urrun: Herri Administrazioak, Justizia Administrazioa, Unibertsitateak, Lanbide Elkargoak...

3) Hirugarrena ere bada, gaurko harrokeria azpiratu eta beheratze-ko. Egon ere, Larramendiren erakutsia hortxe legoke. Hark ondu zuenak balio mugatua izan zuen. Haren ekarritik ere badira gaur erabilgarri direnak, jakina (*emakida, largetsi, jabaria* edota *egikaritu* bezalako berbak). Baina gehiena historiak eraman zuen, haren ordezkoa ere deuseztatuta geratu zen bezala.

Egungo ekina ere hortik joango al da? Hortxe dago gakoa: oinarriak ondo zertzea, euskararen geroa, eta, aldi berean, lexikogintza juridiko-administratiboan tinko bermatzeko. «*Quien calla, otorga / Enzun ta isil, bayezco biribil*» idatzi zuen Larramendik *Hiztegi Hirukoitzan*. Legelariei hitz jario etengabea eta hutsala egotzi ohi zaie gehienetan. Horien arrazoiak azaleratu nahi izan dira, hizkuntzalariek eta legelarietara batera jokatu behar dutelakoan.

Hiztegi Hirukoitzaren hustuketa

1. Sarrera

Lanari buru emateko, *Hiztegi Hirikoitzaren* gainean zuzenbidearen ikuspegitik egindako hustuketa jarriko da. Esan bezala, azterketarako erabili den corpusa da eta irakurleari Larramendiren lanaren nondik norakoak zuzen-zuzenean konsultatzeko aukera emango dio.

Jatorrizko lana ahalik gutxiena aldatzeko ahalegina egin da. Hala ere, hautatutako hitzak aurkezteko moduari dagokionez, hona hemen ohar garrantzitsu batzuk irakurlearentzat:

a) Jatorrizko testuan, sarrerak honetara ematen dira: Abandonar , *utzi* , *lajatu* , *largatu*. Lat. Derelinquo , is. Hemen, berriz, arau hauen arabera jarriko dira: gaztelaniazko zatia letra beltzez, euskarazkoa letra arruntez eta, latinezkoa, etzanez; zati bakoitzaren hasiera letra larritz emango da; komaren aurreko tarte zuriak ezabatuko dira, eta latinezko ordain guztien aurrean datorren *Lat.* kenduko da. Bestela, jatorrizko idazkera mantendu da, eguneratu gabe.

b) Gaztelaniaz sarrera-hitza eta horren ondoren azalpena datorrenean, azalpena ezabatu da behar-beharrezkoa ez den kasuetan. Hau da, sarreraren gaztelaniazko zatia, *Abasto, la provision de mantenimiento*, laburtu da honetara: **Abasto**. Gaztelaniazko zatia osorik jaso da, aldiz, honen moduko kasuetan: **Cargo, empleo; Cargo, cuidado; Cargo,**

en las cuentas... hau da, esanahiak zehazteko interesgarria izan denean.

c) Jatorrizko testuko *Vease* delakoak *Ik.* deiaren bidez ordezkatu dira. Hala ere, gerta daiteke xede hitza ez agertzea *HH*-an (esaterako, *Letrado* *Ik.* *Jurisperito* topatuko da hiztegian, eta *Jurisperito* sarreraren bila joanez gero, ez da agertuko; hori gertatzen da xede hitz hauekin: *jurisperito, testificar, tornadizo, Cortes de el Reyno, instigar, dar a logro, asilo, borradura...*). Bestalde, jatorrizko testuan *eta abar* adierazten duten dei eta ikur guztiak *etab.* formaren bidez ordezkatu dira.

d) Hitzen familiak gehienetan errespetatu dira; esaterako: **Arbitrador, Arbitrar, Arbitrado, Arbitrariamente, Arbitrario...** Bestalde, eta aurreko adibidearekin lotuta, Larramendik hiztegian dakarren hurrenkeran mantendu egin da, ez da zuzendu.

e) *Hiztegi Hirukoitzak* bukaeran eranskin bat du, zortzi orrialdekoa. Eranskin horretako sarrerak aparte eman beharrean, hiztegian txertatu dira, bakoitzari dagokion lekuan. Berba horiek ez daukate latinezko ordainik. Hori dela eta, ez da ikurrik jarri berba horiek bereizteko: sarrera batek ez badu latinezko ordainik, horrek esan nahi du eranskine-tik hartutakoa dela (esaldien kasuan izan ezik).

f) Testua osatzeko, kontuan hartu da jatorrizko liburuki bakoitzean agertzen den *Fe de erratas* deritzon atala.

2. Hustuketaren ondoriozko hitz-zerrenda

- Abandonar** Utzi, lajatu, largatu *De-relinquo, is*
- Abandono** Utziera, lajaera, largaera *Derelictio*
- Abasto** Otoranza, beardanez, ornitzea, janariaren ornidurá *Cibaria, orum; cibaria congesta*
- Aberes** Aberé
- Abigèo** Talde baten, edo erdibaten lapurrá *Abactor*
- Abil** Gay, ajutuá, cintzoa, entregú *Habilis, aptus, idoneus*
- Abilitar á uno** Cintzotu, gay eguin *Aptum, habilem efficere*
- Abilitado** Cintzotua, gay eguiña *Aptitudine donatus*
- Abintestato** Testamentu bague, testamenturic eguingabe *Abintestato*
- Abjurar** Ezeztatu, cinez, juramentuz utseguinén bat *Abjuro, as*
- Abjuracion** Ezeztatzea; desesaná, deserraná *Abjuratio, nis*
- Abocarse** Aurquetu, aurcatu *Ex conducto convenire*
- Abogacia** Letradunac darabilten beargaya *Causidici officium*
- Abogada** Artecoa, bitartecoa, arartecoa *Advocata, patrona, ae*
- Abogado** Letraduna, auzijarraya. Ik. Jurisperito *Advocatus, causidicus, causarum patronus*
- Abogar en Pleytos** Aucietan iñoren favore hitzeguitea *In litibus pro aliquo, dicere, causam alicuius dicere*
- Abolengo** Aitonen etorquia. Ik. Linage
- Aboler** Ik. Abrogar, derogar
- Abonar** Ontzatú, ontzát emán *Probo, as; approbo, as*
- Abonado** Ontzatua, ontzat emaná, artuá *Probatas, a, um*
- Abono** Ontzátea *Probatio, nis*
- Abonado en hazienda** Aberatsá, dirutia, onic asco duena *Locuples, pecuniosus, opulentus*
- Abortar** Bertiztu *Abortum facere, aborior, iris; abortio, is, ibi*
- Abortivo** Bertitzá, mugaitzean jaioa, sortua, hume botatua *Abortivus, a, um*
- Aborto** Bertitzá, erditze gaitza, hume botatzea *Abortus, us; abortio, onis*
- Abrogacion** Indarguea, indarguetzea, indarbagnetzea *Abrogatio*
- Abrogar** Legueren bat indarguetú, indarbagnetú *Abrogare*
- Absolver** Norbait pecatutic, gaizquitic libretzat, ascaturzát emátea. Absolvitú, ascatú, deslotú *Absolvo, is*
- Abusar, usar mal** Gaizqui-usatzea, dongaró usatzea *Abutor, oris*
- Abusar** Gaizqui erabilli
- Abuso, uso malo** Usadio gaistoa, dongueá *Abusus, us*
- Academia** Icasolá, jaquiñen, jaquintsuen, letradunen ballerá, bilgumá, batzarrea *Academia, ae*
- Academico** Icasolacoa, icasolarra, jaquiensuen balleracoa, bilgumacoa, batzarrecoá *Academicus, a, um*

- Acaecer** Suertatu, guertatu, jasó, jazo, acertadu *Accidit, contigit, evenit*
- Acaecimiento** Suertaera, guertaera, jasó, jazoera, acercaera; suertapena, guertapena etab. *Casus, us; eventus, us*
- Acatamiento** Aurrean, aurretik, aitzinean, aitzinetit *Conspectus, us*
- Acaudillar** Beré escúpean, aguindepean gendé diaren bat, gendatzaren bat quidatu, zuzendu, eramán *Duco, is; ducto, as.*
- Acaudillar** Gendatzearen aguintaria izan
- Acaudillado** Iñorén escúpean, aguindepean, mendeán quidatua, erámana, zucendua *Ductus, ductatus, a, um*
- Acaudillador** Gendatzearen quidatzailea, zuzentzailea, aguintaria *Ductor, ductator, oris*
- Accessorio** Ichecarria, besteren jarraya, besteri ichequia, dichecana *Acessorium, ii*
- Accidente** Ustecabea *Casus fortuitus*
- Accidental** Ustecabecoa, oarcabecoa *Fortuitus, a, um*
- Accidentalmente** Ustecabean, oarcabean *Fortuito*
- Accion, significa con diversidad** Eguindea *Actio, nis*
- Accion, algun hecho, hazaña** Eguindea, egundurá, eguitecoa, eguinbidea *Factum, i; facinus, oris*
- Accion, derecho** Zucena. Ik. Derecho *Jus, ris*
- Acensado** Censotua, censoren bat devana *Censo gravatus, a, um; oneratus, a, um*
- Acepto** Oniritzia *Gratus, a, um; acceptus, a, um*
- Acuero** Erabaquitza *Decretum, i; statutum, i*
- Acordar** Acorderazo, oroiterazo, comutaerazo, acordaraci, oroitaraci etab.
- Acostamiento** Aloguera, saria, alocairua *Stipendium, ii*
- Acotar montes, prados, poner cotos** Mugac paratu, mugarriac ifini, mugatzatu, mugariztatu *Terminos figere, limitibus notatis discernere*
- Acreecentar** Aunditu, anditú, gueiágotu, gueitú *Augeo, adaugeo, es*
- Acreecer** Ik. Acreecentar
- Acreeedor** Artzecoduna, artzecodueña: hartzeduna *Creditor, oris*
- Acriminar** Obendatu, hoguendatu, gaizquizat, gaizqui-eguintzat eman, deungarotzat, deungaro eguintzat artu: gaizquitzatu, deungarozadu *Criminor, aris; vitupero, as; reprehendo, is*
- Acriminado** Obendatua, hoguendatua, gaizquitzatua, deungarotzadúa: gaizquitzat, deungarotzat emana, artua *Culpatus, vituperatus reprehensus, a, um*
- Acriminacion** Obendatzea, hoguendatzea, gaizquitzatzea, deungarotzatzea: gaizquitzat, deungarotzat ematea, artzea *Criminatio, reprehensio, onis*

- Acriminator** Oben, hogendatzalea, gaizquitzailea, deungarotzailea
Criminator, reprehensor, oris
- Acto** Eguña, eguintza *Actus, us*
- Actas** Eguinderac, eguitecoac, eguintzac *Acta, orum; gesta, orum*
- Actor** Eguintaria, eguillea *Actor, effector, oris*
- Actor, acusador** Salatzalea, salataria *Accusator, oris*
- Acuerdo** Ik. Acordar
- Acusar** Salatu, gaizguertu, acusatu
Acuso, as; criminor, aris
- Acusado** Salatua, gaizguertua, acusatua *Accusatus, a, um*
- Acusador** Salatzalea, acusatzalea
Acusator, ris; criminator, ris
- Acusacion** Salaqueta, salaquera, gaiz guertamena, saladura, acusadera, acusacioa *Accusatio, criminatio, nis*
- Adagio** Esanguia, erran comuna
Adagium, ii; paraemia, ae
- Adelantado de Castilla** Gaztelaco Aurrena *Castellae fummus praetor, oris*
- Adelantamiento** Aurrenaza *Summi praetoris dignitas, praefectura*
- Adeudarse** Zorrez tatu, zorrac eguin, zorrez beté *AEs alienum contrahere, aere alieno obstringi*
- Adeudado** Zorrez tatua, zorrac eguñia, zorrez beteá *Obaeratus, a, um; aere alieno obstritus, a, um*
- Adjudicar** Escuperatu, meneratu, iñoren escupean, menean paratu, ifiñi *Adjudico, as; addico, is*
- Adjudicado** Escuperatua, meneratua, iñoren escupean, menean paratua, ifiñia, ibenia *Adjudicatus, a, um; addictus, a, um*
- Adjudicacion** Escuperatzea, meneratzea *Adjudicatio, nis; addictio, nis*
- Administrar** Bere contura ecarri, erabilli, arthaz beguiratu. Administratu *Administro, as*
- Administrado** Administratua, bere contura ecarria, erabillia, arthaz beguiratua *Administratus, a, um*
- Administrador** Administratzalea, ecartaria, erabiltaria, ecartzalea, erabiltzalea, beguiralea, beguiratzalea *Administrator, ris*
- Administracion** Beguiranza, bere contuan ecartea, erabiltea, beguiratzea *Administratio, nis*
- Adopcion** Humetzat artzea, iduquitzea *Adoptio, nis*
- Adoptar** Semetzát, edo alabatzát artu; bere humetzat, bere aurtzat iduqui; norbait bere hume orde eguin *Adopto, as; filium instituo, is*
- Adoptado** Semetzat artua; bere humetzat iduquia; euquia; hume orde eguñia *Adoptatus, a, um*
- Adoptivo hijo** Seme-ordea, semea bezala artua, semeztatua *Filius adoptivus*
- Adquirir** Irabaci, erabaci, eracarri, billatu *Acquiro, is*
- Adquirido** Irabacia, erabacia, eracarrria, billatua *Acquisitus, quaesitus, a, um; comparatus, a, um*

- Adquirible** Ira, erabazquizuna, ira, erabazgarria, eracarquizuna, eracargarria, billaquizuna, billagarria *Acquiribilis, comparabilis, e*
- Adquisicion** Ira, erabazte, eracarte, billatzea *Acquisitio, nis*
- Aduana** Aduaná, peagelecua, costamaga *Telonium, ii; vectigalium mensa, ae; custodia, ae*
- Aduanero** Aduanazaya, peage lecuaren, costomagaren zaina *Vectigalium exactor, ris*
- Afianzar** Fianza eguin, eman. Ik. Sear *Cautionem praestare, satisfidare pro aliquo*
- Afianzado** Fianzac eguiña, emaná *Cautione praestita fibi consulens*
- Afianzador** Fianzen eguillea, emallea *Satisfidator, cautionem praestans, tis*
- Afinidad, parentesco por casamiento** Ezcontzaidegoa, escontzaco aidetasuna *Affinitas, tis*
- Afines** Escontzaideac *Affinis, e*
- Afinidad** Urrera, urcoera, aldera, alboera, albotasuna, aldetasuna, urcotasuna *Affinitas, tis; vicinia, ae*
- Afrenta** Laidoa, desohorea *Dedecus, is; ignominia, ae*
- Afrentar** Laidotu, laidatzatu, desohoratú *Ignominia afficere*
- Afrentado** Laidotua, laidatzatua, desohoratua *Ignominia affectus, a, um*
- Afrentador** Laidatzalea, laidartzaria, desohoratzalea *Convitiator, ris*
- Afrentosa** Laidagarria, desohoragarria, ahalcagarria *Ignominiosus, a, um*
- Afrentosamente** Laidagarriro, lotsagarriro, desohoragarriro, ahalcagarriro *Ignominiosè*
- Agencia** Egoquitza *Procuratio, nis*
- Agenciar** Egoquitzatu, egoquitzaz eracarrí, ibilli *Studiosè procurare*
- Agente** Eguillea, eguintaria *Agens, tis*
- Agente de negocios** Egoquizduna, egoquitzalea *Procurator, ris*
- Agnacion** Aitaganicaco aidetasuna, aitaideera *Agnatio, nis*
- Parientes por agnacion** Aitaideac *Agnati, orum*
- Agnacion rigurosa** Aitaidera, emez autsibaguea, aitaideera arrazá, beti arráz datorrena *Agnatio virilis*
- Agravante** Pisugarri, astungarri *Aggravans, tis*
- Agraviar** Irainatu, iraindu, bidecaiztú, iraineguín, bidegabe eguin. Ik. Denostar *Facere injuriam*
- Agraviado** Irainatua, iraindua, bidecaiztua *Injuriâ, affectus, a, um*
- Agraviador** irainatzalea, iraindaria, bidecaiztaria *Injuriae, factor, illator, ris*
- Agravio** Irainá, bidegabé, bidebageá *Injuria, ae*
- Ahorrar** Guipidatu, bear dan gastutic cerbait gordé *Sumptui parco, cis*
- Ajar de palabra** Hitez irainatu *Conviciis aliquem afficere*
- Ajustamiento de cuentas** Contuen garbitzea *Rationum collectio, computatio, nis*

- Ajustarse** Compontzea, comundatzea, ongundetu, eguiunetu, ajustatu *Inter se convenire, sibi invicem consentire*
- Ajustado** Ongundetua, eguiunetua, ajustatua, compondua, comundatua *Alteri consentiens, tis; culmaltero conveniens, tis*
- Ajustar cuentas** Contua eguita, garbitzea, ateratzea *Rationes supputare*
- Ajustado** Arauduna *Ad normam compositus*
- Ajustado à la razon** Arautia, arautsua, arrazoearen araucoa *Aequitatis amans, tis*
- Ajuste** Ongondea, ongundea, eguiunea *Pactum, i; conventio, nis*
- Ajusticiar** Justiciatu, justiciaz bicia galdu, hil *Morte multare*
- Ajusticiado** Justiciatua, justiciaz bicia galdua, hillá, hilá *Morte multatus, a, um*
- Alamin** Alamin *Justitiae integer administrator*
- Alarife** Quisuaria, iyelsaria *AEdilis caementarius*
- Albacea** Atzenaiquiña, azquen nayen eguillea *Exequutor, testamenti*
- Albaceazo** Atzenaiquindea, azquen nayen equintzá *Munus exequendi testamenti*
- Albala** Bialá, dialá, iragarria *Schedula soluti vectigalis*
- Albedrio** Escucoera, autaqiña *Arbitrium, ii*
- Alboroto** Alborotoa, arazoa, asalda, cegarrera, autsi abartza *Tumultus, us; turbae, arum*
- Alcabala** Cabiala
- Alcabala** Alcabalá, gauza salduetatig pagatzen dana *Vectigal, lis*
- Alcabalatorio** Alcabaletaco liburua *Legum de vectigalibus collectio*
- Alcabalero** Alcabalaria, alcabalen zaia *Vectigalium exactor, ris*
- Alcaide, de Castillo** Gaztelu zaya *Arcis custos, dis*
- Alcalde, de la carcel** Carcela zaya, presoin degui zaina *Carceris custos, dis*
- Alcahueteria** Estalquintzá *Lenocinium, ii*
- Alcaidesa** Carcela zayaren emaztea *Uxor custodis carceris*
- Alcaidia** Gazteluzayaren, edo carcelazayaren beargaya *Custodis, seu arcis, seu carceris munus*
- Alcaldada** Alcatearen eguinde oquerren bat *Factum Judicis imprudens*
- Alcalde** Alcatea *Praetor, oris; judex, cis*
- Alcalde de alzadas** Auzi gora deituen alcatea *Judex appellationum*
- Alcalde de Casa, y Corte** Erreguearen jaureguico, ta barrutico alcatea *Regiae domus, & curiae Judex*
- Alcalde del crimen** Obenarien, ta gaizta guilleen alcatea *Criminum puniendorum Judex*
- Alcalde de Hijosdalgo** Aitaonen sémeen alcateá *Nobilium praetor*
- Alcalde de la Hermandad** Bide, eta campoetaco gaiztaguiñen alcatea *Criminum extra urbem patratorem Judex*

- Alcalde de la mesta** Arzayen alcatea *Pastorum judex*
- Alcalde de obras, y bosques** Erreguerén básoen, eta oyánen alcatea *Regiorum nemorum Judex*
- Alcalde de sacas** Camporacoen, edo ateratzecoen alcatea *Rerum extra Hispaniam asportandarum Judex*
- Alcalde mayor** Alcate nagusia *Urbani praetoris assessor*
- Alcalde ordinario** Berez barrutia duen alcateá *Ordinarius Judex*
- Alcalde pedaneo** Oñezco alcatea, erri charretaco alcatea *Judex pedaneus*
- Alcaldía** Alcatearen menea, barrutia *Judicis munus, ditioque*
- Alcalde de aldea** Erri charreco alcate biznaiduena
- Alegar** Ecarri eracarri arrazoiren batzuec *Alego, as*
- Alegato** Ecarraya *Allegatio, nis*
- Alevosamente** Etoiquiró, beariró *Proditoriè, dolosè*
- Alevosia** Etoerá, beariqueta, aribea-queta *Proditio*
- A un traydor dos alevosos** Beari bati berreun da bi, etoi bati, beari bi
- Alguacil** Jurádua, sariantá *Accensus virgatus*
- Alguacil** Amamerua
- Alguacilazgo** Juraduaren zuzen bidea *Accensi munus*
- Alianza** Batzundea, batzea, batutzea, balleratzea *Foedus, eris*
- Aliarse** Batú, balleratú *Inire foedus, societatem*
- Aliado** Batua, balleratua *Foederatus, a, um*
- Alienacion** Ik. Enagenacion
- Alimentos** Vícigarriac *Alimenta, orum*
- Alimentos** Bicicayac
- Allanarse** Escuperatu, mereratu *Subdi, subjici*
- Allanamiento** Escuperatzea, menerratzea, azpiratzea *Subjectio, nis*
- Almazen** Certeguiá, azocá *Apotheca, ae*
- Almazénar** Certeguián sartú, gordé, bildu *In apothecis condere*
- Almocaden** Soldaduen aguintaria, burua, buruzaguiá *Militum ductor, ris*
- Almoneda** Almoneda *Auctio, nis*
- Almonedear** Almonedan saltzea *Actionor, ris*
- Almotazen** Pisuzaya, neurrizaya *Mensurarum, ac ponderum curator, aedilis, lis*
- Almotazenazgo** Neurrizayen, equinza, beargaya *Munus curatoris ponderum*
- Almoxarifazgo** Españara datozen, ta dijoacen gauzacgatic pagatzen dana; sartu-irtenen zucena *Pro rebus in Hispaniam advectis, seu pro emissis inde vectigal, lis*
- Almoxarife** Sartu irtenen, zaya, zaitzen dituená *Exactor eorum vectigalium*
- Alquilar** Alquilatua, alogueratu, alocatu *Loco, as; conduco, cis*
- Alquilado** Alquilatua, alogueratua, alocatua *Locatus, a, um, vel conductus, a, um*

- Alquilador** Alquilatzallea, alogue-
ratzallea, alocaztallea *Locator,*
vel conductor, ris
- Alquilar** Alogadu
- Alquiler** Alquilera, aloguera, alo-
cairá, alocairua *Locatio, nis*
- Alquilon** Alquilagarri, alogueraga-
rri, alocaigarria *Meritorius, a, um*
- Alteza** Gaindea, gaintza, garaitza
Celsitudo, nis
- Altissimo** Chit goya, chit goicoa
Altissimus
- Altissimo, por antonomasia, Dios**
Jaincoa Deus
- Alumno** Anoduna *Alumnus*
- Amancebamiento** Gaztelimuria,
oaquidagoa *Pellicatus, us; con-*
cubinatus, us
- Amancebarse** Gaztelimuritu, oaqui-
datu *Concubinato teneri*
- Amancebado** Gaztelimuria, gazteli-
murituá, oaquidatua *Concubinato*
captus, a, um
- Amanuense** Escuordea *Amanuen-*
sis, is; servus à manu
- Amenaza** Meachá, queiná *Minae,*
arum
- Amenazador** Meachalea, queina-
tzalea, meacharia *Minax, cis; mi-*
narum jactator
- Amenazar** Mechatú, queinatú *Mi-*
nor, aris
- Amenazado** Meachatua, queinatua
Minatus, a, um; passivè minis ex-
ceptus
- Amnestia** Gaitzeguin gucien barca-
cioa *Praeteritarum injuriarum*
oblivio
- Amojonar** Mugarritu, mugatu, ma-
rratu, cozcatú, mugac, mugárriac,
márrac, cózcac paratu, ifini *Ter-*
minos, limites figere
- Amonedar** Ik. Monedar
- Amonestar** Gaztigatu, adierazo,
adieraci, mezutú *Moneo, admo-*
neo
- Amonestado** Gaztigatua, adierazoa,
adieracia, mezutuá *Monitus, ad-*
monitus
- Amonestador** Gaztigatzallea, adie-
razotzallea, mezutzallea *Monitor,*
admonitor
- Amonestacion** Gaztigua, mezuá,
adieranza *Monitio, admonitio*
- Amonestar** Dejac eguin, deitu
Connubium è pulpito dedicere
- Amonestados** Déituac, déiacquin
dáudenac *Ad connubium è pulpi-*
to vocati
- Amonestaciones** Déiac *Nuptiarum*
praeconium
- Amotinar** Arazotu *Tumultuari*
- Amotinado** Arazotua *Tumultuatus,*
a, um
- Amotinado** Arazotzallea *Tu-*
multuosus
- Ampara** Empará *Sequestratio, nis*
- Amparo** Ampará, amparoa, zantza,
zaiquera, zaitzaqueta, beguiraera
Protectio, patrocinium
- Analogia** Egoquirudia *Analogia, ae*
- Anarchia** Buruzaquegoa *Anarchia,*
ae
- Obispo de anillo** Apezticu, ipizticu
laguntzallea *Episcopus titularis*
- Annales** Eragoac *Annales, ium*

- Annalista** Eragoaria *Annalium scriptor*
- Annata** Urtecarria *Annuus redditus*
- Media annata** Urterdicarria *Dimidia pars annui proventus*
- Anonymo** Icembaguea, icemgabea, icenzaca *Anonymus*
- Antecedente** Joaiurrecoa, doaitzinecoa *Antecedens, praeiens*
- Antedata** Egún lenatúa, lenágotua *Epistolae, aut scripturae praelatus dies*
- Ante-Iglesia** Eleyzaurrea, eleyzáurquea *Locus ante Ecclesiam*
- Antepassados** Anciñacoac, anchinacoac, aitzinacoac, lengoac, lenagocoac *Maiores, um*
- Anticipar** Aurreratu, aitzinatu, aitzindu *Anticipo, as*
- Anticiparse** Aurreratu etab. *Anticipari*
- Anticipado** Aurreratua, aitzinatua, aitzindua *Anticipatus, a, um*
- Anular** Guedeitzatú, indarbaguetu, indarcaitzú. Ik. Revocar *Irritum facere, abrogare*
- Anulado** Guedeitzatua, indarbaguetua *Irritus, abrogatus, a, um*
- Apaciguar** Emaatú, gozatú, meguindú, ongundetú, paquetú, baquetú, amatigatú *Sedare, pacem reddere, dissidentes placare*
- Apalabrar** Hitzeman, verba emon *Fidem verbis praestare*
- Apalabrados estan** Hitzemanac daude, verba emonac dagoz *Fidem verbis mutuó praestiterunt*
- Apartamiento** Apartamena, alde-raguindea, bereistanza, berecipe-na *Separatio, nis*
- Apartarse** Apartatu, aldeguin, bereistu, bereci *Separari*
- Apartarse de algun lugar** Aldeguin, aztandu, ilqui, ilquitu *Discedo, is*
- Apartate de ahí** Quen adi ortic, idoqui adi ortic, aldeguic ortic *Discede, abi isthic*
- Apartarse** Esquerebeltz eguin, isquincho eguin *Aliis in id non intentis discere*
- Apeador de tierras** Mugatzallea, marratzallea *Decempedator, agrarius mensor*
- Apeamiento de tierras** Mugatzea, mugarritzea, marratzea *Agrorum limitatio*
- Apear tierras** Lurrac mugatu, mugarritu, mugac, mugarriac paratu, ifiñi, marratú *Limites agris statuere*
- Apeado** Mugatua, mugarritua *Limitibus circumsriptus*
- Apelacion** Gandeitzea, godeya, gorastea *Apellatio, provocatio, nis*
- Apelar** Gandeitu, godeitu, gorasi, gorastu *Apellare*
- Apelado** Gandeitua, godeitua, gorasia, gorastua *Apellatus, a, um*
- Apelante** Gandeitaria, godeitaria, gorastaria, gandeitzallea, godeitzallea, gorastallea *Apellans, apellator*
- Apellidar** Deituaz, otsez biribillatu, bildu *Socios convocare*

- Apellidado** Deituaz, otsez biribillatua, bildua *Convocatus, a, um*
- Apellidarse** Icen gañez deitzea, deicinoa izatea *Cognomine apellari*
- Apercibimiento** Aguindea, gaztigua *Monitio*
- Apercibir** Aguindu, gaztigatu *Monere, commonere*
- Apoderarse** Alpetu, meneratu, escuperatu, ahalpetu *Occupo, as; sui juris facere*
- Apoderado** Alpetua, meneratua etab. *Occupatus, sui juris factus, a, um*
- Apoderado, el que tiene poderes de otro** Alpeduna, eguizaya, eguizaina. Ik. Agente *Procurator, gerendorum negotiorum actor*
- Apostar** Apostatú, paramenatu, ispichoñatu, paramena, tema, ispichoña eguin *Sponsionem facere*
- Que quieres apostar?** Ceren paramena eguin nai dec? Cer naic temá?
- Apostado** Paramenatua, apostatua, paramen eguiña *Sponsio facta*
- Puede apostarselas à qualquiera** Edoceiñequin paramena dezaque *Cum praestantissimis conferendus est*
- Apostar** Lecuren, toquiren batean ifiñi, paratu, ezarri *Collocare in loco aliquo*
- Apremiar** Premiatu, premian ezarri, ifiñi. Ik. Constreñir *Cogere, urgere, adigere*
- Apremio** Premia *Coactio, adactio*
- Aprobacion** Ontzatea, equiya *Probatio, suffragium*
- Aprobador** Ontzataria, equiyatzalea *Probatior, approbator*
- Aprobar** Ontzatu, equiyatu *Probare, approbare*
- Aprobado** Ontzatua, equiyatua *Probatior, approbatus*
- Apropiar** Escuperatu, meneratu. Ik. Adjudicar *Rem adjudicare, adscribere*
- Apropiarse** Jabetú, escuperatu, meneratu *Sibi arrogare*
- Apropiarmelo yo** Neretu, neuretu, det, ditut
- Apropiartelo tu** hiretu, euretu, dec, dituc; den, ditun; zeuretu dezu, dituzu
- Apropiarselo aquèl** Beretu, deu, ditu
- Apropiarnoslo nosotros** Gueuretu, gueurendu degu, ditugu
- Apropiaroslo vosotros** Zeuretu, zetiendu, dezute, dituzute
- Apropiarselo aquellos** beretu, berendu dituzte
- Aprovechamiento, utilidad** Etondea, provechua, progoisoa *Emolumentum, utilitas, commodum*
- Aprovechamiento, adelantamiento** Joaira, aurreratzea *Profectus*
- Aptitud** Gayendea, gaigoa, cintzoe-ra, cintzotasuna, entreguera *Apta, idonea comparatio*
- Apto** Gai, cintzoa, entregu, propioa *Aptus, idoneus*
- Apuesta** Temá, paramena *Sponsio*
- Arancel** Pagabidea, pagaleguea *Edictum pro mercibus, & c. alii solvendorum*

- Arancel** Ik. Regla
- Arbitrador** Paquean erabaquitzailea, auzi bague paquetzallea *Arbitrer, tri*
- Arbitrar** Erabaqui *Arbitrari, arbitrum agere decernendo*
- Arbitrado** Erabaquia *Decretus, a, um*
- Arbitrariamente** Naiustez *Arbitrariè*
- Arbitrario** Naiustecoa *Arbitrarius, a, um*
- Arbitrio** Naimenea. Ik. Albedrio *Arbitrium, voluntas libera*
- Arbitrio, medio para algun fin** Bidarquia *Male excogitatum consilium*
- Arbitrista** Bidarquitzailea *Suggestor augendorum vectigalium*
- Arbitro, juez según los meritos de la causa** Zucempidez erabaquitzailea *Arbiter, i*
- Arbitro, dueño poderoso** Jabea naimeneduna *Imperio valens, dominus*
- Arcas** Diruarcá *AErarium*
- Archiducado** Archiduquearen goyendea, ta barrutia *Archiducatus*
- Archiduque** Archiduquea *Archidux*
- Archiduquesa** Archiduquesea *Archiducissa*
- Archivar** Zucelecuan gorde, sartu *In tabularium referre*
- Archivado** Zucelecuan gordea, sartua *In tabularium relatus*
- Archivero** Zucelecuaaren zaya *Tabularii custos*
- Archivo** Zucelecua *Tabularium, ii*
- Arciprestazgo** Apaiz aurrenaren goyendea, ta barrutia *Archipresbyteratus*
- Arcipreste** Apaiz aurrena *Archipresbyter*
- Argumentacion** Argüimendea *Argumentatio*
- Argumentar** Argüitu, argüimendutu, ihardun, iñardun *Arguere, argumentari*
- Argumentador** Argüitzallea, argüimendaria, ihardun, iñarduntzallea *Argumentator*
- Argumento** Argüimena, argüimendua, iharduntza, iñarduntza *Argumentum*
- Aristrocacia** Jaun menea *Aristrocracia, ae*
- Aristocratico** Jaun menecoa *Aristocraticus*
- Arma** Armá, armeá *Arma, orum*
- Arma de fuego** Suarmá, garmá *Te-lum flamans*
- Armada** Oncidia, oncitea, armadá *Classis*
- Armisticio** Ik. Tregua
- Arrabal** Uriaurrea, Iriaurquea *Suburbium*
- Arreglar** Arautu, adreztu *Ordinare, coordinare*
- Arreglarse** Arautu, adreztu *Conformari*
- Arrendador** Arrendatzallea, ondacarritzallea *Conductor*
- Arrendamiento** Arrendaera, ondacarrera *Conductio*
- Arrendar** Arrendatu, ondacarri *Conducere*
- Arrendado** Arrendatua, ondacarria *Conductus*
- No le arriendo la ganancia** Eztiot ezparic *Lucrum illi non invideo*

- Arrendado** Errenta andicoa, ondacar andicoa *Magnorum reddituum possessor*
- Arrepentimiento** Urriquia, urriquemendua, damua, garbaya *Poenitentia, poenitudo*
- Arrepentirse** Urriquitu, damutu, urriqui, damu izan, damu det, dezu etab. *Poenitere*
- Arrepentido** Urriquitua, damutua *Poenitens*
- Arrepentirse** Garbatu
- Arrestar** Arrestu, arrestutu, arrestatu *Comprehendere, detinere*
- Arrestado** Arrestua, arrestatua, cerbaiteraco gogortua *Audax, ad audendum projectus, obfirmatus*
- Arresto** Erabaquia *Decretum, iudicium*
- Arrobamiento** Sórrera *Stupor*
- Artículo en los libros** Berecindea *Articulus*
- Arzobispado, dignidad** Lenapezpicuaren goyendea *Archiepiscopatus*
- Arzobispado, territorio** Lenapezpicuaren barrutia *Ditio Archiepiscopalis*
- Arzobispal** Lenapezpicuarena *Archiepiscopalis*
- Arzobispo** Lenapezpicua, arcepezpicua *Archiepiscopus*
- Ascendiente** Leiñucoa, arracacoa *Progenitor*
- Assalariar** Alogueratu, alocairatu, saristatu *Mercedem consignare, mercede conducere*
- Assalariado** Alogueratua etab. *Mercede conductus*
- Assaltador** Erasotzallea, eraunslea, acopilatzalea *Agressor, invasor, ris*
- Assaltar** Eraso, eraunsi, acopilatu *Invadere*
- Assalto** Assalda
- Assalto** Eraso, eraunsia, acopilatzea *Aggressor, irruptio*
- Assamblea** Ik. Congresso, junta
- Assediar, asedio** Ik. Sitiar, sitio
- Asseguración** Segurutzeta, segurundea, bermea, bermegoa. Ik. Saneamiento *Cautio, securitas*
- Assegurador** Segurutzallea, seguruguillea *Assertor*
- Assegurar, dezir algo con asseveración** Segurutzat esan *Asseverare*
- Assegurar, poner segura alguna cosa** Segurutu, sendotu, seguru, sendo ifiñi *Stabilem facere*
- Asesor de juez** Letradun laguna *Assessor*
- Asesoria** Letradun lagunaren egoquia, equinza *Assessoris munus*
- Assiento, contrato, obligacion** Pagapremia *Contracta obligatio*
- Assiento, anotacion** Ciabezta *Notario*
- Dar o tomar asiento en las cosas** Gáuzac zucendú, gauzai zucempidea emán
- Assignación** Señálpenea *Assignatio*
- Assignar** Señalatu, señalpetu *Assigno*
- Assignado** Señalatua, señalpetua *Assignatus*
- Assistencia, el estâr presente** Beraurquea *Praesentia*
- Assistente, el que estâ presente** Beraurquia *Praesens*

- Assistir, estàr presente** Beraurqui-
tu, beraurquetu *Adesse*
- Assoldar** Guerrariac, guerraquiñac,
aloueratu *Mercede milites con-
ducere*
- Assoldado** Alogueratua *Mercede
conductus*
- Atenuacion** Meaera, erbalera *Atte-
nuatio*
- Atenuar** Meetu, meatu, meazu, er-
baldu *Attenuare*
- Atenuarse** Erbaldu, indarbagnetu
Attenuari
- Atestacion** Daquirasia, lecucoera,
lecutotasuna *Attestatio*
- Atestar** Daquirasi, lecucoera eman
Attestari
- Atestar** Bete aguitz *Opplere*
- Atestado** Aguitz betea *Oppletus*
- Atestiguacion** Ik. Atestacion
- Atestiguar** Ik. Atestar, testificar
- Atribuir** Dagoquetu *Attribuere*
- Atribuido** Dagoquitua *Attributus,
a, um*
- Atribucion** Dagoquera, dagoquin-
dea *Attributio*
- Audiencia, tribunal** Adiundea, en-
tzundea, auzbaquidea *Senatus,
concilium*
- Audiencia, lugar** Adiundetegua,
entzunde lecu *Forum, i*
- Auditor** Aditzallea, enzunlea *Audi-
tor, ris*
- Auditor, Juez** Enzunle erapaillea,
erabaquiaria *Judex causarum*
- Auditorato** Erapaillearen equindea,
goyendea *Iudicis munus*
- Aula, Corte** Jaunteguia *Aula regia*
- Aula, palacio** Jaureguia *Palatium,
ii*
- Aulico** Jaunteguicoa; jaureguicoa;
jaunteguicoa *Aulicus*
- Aumento** Gueia, geueya, berrea,
emendallá *Augmentum*
- Ausencia** Urrundea, cuscabea *Ab-
sentia*
- Ausencia** Eudea
- Ausentarse** Urrundetuetu, cuscabetu
Discedo
- Ausentado** Urrundetua, cuscabetua
Absens
- Authenticas** Legue-ezarriac *Aut-
henticae, arum*
- Authenticar** Gauzaren bat eguiatu,
eguia dala eracutsi, icusaraci
Authoritate publica comprobare
- Authenticado** Eguiatua, eguia dala
eracutsia *Authenticus*
- Auto** Erabaquia, bitezarria *Judica-
tum, decretum, sententia*
- Auto de caxon** Erabaqui, bitezarri
berezcoa, jaquiña *Sententia juxta
communem formulam concepta*
- Auto de oficio** Erabaqui deicabea
*Sententia judicis nullo sollicitante
lata*
- Auto difinitivo** Erabaqui ichia *Sen-
tentia decretoria*
- Auto interlocutorio** Erabaqui arte-
coa *Interfantis judicis sententia*
- Auto de inquisicion** Billatzalleen
erabaquia *Sanctae inquisitionis
sententia*
- Auto sacramental** Sacramentuaren
jostaquindea *Actus Sacramenti
laudatorius*

- Autos** Bitezarriac *Comentarii ad litem spectantes*
- Autor, el que inventa, y dà principio à alguna cosa** Aslea *Author*
- Autor, causa de el bien, è de el mal** Eraguilla *Author*
- Autoridad** Jabetasuna, menandea, mendera, menea, burupea, nausitasuna *Authoritas*
- Autorizar, legalizar las escrituras** Ik. *Authenticar*
- Autorizar, aprobar, y engrandecer** Menandetu, menderatu *Authoritatem conciliari*
- Autorizado** Menandetua, menderatua *Authoritate comprobatus*
- Hombre autorizado** Menandezcoa, menderazcoa, jabetasun andicoa *Spectabilis, autoritate gravis*
- Avassallar** Menapertu, mendeperatú, escuperatu *Subjicere in potestatem redigere*
- Avassallado** Menapertua, escuperatua *Subjectus*
- Avecindamiento** Erritarte *Domicilium, ii*
- Avecindarse** Erritartu *Inter cives conscribi*
- Avecindado** Erritartua *Inter cives conscriptus*
- Avenencia** Avenicoa
- Avenirse** Comundatu, compondu, elcartu, bateratu *Convenire*
- Avenido** Comundatua etab. *Conveniens, consentiens*
- Pocos, y mal avenidos** Guichi ta bereci *Pauci, sed aegrè concordantes*
- Tener que aver** Artzecoa izan *Habere aliquid ab alio recipiendum*
- Averiguar** Billaquindetu, jaquiquindetu *Inquirere, indagere*
- Ayuda** Laguntza, lacuntza *Auxilium*
- Con ayuda de vezinos** Auzocoen laguntzaz, auzalanez, araldiaz *Aliis adjuvantibus*
- Ayudar** Lagundu *Opitulari, adjuvare*
- Ayuntamiento** Batzarrea, bilguma *Concursus, congregatio*
- Casa de ayuntamiento** Batzarrechea, bilgunteguia *Domus pro civibus congregandis*
- Azafata** Erreguñaren apainqueten zaitzalea *Reginae cultui, mundo-que praefacta*
- Bachiller** Bachillerá *Baccalaureus, primâ doctrinae alicujus laurea initiatus*
- Baile, juez ordinario** Bailea, baitzallea *Judex ordinarius*
- Bailia** Bailearen barrutia *Judicis ordinarii jurisdictio*
- Bailiage** Baileagea *Equestre beneficium*
- Bailio** Bailiageduna *Equus beneficiarius*
- Balija** Bidezorroa *Hippopera, vulga, ae*
- Balija de correo** Cartanarrua *Vidulus tabellarii*
- Bancaria** Diru alquicoa *Ad rationem argentariam pertinens*
- Banco de dineros** Dirualquia *Nummularia domus*
- Bando** Bandoa, goyaguindea *Edictum, i*

- Barata** Barata *Permutatio dolosa*
- Baratar** Baratatzea *Permutare*
- Barateria** Barateria, baratasuna *Subornatio*
- Baxar de precio** Merquetu, beeratú *Pretium minuere*
- Baxeza** Apallá, itsusquiña *Dedecus, probrum*
- Bedel** Bedelá *Bidellus*
- Behetria** Behetria *Oppidum, vel urbs ex ignobili plebe*
- Belleguin** Belleguina *Satelles, tis; accensus, i*
- Beneficiado** Ongutea *Beneficentia*
- Beneficiado** Oneguiña, onequindua *Beneficio exaltus, auctus*
- Beneficiado de Iglesia** Beneficiadua, onequindua *Beneficiarius, ii*
- Beneficio** Oneguiña, onequindea *Beneficium*
- Beneficio eclesiastico** Eleizaco onequindea *Beneficium Ecclesiasticum*
- Bezo** Bezoa *Mos, consuetudo*
- Bienes** Ondasunac *Bona*
- Bienes adventicios** On etorquiarrac *Bona adventitia*
- Bienes libres** On liberac, ondasun escucoac *Bona libera, burgensia*
- Bienes castrenses** Semeac billatú, eta erabaci dituen ondasunac *Bona castrensia, vel quasi castrensia*
- Bienes concegiles** Iri-ondasunac *Reipublicae proventus*
- Bienes de fortuna** Zoriontasunac *Fortunae bona*
- Bienes divisibles** On berecigarriac *Partiaria bona*
- Bienes dotales** Dotequiac *Bona dotalia*
- Bienes espirituales** Animaren doaiñac, ondasunac *Bona, dona supernaturalia*
- Bienes eclesiasticos** Ondasun eleizaquiac *Bona Ecclesiastica*
- Bienes gananciales** Ondasun erabazquiac *Bona viro, uxorique acquisita*
- Bienes havidos, y por haver** On gucia dana, ta datequeana *Bona habita, ac habenda*
- Bienes mostrenos** Ondasun jaberiac bagueac *Bona nullius domini*
- Bienes muebles** On errobagueac *Bona mobilia*
- Bienes inmuebles** On errotuac *Bona immobilia*
- Bisabuela** Arramoná, arbaso, ama bi-joya, amonabia, amabisaba *Proavia, ae*
- Bisabuelo** Arraitoná, arbaso, aitabisaba *Proavus, i*
- Biznieto, a** Biloiba, biaurbasoa *Pronepos; proneptis*
- Blanquicion de moneda** Diru churitzea *Monetae abstersio*
- Blasfemar** Ik. Blasphemar
- Blasphemador** Buroloria, arneguzalea *In Deum injurius*
- Blasphemar** Buroeguin, arnegatú *Blasphemare*
- Blasphemia** Buroa, arnegua *Blasphemia*
- Blasphemo** Buroalaria, buroguillea, arnegaria *Blasphemus, in Deum injurius*

- Braço Eclesiástico** Eleizaren menea, besoa *Potestas Ecclesiastica*
- Braço seglar** Mundarren menea, besoa *Potestas saecularis*
- Breve, buleto Pontificio** Brevea *Diploma*
- Bula** Buldá *Bulla, Apostolicum diploma*
- Bulado** Buldatuá *Bûlla munitus*
- Bulario** Buldarioa *Bullarium*
- Bulero** Bulderoa *Bullarum curator*
- Buleto** Buldachoá *Breve Pontificium*
- Bureo** Jaureguico Mayordomoen bilgura *Regiae aeconomiae consensus*
- Burges** Iritarra, uritarra *Civis, incola*
- Burgo** Ik. Arrabal
- Caballerato** Lizaldunza, lizaldundea *Jus equitis ad pensionem Ecclesiasticam*
- Caballeriza Real** Erreguearen zalditeguico bilguma *Regiorum equorum ministri, & praefecti*
- Caballero de premia** Zaldun premiacoa *Eques ex coactione*
- Caballete de texado** Goyarea, galayurra *Tecti culmen, fastigium*
- Cabeza** Burua, buruzaguia, lena, lenena *Princeps, supremum caput*
- Cabeza de linage** Leñu burua *Familiae caput*
- Cabeza de mayorazgo** Onlotaren burua *In primogeniturae censu praecipuum caput*
- Cabeza de processo, testamento** Asiera, ástea, burua *Caput, initium*
- Cabzalero** Ik. Albacea
- Cabildo** Cabildua *Capitulum*
- Caco** Lapurra, ohoina *Cacus, ci*
- Caducar** Aurtu, seindu, burutic jau-ci *Prae senio desipere, delirare*
- Caduco** Irola
- Quien calla, otorga** Enzun ta isil, bayezco biribil *Qui tacet, consentire videtur*
- Calumnia** Salgaizta, pensacallua *Calumnia, ae*
- Calumniador** Salgaiztaria, pensacallaria *Calumniator*
- Calumniar** Salgaiztatu, salgaiztu *Calumniari*
- Calumniado** Salgaiztua *Calumnia vexatus*
- Calumniosamente** Salgaiztaró *Calumniosè*
- Calumnioso** Salgaizquia, salgaiztarra *Calumniosus, a, um*
- Camara de Castilla** Gastelaco gámbara *Sanctoris Consilii judicis Castelae*
- Camara de Indias** Indietaco gámbara *Secretioris Consilii circa negotia Indiarum judices*
- Camarera, camarero** Gambararia, gambarazaya guelazaya *Cubicularia, cubicularius*
- Camarero, ra mayor** Gambarari nagusia *Reginae cubicularia, regius cubicularius*
- Camarista** Erreguñaren guelacoa *Reginae à cubiculo foemina*
- Camarista de Castilla** Gaztelaco gambaracoa *Sanctoris consilii judex*
- Cancamusa** Chedebiurra *Mens prava specie recti simulata*

- Cancelar** Ciabeztu, ciabeztatu
Cancellare
- Cancelado** Ciabeztua, ciabeztatua
Cancellatus
- Cancelaria** Cancelaria *Cancelaria*
- Cancelario** Grademallea *Cancellarius*
- Canciller** Goyende andico equinza bat, cancellera *Cancellarius*
- Canciller** Ik. Cancelario
- Canon** Neurtartea *Canon, is*
- Canonicamente** Neurtarteró. Ik. Regla *Ritè, & canonicè*
- Canonicato** Ik. Canongia
- Canonico** Neurtatecoa *Canonicus, a, um*
- Canonigo** Canonigoa, apeznagusia
Canonicus
- Canongia** Apeznagusiaren goyendea *Canonicatus*
- Canonista** Neurtarte jaquiña *Canonista*
- Canonizable** Canonizagarria, donegingarria
- Canonizacion** Canonizacioa, doneguita *Canonizatio, in divos adscriptio*
- Canonizar** Canonizatu, doneraci, doneraguin *Canonizare, in Sanctorum numero referre, adscribere*
- Canonizado** Canonizatua, doneracia, doneraguíña *Canonizatus, in Sanctorum numerum adscriptus*
- Cansado** Cansatua, necatua, aricatua, unatua, auno eguiña *Fatigatus*
- Capacidad, aptitud** Gayera, gaitunza, cintzoera *Facultas, captus*
- Capataz** Equinagusia, buruzaguia
Caput
- Capaz, apto** Gai, gaituá *Aptus, idoneus*
- Capaz, inteligente** Gaitua, cintzoa, ajutua *Magno captu instructus*
- Capellan** Capellaua *Capellanus*
- Capellania** Capellania *Capellania*
- Capitacion** Burucotiztea *Indictum in fingula capita tributum*
- Capital** Escontzen danaren cequidorá *Bonurum recensio*
- Capital de censo** Burucardea *Sors, tis; caput, tis*
- Pena capital** Eriopena *Capitale supplicium*
- Capitan** Capitaná *Dux, ductor*
- Capitan de mar, y guerra** Ontzi guerratico Capitaná *Navis bellicae praefectus*
- Capitan general** Guciaquico Capitaná *Imperator fummus*
- Capitan de Guardias** Guardietaco Capitaná *Praetoriae cohortis praefectus*
- Capitania** Capitendea, lengoaira, lengarista *Praefectura militaris*
- Capitulacion** Baldindea, balindea, elcargoa *Pactio, pactum, foedus*
- Capitular** Baldinetu, balinetu, elcargotu, baldindeac, elcargoa eguin *Paciscor, ceris; constituo, is*
- Capitulado** Baldinetua, elcargotua
Constitutus, a, um
- Capitular, persona capitular** Bilgumarra, batzartarra *Cui jus est suffragii in Collegio*

- Capitular, cosa que pertenece al capitulo** Bilgumacoa, batzarre-coa *Conciliaris, e*
- Capitularmente** Bilgumaró, bilgumaró, batzarreró, batzarrequiró *Juxta concilii rationem*
- Capitulo, junta de alguna Comunidad** Bilguma, batzarrea *Concilium, ii; comitia, orum*
- Capitulo, sala, ò lugar en que se juntan** Bilgumaga, batzarraga, bilgumateguia, batzarretoquia *Concilii exhedra, ae*
- Cardenal de la Santa Iglesia** Cardenalá *Cardinalis*
- Cardenalato** Cardenalaren goyendea *Cardinalatus*
- Cardenalicio** Cardenalarena *Cardinalitius, a, um*
- Carear** Bata bestearequin aurquetu, betatu *Alterum cum altero conferre*
- Careo** Aurquegoa, betagoa *Colatio, comparatio*
- Cargo, empleo** Cargua, equintza, equindea, goyendea *Munus*
- Cargo, cuidado** Cargua, contua, artá, ardura *Industria, opera*
- Cargo, en las cuentas** Artueraldea *Ratio accepti*
- Cargos** Egozcayac, salacayac *Criminatio, expostulatio*
- Carrera, estado** Burubidea, zucembidea *Vitae institutum*
- Carta de pago** Quitantzá *Apocha, ae*
- Carta de vezindad** Urconde-ezcutitza *Syngrapha alicujus vicinitatem tertificans*
- Carta executoria** Ik. Executoria
- Carta Pastoral** Gutun artzaitarra *Epistola Pastoralis*
- Cartulario** Emaitzarria *Privilegium, ac donationum liber archetypus*
- Casa de moneda** Diruechea *Monetalis domus*
- Casa de el Rey** Jauregutarrac *Regium famulitium*
- Casa Real** Jaureguia *Domus Regia, Regia, ae*
- Casamiento** Ezcontzá *Conjugium, ii*
- Casar** Ezcondu *Connubio jungi, conjugium inire*
- Casado** Ezconduá *Connubio junctus*
- Casería** Baserria, echaldea, echon-doa, bordá *Domus rusticana*
- Casería, la hazienda que se haze en casa** Echeco beargayac, lanac *Res domestica familiaris*
- Casero** Echajauna *AEdium domus*
- Casero, inquilino** Maizterra, echa-maizterra *Inquilinus*
- Casero, casera, amiga de su casa, y su gobierno** Echatia, echatiarra *Domui suo bene providens*
- Casero, casera, lo que se haze, cria, & en casa** Echecoa *Domesticus, a, um*
- Caso** Equigaldea *Quaestio, species facti*
- Cassacion** Indarcaiztea *Irritatio, abrogatio*
- Cassar** Indarcaiztu, indarbaguetu *Irritum facere, abrogare*

- Castellania** Gaztelluzaida *Castellana ditio*
- Castellano, alcayde** Gazteluzaya *Castellanus*
- Castellano, lengua Castellana** Gaztelania, erdera, erdara *Lingua Hispanica*
- Castellano hombre** Gaztelaua, gaztelarra *Castellanus*
- Castigar** Castigatu *Castigare*
- Castigo** Castigua, ondicoa, miñondorea *Supplicium*
- Caudal** Caudala, dirutornia *Copiosae pecuniae, opes, um*
- Causa, motivo** Causa arrengoá *Causa*
- Causa, pleito** Auziá *Lis, tis*
- Causa publica** Gucien gauza *Publica res*
- Cautamente** Zuhurquiró, beazquiró, oarpez *Caute, cautim*
- Cautela** Beaquiña, oarpea *Cautela*
- Cautelar** Beaquindu, oarpetu *Cavere*
- Cautelado** Beaquindua, oarpetua *Qui cautus est*
- Cautelosamente** Ik. Cautamente
- Cautelosamente, engañosamente** Bequin gaistoz *Subdolè, vafrè*
- Cauteloso, prudente** Beaquindua, beaquintsua, oarpetia *Cautus, prudens*
- Cauteloso, malicioso** Bequin gais-tocoa *Callidus, vafer*
- Cautivar** Gatibatu, catibatu *Captivum reddere, in captivitatem redigere*
- Cautiverio** Catiberia, gatibueria *Captivitas, servitus*
- Cautividad** Catiberia *Captivitas*
- Cautivo** Catibu, gatibua *Captivus*
- Ceder** Largatu, eman *Cedere*
- Cedula** Chartelá *Schedula*
- Cedula de cambio** Ik. Letra
- Cedula Real** Ik. Despacho
- Cedulilla** Chartelchoa *Schedula*
- Censo** Censoa, irauguedia *Census, us*
- Censo perpetuo** Censo betirauna, irauguedi beticoa *Census, qui redimi nequit, perpetuus*
- Censo al quitar** Censo nospaitá *Qui redimi potest*
- Censor entre los Romanos** Oitazaya *Censor*
- Censual** Censozcoa, irauguedizcoa *Censualis, e*
- Censualista** Censoduna, irauguediduna *Censualis dominus proventus*
- Censura Eclesiastica** Eleizaren us-teintzá *Censura Ecclesiastica*
- Ceremonial, libro** Ceremoniaga, ceremoniateguia *Liber rituum, ceremoniarum*
- Ceremonial**, Ceremoniaduna *Ad ceremonias spectans*
- Certeza** Agripea, icaldea *Certitudo*
- Certidumbre** Ik. Certeza
- Certificacion** Agripea, agripetzea, icaldea, icaldatzea *Testificatio, assertio*
- Certificadamente** Agripequiró, icaldaquiró *Certò*
- Certificador** Agripetzallea, icaldatzallea *Auctor, testifactor*
- Certificar** Agripetu, icaldatu, ciertotu *Certum facere*

- Certificado** Agripetua, icaldatua, ciertotua *Certior factus*
- Cessacion** Baragoa, baragua, guera-teza, guelditzea *Cessatio*
- Cessacion à divinis** Eleizacoen baragoa, uztea *Cessatio à divinis*
- Cessar** Baratu, gueratu, guelditu, utzi *Cessare*
- Cession de bienes** Onen uztea, ondasunen uztea, largatzea *Bonorum cessio*
- Chancilleresco** Chancilleriacoa, auzbaquidecoa *Quod ad supremum rei forensis tribunal spectat*
- Chancilleria** Chancilleria, auzbaquide-
dea *Supremum rei forensis tribunal*
- Cillazgo** Gariguiteco saria *Merces pro reconditione frugum in granario*
- Cisma** Targoá, baquigoá *Schisma, tis*
- Cismatico** Targotaria, baquigotaria
Schismaticus
- Cismontano** Menditunonzcoa, menditononzcoa *Cismontanus*
- Citacion de el Juez** Otseardea *Vocatio in jus*
- Citar, autores, testigos** Deitu, otse-
guin *Testimonia adducere*
- Citatorio** Otsecartecoa *Citatorius*
- Ciudad** Iria, uria *Civitas, urbs*
- Ciudadano** Iritarra, uritarra *Civis, is*
- Ciudadela** Gaztelu gaitza *Arx, arcis*
- Civil, que toca à la Ciudad** Iricoa, uricoa *Civilis, e*
- Civil, contrapuesto à Criminal** Gozandecoa *Civilis, e*
- Civilidad** Artzondea *Urbanitas, comitas*
- Civilmente** Gozanderó *Civiliter*
- Civilmente, con miseria** Churquiró, cequenquiro *Illiberalitèr, fordidè*
- Clandestinamente** Ezcuturo, ezcu-
tuquiro, ezcutuan isilic, isilquiro
Clandestinè
- Clandestino** Ezcutapea, isilpea, gordapea *Clandestinus, a, um*
- Clausula** Hitzerosa *Clausula*
- Clausula de testamento** Berecindea
Testamenti articulus
- Clausular** Hitzerosu *Clausulam concludere*
- Clausulado** Hitzerosua *Clausulis conclusus*
- Clausura** Ichigoa, ertsigoa *Clausura*
- Clerecia** Beretardia, apaizbatunea
Clerus, i
- Cliente** Menpecoa *Clients, tis*
- Clientela** Menpegoá *Clientela*
- Coaccion** Erazogoa, aracigoa, eragui-
goa. Ik. Constreñimiento *Coactio*
- Coactivo** Erazuquilla, araciguillea,
eraguillea *Coactivus, a, um*
- Coadjutor** Lagunquidea *Coadju-
tor, ris*
- Coadjutoria** Lagunquidandea *Co-
adjutoria*
- Coadjuvar** Lagunquidatu *Coadju-
vare*
- Coadjuvado** Lagunquidatua *Coad-
jutus, a, um*
- Cobrador** Cobratzallea, escatera-
tzallea *Exactor*
- Cobranza** Cobranza, coberanza, es-
caterá *Exactio*
- Cobrar** Cobratu, coberatu, escatera-
tu *Exigere, recipere, recuperare*

- Cobrado** Cobratua, coberatua, esca-
teratua *Exactus, receptus*
- Cobro, cuidado** Artâ, contuá *Cura,*
studium
- Cobro, dàr cobro** Burueman
- Cobro, seguridad, resguardo** Ìes-
goa *Locus tutus*
- Codice** Escuciataua *Codex, cis*
- Codicilo** Azquenaichoa *Codicillus, i*
- Cofrade** Anaiquidea, ballerarra
Confrater
- Cofradia** Anaiquidagoa, ballerá
Confraternitas, sodalitas
- Cognacion** Aidagoa, ahacoa *Cog-*
natio
- Cognicion** Ik. Conocimiento
- Cognombre** Icengoitia, iceransia
Cognomen, cognomentum
- Cohabitacion** Vizquidandea *Coha-*
bitatio
- Cohabitar** Vizquidatu *Cohabitare*
- Cohechar** Emaitzatu, emazpitu
Muneribus corrumpere
- Cohechado** Emaitzatua, emazpitua
Muneribus corruptus
- Cohecho** Emazpia, emaitzagoa *Re-*
petundarum crimen
- Coheredero** Primuquidea *Cohaer-*
es, dis
- Coherencia** Ichequendea, ondorea
Cohaerentia
- Colacion** Ik. Conferencia
- Colacion de Beneficio** Onequindear-
ren, beneficioaren, icendaitzá
Collatio beneficii
- Colateral** Aldequidecoa, alboquide-
coa *Collaterarius*
- Colativo** Icendaitzacoa *Collativus*
- Colecta** Cotizpurua *Collecta, ae*
- Colectacion** Cotizbillea *Tributo-*
rum exactio
- Colectanea** Bilgoa *Collectanea,*
orum
- Colectar** Cotizac bildu *Colligere*
- Colecticio** Bilgotia *Gregarius miles*
- Colectivamente** Bilgoró *Collectivè*
- Colector** Bilgotzallee *Collector*
- Colecturia** Bilgoquintza *Munus co-*
lligendi bona Ecclesiastica
- Colecturia** Bilgotegua *Locus colli-*
gendis bonis Ecclesiasticis
- Colegial** Colegiala, daquireguitarra
Collega
- Colegialmente** Daquireguiró *Com-*
muniter
- Colegiata** Eleiza daquireguitua *Ec-*
clesia collegialis
- Colegio** Daquireguia, colegioa *Col-*
legium
- Colegir** Bilguratu, bildumatu *Colli-*
gere, deducere
- Coligacion** Batundea, balleragoa
Faodus, ris
- Coligarse** Batundetua, balleratu *Fa-*
edere jungi
- Coligado** Batundetua, balleratua
Faederatus, faedere junctus
- Colonia, poblacion de estranjeros**
en alguna tierra Erdaliria, erda-
ruria *Colonia*
- Colono** Maizterrá *Colonus*
- Colusion** Ongunaditza *Collusio, nis*
- Comandante** Aguintaria *Dux, ductor*
- Comandar** Aguindu *Imperare*
- Comando** Aguindea *Imperium,*
praefectura

- Comarca** Aldiria *Confinium*
- Comarcano** Aldiricoa, aldiritarra *Confinis*
- Combate** Jazarra, gudá, gudua, gombatea *Pugna, certamen*
- Comendador** Gomendaria *Comendator*
- Comendatario** Gomendipaita *Usufructuarius*
- Comendatorio** Gomendiocoa *Comendatitius*
- Comerciable** Salerosgarria *Venalis, e*
- Comerciante** Mercataria, tratalaria, salerostaria *Negotiator, institor*
- Comerciar** Mercaritu, salerosi, arremán *Negotiari, mercaturam facere*
- Comercio** Tratuá, mercarigoa, mercatalgoa, arremaná, salerosgoa *Mercatura, negotiatio*
- Cometer algun delito** Iauqui, iauquitu, gaizquia eguin *Committo, patro*
- Comissaria** Zaigoa, zaicundea *Delegati munus, dignitas*
- Comissario** Zaigoraria, zaincundaria *Curator*
- Comissario general** Zaigorari gucieracoa *Curator supremus*
- Comision** Aldimaitza *Delegata jurisdictionis, delegatio, mandatum*
- Comissionario** Aldimaitzaduna *Delegatus*
- Comisso** Leguez galdua *Amissio rei ex legum prescripto*
- Comodatario** Maillebataria *Comodatarius*
- Comodato** Maillebá *Commodatum, i*
- Compadrazgo** Aitaquidaera, aitaquigoa *Affinitas ex baptismi paternitate proveniens*
- Compadre** Aitaquidea, compaya *Ratione baptismi pater*
- Compañero** Laguna, elcarguna, alcarguna, soinquidea *Socius, comes*
- Compañía** Lagunquida, elcargoa, alcargoa, soinquida *Societas*
- Comparar** Becaldu, becaldetu, bardincatu, anzundu, anzundetu *Comparare, conferre*
- Compatriota** Erritarquidea *Eodem populo prognatus*
- Compatron** Arartequidea *Compatronus*
- Compatronato** Arartequidagoa *Compatronatus*
- Compendiar** Laburgotu *Breviare*
- Compendio** Laburgoá *Compendium*
- Compensable** Ordaingarria *Compensabilis*
- Compensacion** Ordaiña, ordaindea, zorrotzica *Compesatio*
- Compensar** Ordaindu, zorrotzicatu *Compensare*
- Compensado** Ordaindua, zorrotzicatu *Compensatus*
- Competencia** Escaquida, naiquida *Contentio*
- Competente, suficiente** Asco, asqui dana, bere diñacoa *Congruens*
- Competente, perteneciente** Dagozana, cegocana *Competens*
- Competèr** Egoqui *Competere*
- Compilar** Batu, bildu *Compilare, colligere*

- Complice** Gaistaquidea *Sceleris consors, socius*
- Componedor de contraversias** Zuentaria, zuentzallea, paquetzallea *Arbiter, pacificator*
- Componenda** Baliongundea *Pacta pecunia pro diplomatibus excribendis*
- Compra** Erosqueta, erosgoa, erosquera *Emptio, nis*
- Comprador** Eroslea, erostaria *Emptor*
- Comprarr** Erosi *Emere*
- Comprado** Erosia *Emptus*
- Comprobacion** Frogaquida *Comprobatio*
- Comprobar** Frogaquidatu *Comprobare*
- Comprobado** Frogaquidatua *Comprobatus*
- Compromissario** Utziquidaria *Compromissarius*
- Compromiso** Utziquida, utziquidagoa *Compromissum, i*
- Compulsa** Erabesta *Exemplar, apographum*
- Compulsar** Erabestatu *Exscribere*
- Compulsado** Erabestatua *Exscriptus*
- Computo** Contaquida *Computatio*
- Comun** Iritargoa, uritargoa *Commune, is*
- Comunero** Iritargaria *Favore populi in principem rebellis*
- Comunidad** Baquidargoa, anizquidargoa *Communitas*
- Concedido** Emaquidatua, utziquidatua *Concessus*
- Concejil** Iribilguracoa *Publicus, a, um*
- Concejo** Batzarrea, iribilgura, uribilgura *Oppidanorum concio, concilium*
- Concertador** Arautaria *Ordinator*
- Concertado** Arautua *Ordinatus, a, um*
- Concertar, ajustar precio** Baldinetu, concertatu *De pretio pacisci, convenire*
- Concertado** Baldinetua, concertatua *De pretio pactus*
- Concertarse** Comundatu *De re aliqua convenire*
- Concession** Utziquida, emaquida *Concessio*
- Concierto** Eguiunea, conciertoa, baldindea, balindea *Conventio, pactum*
- Conciliar** Ongundetua, comundatu *Conciliare*
- Conciudadano** Iritarquidea, uritarquidea *Concivis*
- Concordata** Comundagoa *Pacta conventa*
- Concordia** Arauquida, ustequida *Concordia*
- Concordia entre los discordes** Ongundea *Conventio*
- Concubinato** Oaquida, oaquidagoa *Concubinatus*
- Concursar los bienes** Ondasunac largaquidatu *Bonis cedere*
- Concursado** Largaquidatua *Bona in favorem creditorum concredita*
- Concurso** Largaquida *Bonorum cessio*

- Condado** Condadua *Comitatus, us*
- Conde** Condea *Comes, itis*
- Condenable** Eripegarria, condenagarria *Damnabilis*
- Condenacion** Condenacioa, condenacioa, eripea *Damnatio, condemnatio*
- Condenador** Condenataria, eripeztallea, condenaria, condenatzailea *Damnans, damnator*
- Condenar** Condenatu, eripetu *Condemnare*
- Condenarse** Condenatzea *Condemnari*
- Condenado** Condenatua, eripetua *Damnatus, condemnatus*
- Condenatorio** Condenaciocoa *Damnatorius, a, um*
- Condestable** Condestablea *Comestabilis*
- Condestablia** Condestablearen goyendea *Comestabilis dignitas*
- Condicion** Bainandea *Conditio*
- Condonar** Barcaquidatu *Condonare*
- Confederacion** Bilgumaquida, balleraquida *Foedus, ris*
- Confederarse** Bilgumaquidatu, balleraquidatu *Foedus inire*
- Confederado** Bilgumaquidatua, balleraquidatua *Foederatus, foedere junctus*
- Conferencia** Hitzeraquida *Deliberatio, consultatio*
- Conferir, deliberando** Hitzeraquidatu *Deliberare, consultare*
- Conferido** Hitzeraquidatua *Deliberatus, consultus*
- Conferir, cotejando** Becaldu. Ik. Comparar *Conferre*
- Conferido** Becaldua *Collatus, a, um*
- Conferir, d'ar** Emaquidatu, emoquidatu *Conferre, tribuere*
- Confessar** Confesatu, aitortu, autor-tu, aboatu *Confiteri*
- Confession** Aitorgoá, aitorcuná, aurtorgoá, autorcuná, aitorrá, aboaldea *Confessio*
- Confesso** Aitortua etab. *Confessus*
- Confiscacion** Ongabequida *Confiscatio*
- Confiscar** Ongabequidatu *Confiscare, bona publicare*
- Confiscado** Ongabequidatua *Confiscatus, a, um*
- Conflictu** Jazarra. Ik. Combate *Conflictus, us*
- Confrontacion** Aurcandea, aurcaquida, betandea, betaquida *Morum consensus, sympathia*
- Confrontar** Aurcandetu, aurcaquidatu, betandetu, betaquidatu *Moribus consentire*
- Confrontar** Ik. Carear
- Confusion** Nasquida, nastegoá *Confusio*
- Congerie** Diaquida *Congeries*
- Congregacion** Biltzarquida, batzarquida *Congregatio*
- Congregante** Biltzarquidea, batzarquidea *Sodalis, is*
- Congregar** Biltzarquidatu, batzarquidatu *Congregare*
- Congregado** Biltzarquidatua, batzarquidatua *Congregatus*

- Congreso** Ik. Congregacion *Congressus, us*
- Congrua** Onezdaya *Congrua sustentatio*
- Conjetura** Destua, payerua, iguerusia *Conjetura*
- Conjugal** Ezcondacoa *Conjugalis*
- Conjugalmente** Ezcondaquiro *More conjugali*
- Conjuracion** Cinazquida *Conjuratio*
- Connaturalizarse** Ik. Avecindarse
- Conocimiento** Ezaguera, ezagundea, ezagutza *Cognitio*
- Consagrar** Donequidatu, donaquidatu, consagratu *Consecrare*
- Consanguinidad** Odolquida *Consanguinitas*
- Consanguineo** Odolquidea *Consanguineus*
- Hazerse consanguineo** Odolquidatu *Consanguineum fieri*
- Conscripto** Batunecoa *Conscriptus*
- Consejero** Esondaria, consejaria, consellaria. Ik. Magistrado *Consiliarius*
- Consejo** Esondea, consejua, consellua *Consilium*
- Consentimiento** Gogaquida, naiquida, guraquida *Consensus, us*
- Consentir** Gogaquidatu, naiquidatu, guraquidatu *Consentire*
- Conserge** Jauregui zaya *Domus regiae custos*
- Juez conservador** Zaitiraungarria *Conservator Judex*
- Conservaduria** Zaitiraungarria, zaitiraungarriaren equindea *Judicis conservatoris munus*
- Conservar** Zaitiraundu *Conservare*
- Consiliario** Ik. Consejero
- Consistorial** Auzbaquidecoa *Ad consilium spectans*
- Consistorio** Auzbaquidea *Consilium, ii; Senatus, us*
- Consistorio, el sitio** Auzbaquideco echea, lecuia *Curia, conclave*
- Constitucion, estatuto, ordenanza** Neurquida, arauquida *Constitutio*
- Constitucion, sistema, estado** Egoitza *Rerum status*
- Constituir, ordenar, formar leyes** Neurquidatu, arauquidatu *Constituere*
- Constituido** Neurquidatua, arauquidatua *Constitutus*
- Constituyente** Neurquidaria *Constituens, constitutor*
- Constituir, poner, elevar** Goitiquidatu *Constituere*
- Constreñimiento** Erazquida, arazquida *Coactio, nis*
- Constreñir** Erazquidatu, arazquidatu *Cogere, compellere*
- Consuegro, a** Guiarrauquidea, guinarreuquidea *Consocer; consocrus, us*
- Consuetudinario** Oitupetua *Consuetudine affectus*
- Consul** Bacarquidea *Consul*
- Consulado** Bacarquida *Consulatus, us*
- Hacerse consul** Bacarquidatu *Consulem fieri*

- Consular** Bacarquidacoa *Consularis*
- Consultar** Erizquidatu *Consulere, consilium, sententiam alicujus exquirere*
- Consultante** Ibenquidalea, ibenquidaria *Consultans*
- Consultor** Ik. Consultante
- Consumacion, fin** Bucandea, atzendea *Consummatio*
- Consumacion de el matrimonio** Ezconberrien lencustá *Matrimonii consummatio*
- Consumar** Ezcontza lencustatu *Matrimonium consummare*
- Contaduria, la oficina** Contute-guia, ambateguia *Officina rationum, ac supputationum*
- Contaduria, oficio** Contuquintza, ambaquintza *Munus quaestorium*
- Contenta en las letras de cambio** Nai quida *Syngrapha, pecuniam alteri numerandam probans*
- Contestacion** Jaquirasquida, talasquidá *Testificatio, contestatio*
- Contrabando** Contrabandoa, contragoyaguindea *Factum contra interdictum Principis*
- Contrabandista** Contrabandista, contrabandaria *Vetitarum mercium invector*
- Contracedula** Contrachartella *Cautio anteriori cavens cautioni*
- Contraher deudas, enfermedad, matrimonio etc.** Barbildu, zorrac, eria, ezcontza *Contrahere*
- Contrahiente** Barbildaria *Contrahens*
- Contralor** Equicustaria *Alieni muneris in aula Regia speculator*
- Contratacion** Salerosgoa, tratuquidada *Negotiatio*
- Contratar** Salerosi, tratuquidatu *Negotiari*
- Contratante** Salerostaria, tratuquidaria *Negotiator*
- Contratado** Baldindetua, balindetua *Pacta conventa*
- Contrato** Baldindea, balindea. Ik. Ajuste *Contractus, us*
- Contravalacion** Contraichertza *Vallum contra urbis maenia*
- Contravalar** Contraichertzatu *Vallum urbi obtendere*
- Contravalado** Contraichertzatua *Vallo obsessus*
- Contravenir** Contraetorri *Praeceptum, aut legem violare, transgredi*
- Contravengo à la Ley de Dios** Jaincoaren legueari contranatorquio etab.
- Contraveniente** Contraetorlea *Transgressor*
- Contribucion** Taldiquida, ambatquida *Contributio*
- Contribuir** Taldiquidatu, ambatquidatu *Contribuere*
- Contribuyente** Taldiquidea, ambatquidea *Contribuens, tis*
- Convecino** Urcoquidea, aldequidea, alboquidea *Proximus, vicinus*
- Convencion** Baldindea, balindea, elcargoa *Conventio*
- Convencional** Baldindecoa *Conventionalis*
- Convenio** Ik. Convencion, ajuste

- Convenir** Etorquidatu, elquidatu, us-tequidatu *Convenire, consentire*
- Convocacion** Deiquida, osquida *Convocatio*
- Convocar** Deiquidatu, osquidatu *Convocare*
- Convocado** Deiquidatua etab. *Convocatus*
- Convocatoria** Deiquidagarria, osquidagarria *Litterae convocatoriae*
- Cooperacion** Eguiquida *Cooperatio*
- Coordinacion** Zucenquida *Novus ordo, coordinatio*
- Coordinar** Zucenquidatu *Ordinatè ponere*
- Coordinador** Zucenquidaria *Ordinatè ponens*
- Copia** Erabezta *Apographum, exemplum*
- Copiar** Erabeztatu *Exscribere, transcribere*
- Copiado** Erabeztatua *Exscriptus*
- Copiadore** Erabeztaria *Exscriptor*
- Copilacion** Bilgoa *Collectio, copulatio*
- Copilar** Bilgotu *Colligere, copulare*
- Copilado** Bilgotua *Collectus, copulatus*
- Copiladore** Bilgotaria *Collector, copulator*
- Corchete** Itsascaria *Accensus*
- Corona** Boillandea, coroea, coroya *Corona*
- Coronacion** Boillandetzea, coroa-tzea *Coronatio*
- Coronar** Boillandetu, coroatu *Coronare*
- Coronado** Boillandetua, coroatua *Coronatus*
- Coronel** Coronela, guerrarien zuzaria *Tribunus militum*
- Correccion** Ocarteztea, utzendea *Correctio*
- Corredor** Mercazaya *Mercis emendae proxeneta*
- Correduria** Mercazaigoa *Munus proxenetae*
- Corregidor** Corregidorea, uritzaillea. Ik. Magistrado *Urbis, praefectus, praetor*
- Corregimiento** Corregimendua, uritzaigoa *Praetura*
- Corregir** Ocarteztu, utzendu, cenzatú *Corrigere*
- Correr el termino** Epeac iraun *Praefixum tempus permanere*
- Correr riesgo** Gaitzurrean egon *Periculum imminere*
- Correspondiente** Eranzuquidea *Negotiorum alterius curator*
- Corretage** Mercazayaren saria *Proxeniticum, i*
- Corte de Rey** Gortea *Curia*
- Cortes** Urien batzarrea *Regni comitia*
- Cortesano** Gortearra *Ad curiam spectans, aulicus*
- Cosa juzgada** Gauza erabaquia *Res judicata*
- Costumbre** Bezoa, oitura, oicuna, astura, costuma, costumbrea, ple-gua *Consuetudo, mos, moris*
- Costumbre** Ecandua, aztura
- Costumbre immemorial** Oitura oroitzaquea *Mos remotissimus à nostra memoria*

- La costumbre haze Ley** Oiturac le-
guea oidacár *Consuetudo vim le-
gis habet*
- Covachuela de el Despacho** Erre-
guearen equindeteguia *Regiis ne-
gotiis expediendis interius con-
clave*
- Creacion** Auqueracioa, auqueran-
dea *Creatio, designatio*
- Crear** Auqueratu *Creare*
- Credito** Menandea *Existimatio,
auctoritas*
- Credito contra algun deudor** Ma-
lleguá, zorustá *Creditum, i*
- Crimen** Hogueua, hobena, legautsia
Crimen, nis
- Crimen de Lesa Magestad** Erregue-
aren contraco hoguená, obená, le-
gautsiá *Crimen laesae majestatis*
- Sala de el Crimen** Obensala, ho-
guensalá *Tribunal causis capita-
libus judicandis*
- Criminacion** Salaqueta *Criminatio*
- Criminal** Hoguenduná, legautsitia,
obenduna *Criminalis, criminosus*
- Criminalidad** Hoguenquia, oben-
quia, legautsiquia *Criminis per-
versitas*
- Criminalmente** Hoguenquiró, oben-
quiró *Criminalitèr*
- Cuerpo muerto** Illotzá, sarrasquia
Cadaver, exanimus corpus
- Cuerpo de Ciudad** Guciera, baten-
dea *Corpus*
- Cuerpo de delito** Gaitzaren gorpu-
tza *Corpus delicti*
- Cuerpo de guardia** Zaitzateguia,
zantzateguia *Excubantium statio*
- Cuerpo de guardia, los que estàn
de guardia** Zaitzalleac, zantzan
daudenac *Excubitores*
- Con el Rey en el cuerpo** Erregueaz
arroturic, puzturic, buyaturic *Auc-
toritate regia tumidus*
- Como cuerpo de Rey** Erreguea be-
zala, leguez *Regio apparatus*
- Culpa** Erruá, oguenâ, gaizquitâ, cul-
pa *Culpa*
- Culpa grave** Erru andia, erru astu-
na, gaizquita andia, astuna *Culpa
gravis*
- Culpa leve** Erru chiquia, ariña, gaiz-
quita chiquia, ariña *Culpa levis*
- No tengo culpa alguna** Erruric ez-
tet, culparic ez tet, gaizquiteric ez
- Culpable** Errugarria, oguen, oben-
garria, gaizquitagarria, culpaga-
rria *Culpandus, a, um*
- Culpablemente** Errugarriri etab.
Vitio, culpâ
- Culpar** Gaizquitatu, errua, oguena,
culpa egotzi *Culpam in aliquem
conferre*
- Culpado** Gaizquitatua, errudun,
oguendun, culpadona *Culpae reus*
- Cumplidor** Eguicaria, eguicaritza-
llea *Executor*
- Cumplimiento de obligacion** Egui-
carindea *Muneris injuncti executio*
- Cumplir** Eguicaritu *Exequi*
- Cumplir la palabra** Hitza cumpli-
tu, eguicaritu *Promissis stare*
- Cuñado, da** Coñatá, coinatá *Levir,
i; glos, oris*
- Cuñado de el marido, cuñada**
Emaznaya; emazipa

- Cuñado de la muger, cuñada** Searnaya; searriba
- Curador de menores** Zaitaria *Curator*
- Curaduria** Zaitagoa, zaitararien beargaya *Curatoris munus, tutela*
- Curia** Curiá *Curia, ae*
- Curial** Curiarra *Curialis, e*
- Custodia** Goaita, gordaila *Custodia, ae*
- Custodio** Beguiralea, zaitzalea *Custos*
- Damnificar** Caltartu, caltetú, calteguin *Damnificare*
- Dañador** Caltetaria, calteguillea *Nocens, tis*
- Dañar** Caltetu, bidacaiztu, dañatu *Nocere, laedere*
- Dañado** Caltetua, bidacaiztua *Laesus*
- Daño** Caltea, bidecaizta, dañua, dañua, ascarrada *Damnum*
- Dâr, ò tomar dinero à daño** Caltarean, caltean artu, edo eman dirua *Pecuniam faenore sumere, aut faenori dare*
- Dañosamente** Caltesquiro, bida-caizquiro *Damnose*
- Dañoso** Caltetsua, bidacaitsua, dañutsua *Damnus*
- Dataria** Ematoquia *Tribunal Pontificis rescriptis expediendis*
- Datario** Ematoquiaren zaya, zaina *Pontificis rescriptis praefectus*
- Dean** Apespiciuaren urrena *Decanus*
- Deanato** Deanaren goyendea *Decanatus, us*
- Debate** Liscarra, leya *Contentio*
- Debatir** Liscartu, leyatu *Contendere*
- Debaxo de tu proteccion, dominio etc.** Zure menean, zure mendearen azpian, zure escupean *Sub.*
- Deber** Zor *Debere*
- Debe de** Bidé
- Debito** Zorrá *Debitum*
- Debito conjugal** Escon-zorrá *Debitum conjugale*
- Decanato** Anciñandea *Decanatus*
- Decano** Anciñena, anciñagoa *Decanus*
- Decidir** Debedi, debeditu, erabaqui, erabaquitu, trencatu *Decidere*
- Decision** Debedea, erabacdea *Decisio*
- Declaracion** Azaldea, azalgoá, arpetzá *Declaratio, explicatio*
- Declaradamente** Azaldero, arpeztó, arpezquiro *Apertè, clarè*
- Declarador** Azaldallea, arpeztaria, arpeztallea *Declarator, interpres*
- Declarar** Azaldu, arpeztu *Declarare, exponere*
- Declarado** Azaldua, arpeztua *Declaratus*
- Declinar jurisdiccion** Norbaiten mearnari uco eguitea, barrutitic camporatzea *Forum ejurare, alicujus jurisdictionem declinare*
- Declinatoria** Uco-egucicaya *Petitio forum ejurans*
- Decretal** Naidarcoa, bitezartia, erabacduna *Decretalis*
- Decretar** Naidartu, bitezarri, erabaqui *Decernere*
- Decretado** Naidartua, bitezarria, erabaquia *Decretus, a, um*

- Decreto** Naidarrá, betezarrá, erabac-dea *Decretum*
- Dedicar** Donquitu, donequidatu
- Deduccion** Becartea, bejeistea *Deductio*
- Deducir** Becarri, bejeistu *Deducere*
- Defensa** Escudagoa, gordoquera *Praesidium, tutamentum*
- Defensor** Escudataria, escudatzallea, gordoztaria, gordoztallea *Defensor*
- Deferir** Eraquidatu, besteren usteari jarrai *Primas deferre, alterius prudentiae multum tribuere*
- Definitivo,va** Arpeztuna, erabacdu-na *Definitivus, decretorius*
- Defraudacion** Osquentzea *Defraudatio*
- Defraudador** Osquentzallea *Defraudator*
- Defraudar** Osquendú *Defraudare*
- Defraudado** Osquendua *Defraudatus*
- Dehesa** Larreta, landeta, alalecua *Pascua*
- Deicidio** Christo gure jauna eralletea, hiltzea *Christicidium*
- Delacion** Salá, salaquera, salaqueta, gaizguertzea *Delatio, nis*
- Delatable** Salagarria, gaizguertagarria *Delatione dignus, a, um*
- Delatar** Salatu, gaizguertu *Accusare, deferre*
- Delatante, delator** Salatzallea, gaizguertaria *Delator*
- Delatado** Salatua, gaizguertua *Delatus*
- Delegacion** Ordegoá, ordetzea *Delegatio*
- Delegar** Ordetu *Delegare*
- Delegante** Ordetzallea, ordetaria *Delegator*
- Delegado** Ordetua *Delegatus, a, um*
- Deliberar** Betustetu *Deliberare*
- Deliberado** Betustetua *Deliberatus, a, um*
- Delinquimiento** Arauztea *Piaculum*
- Delinquir** Arauzi *Delinquere*
- Delinvente** Arauzlea, arauztaria *Delinquens, sons*
- Delito** Arauztea *Delictum, crimen*
- Demanda, suplica** Escaria, oioitza *Supplex deprecatio*
- Demanda, pregunta** Galdea, itana *Interrogatio*
- Demanda, el andar pidiendo li-mosna** Esquea *Stipis conquisitio*
- Demanda, pretension** Escaria *Petitio*
- Demanda, empresa** Equigoa *Arduum caeptum*
- Demanda en juicio** Escabidea *Actio, dica, cae*
- Demandas y respuestas** Galde, eranzunac *Altercationes*
- Demandador** Escabidaria *Petitor*
- Demandar, pedir** Escaritu, escatu, oioitzu *Rogare, orare, petere*
- Demandar en lo forense** Escabidatu *Petere*
- Demandado** Escabidatua *Petitus*
- Demarcacion** Marratzea, marcatzea, mugatzea, mugartzea *Finium, designatio, divisio*
- Demarcar** Marratu, marcatu, mugatu, mugartu, mugarritu, marrac, marcac, mugac, mugarriac ifiñi *Fines designare, dividere*

- Demarcado** Marratua etab. *Designatus*
- Democracia** Uritarmenea *Democratia*
- Democratico** Uritarmenecoa *Democraticus*
- Demòra** Beranzá, belutea *Mora, cunctatio*
- Demorar** Beranzatu, berantú, belutetu *Demorari, cunctari*
- Denegacion** Ucandea, ezezcoa *Denegatio*
- Denegar** Ucatu, ezeztu *Denegare*
- Denegado** Ucatua, ezeztua *Denegatus*
- Denominacion** Icendatzea *Denominatio*
- Denostar** Iraindu, betziztu *Alicui convicium facere, dicere*
- Denostado** Iraindua, betziztua *Convicio affectus*
- Denunciar** Ik. Delatar
- Dependencia** Beargaya, bearquia, cereguiña *Negotium, ii*
- Deponer** Daquirasi, cinoldu *Testari, testimonium dicere*
- Depuesto** Daquirasia, cinoldua *Testimonio firmatus*
- Depositari** Ipigandu, depositatu. Ik. Sequestrar *Deponere apud aliquem*
- Depositado** Ipigandua etab. *Depositus, a, um*
- Depositaria** Ipigantegua *Depositum, depositi locus*
- Depositario** Ipingandaria, ipingandea *Depositarius, depositi custos*
- Deposito** Ipigandea *Depositum*
- Derecho, ley** Neurtartea, araudea *Jus, ris*
- Según derecho** Araudez, neurtartez *Ex jure*
- Estàr à derecho** Araudera, neurtartera egon *Judicatio satisfacere*
- Derecho Canonico** Eleizaraudea, elizneurtartea *Jus Canonicum*
- Derecho Civil** Uritaraudea, iritaraudea, urineurtartea *Jus Civile*
- Derecho de las gentes** Oitaraudea, oitneurtartea *Jus Gentium*
- Derecho Divino** Jaincoaraudea, Jainconeurtartea *Jus Divinum*
- Derecho humano** Guizaraudea, guizaneurtartea *Jus humanum*
- Derecho natural** Sortaraudea, sorneurtartea *Jus naturae*
- Derecho positivo** Naitaraudea, naineurtartea *Jus positivum*
- Derecho, accion** Zucená, lerdená, margoá, derechoa *Jus ad rem*
- No tienes derecho alguno à esto** Eztezu margoric, ez zucenic onetaraco
- Derechos** Sariac, lasariac *Stipendia, orum*
- Derogacion** Indarcaiztea, indarbaquetzea *Derogatio*
- Derogar** Indarcaiztu, indarbagnetu *Derogare*
- Derogado** Indarcaiztua etab. *Derogatus*
- Derrama** Taldiquida *Tributorum in capita descriptio*
- Desacatamiento** Eiderguea, deseidertea, eidercaitza, desohorea, oho-recaitza *Irreverentia, inhonoratio*

- Desacatar** Eiderguetu, deseidertu, desohoratu, ohorecaiztu *Irreverenter agere*
- Desacitado** Eiderguetua, deseidertua, desohoratua *Irreverenter actus*
- Desacato** Ik. Desatacamiento
- Desafiador** Dichidatzallea, bicudatzallea *Ad duellum provocans*
- Desafiar** Dichidatu, bicudatu *Ad duellum provocare*
- Desafiado** Dichidatua, bicudatua *Provocatus*
- Desafio** Bicuda, dichidá, disidá *Duellum*
- Desaforar** Legordeac autsi *Privilegia, ac jura abrogare*
- Desaforado** Legordeac autsia *Juribus privatus*
- Desafuero** Legordeguea, deslegordea, legordecaitzu *Legis abrogatio*
- Desagraviar** Desiraindu, irainguetu *Injuriam vindicare, honorem restituere*
- Desagravio** Irainguea, desiraina *Satisfactio injuriae*
- Desagregar** Bilguetu, bilcaiztu, desbatu *Segregare*
- Desahuciadamente** Etsiro, etsiquiro *Desperatè*
- Desahuciar** Etsi, etsitu *Spem tollere*
- Desahuciado está** Etsia dago *Deploratus est*
- Desahucio** Etsiera, etsigoa, etsimendua *Spei sublatio*
- Desalojar** Etzaunguetu, etzacaiztu, egocaiztu *Hostem ab stativis excire*
- Desalojado** Etzaunguetua, etzacaiztua etab. *Ab stativis excitus*
- Desapoderamiento** Desalpegoa *Impetus*
- Desapoderar** Desalpetu *A possessione ejicere*
- Desapoderado** Desalpetua *A possessione ejectus*
- Desapropiarse** Desmeneratu *Abalienare aliquid*
- Desaprovechadamente** Desprovechuró *Inutiliter*
- Desaprovechamiento** Desprovechua *Profectus incuria*
- Desautorizar** Desmeneratu *Exautorare*
- Desavecindarse** Erritarguetu, deserritartu *Domicilium dimittere*
- Descargo de conciencia** Descargua, eguicarindea *Liberatio, satisfactio*
- Descendencia** Sorgauspena, ondo-coera, etorquia *Genus, progenies*
- Descendiente** Sorgautsia, ondocoa, etorquicoa, onelaco, edo alaco leiñucoa *Genus ducens*
- Descubrir delitos** Salatu *Crimina explorare, ac prodere*
- Descuento** Desambatea, descemba-tea, descontua *Debiti detractio*
- Desenbargar la hacienda** Desemparatu *A sequestro liberare*
- Desercion** Bander-uztea, banderatic iguestea *Desertio*
- Desertar** Bandera utzi, banderatic igues, ies eguita *Militiam, signa deferere*
- Desertor** Bander-uzlea, banderatic igues, ieslea. Ik. Tornadizo, tornillero *Desertor*

- Defalcar** Cerbaquitu *De summa deducere, auferre*
- Desgobernar** Desgobernatu, desorundu, desantzatu *Pervertere*
- Desgobierno** Desgobernuia, desorondea, desantzaera *Perversio*
- Desheredar** Desprimuztatu, primuzguetu, primeza quendu *Exhaerere dare*
- Desistimiento** Baracuntza, larguestá *Cessatio*
- Desistir** Baratu, larguestatu, larguesti *Desistere*
- Deslindar** Mugatu, mugarritu, mugartu *Limites designare*
- Desnaturalizar** Erbestetu, atzerritu *Jure patriae privare*
- Desobedecer** Desobeditu, menautsi, desmeneguín *Non obedire*
- Desobediente** Desobediaria, menauslea, desmeneguilla *Inobediens*
- Desobediencia** Desobediencia, menaustea, desobedigoa, desmeneguindea *Inobediencia*
- Desobligar** Despremesitu, premesitic ateratu, ilqui, deslocanatu, locanatic irten *Ab obligatione liberare*
- Despachar, embiar** Bialdu, bidaldu, egorri, igorri *Mittere*
- Despachar, vender** Saldu *Vendere*
- Despachar, matar** Hil *Interficere*
- Despacho, expediente** Naidarra, bitezerra, erabacdea *Expeditio*
- Despacho** Naidartegua *Locus expediendo paratus*
- Despoblacion** Diaguea, desdia, desdiatzea *Desolatio*
- Despoblar** Diaguetu, desdiatu *Desolare*
- Desposar** Esposatu, fedastetu *Sponsare*
- Desposarse** Esposatu, fedastetu, ezcontitzatu *Sponsalia contrahere*
- Desposado** Esposatua, fedastetua, ezcontitzatua *Sponsus*
- Desposseer** Desmenpetu, menpetic quendu *Aliquem à possessione deturbare*
- Despoticamente** Locaberó *Despotice*
- Despreciar** Urruindu, meziprezatu, utsastu, auqueztu. *Spernere, contemnere*
- Despreco** Urruñia, mezipreza, utsasa, auqueza. *Contemptus, despectus*
- Desregladamente** Desarauderó *Inordinatè, praeposterè*
- Desreglarse** Desaraudetu *Modum excedere*
- Destajero** Alogueratzallea *Operis locator*
- Destajo** Alogueratzea *Operis locatio*
- Desterrar** Deserritu, desertu, erbestetu, atzerritu *Exilio mulctare, relegare*
- Desterrado** Deserritua, desertua, erbestetua, atzerritua *Exul, exilio mulctatus, relegatus*
- Destitucion** Gabetzea, baguetzea *Destitutio*
- Destituir** Gabetu, baguetu *Destituere*
- Destruccion** Desequida, galtzapena, galquera *Destructio*
- Destruir** Desequidatu, arrasatu *Destruere*

- Detraccion** Alamena, gaizqui esae-
ra, esabezta *Detractio*
- Detractar** Alamendu, esabeztu,
gaizqui esan *Detrahere*
- Deuda** Zorrá *Debitum*
- Dezmar** Amarrendu, amarrenac
eman dechematu *Decimas solvere*
- Dezmero** Amarrenduna, dechetma-
tzalea *Civis decumanus*
- Dia de fiesta** Jayá, jaieguna, eguza-
ria *Dies festus*
- Dia de labor** Asteleguna, asteguna
Dies profestus
- Diaconal** Diaconarra, apaiz urren-
goarena *Diaconalis*
- Diaconato** Diaconatoa, apaiz urre-
naren goyendea *Diaconatus, us*
- Diaconia** Apaizurrenaren barrutia
Diaconia, ae
- Diaconisa** Andre serora *Diaconisa*
- Diacono** Apaizurrena, diaconoa
Diaconus
- Dictador en lo antiguo** Erromata-
rren goyenderic andiena zuena
Dictator
- Dictadura** Goyende hura *Dictatura*
- Dictamen** Ustea, iritzia *Dictamen*
- Dictamen** Gardia
- Dieta, congreso** Batzarrea, batzar-
quida *Comitia, orum*
- Dieta, salario de un dia** Egun bate-
co aloguerá *Stipendium vnus diei*
- Diezmo** Amarrena, dechema *Deci-
mae*
- Dinero** Dirua *Pecunia, numus*
- Digesto** Ik. Pandectas
- Diligencia** Eguicaria, cereguiña, be-
argaya *Negotium*
- Diploma** Bitezarra. Ik. Despacho
Diploma, tis
- Diputacion, el cuerpo** Ecautuen
bilguma *Deputatorum conventus*
- Diputacion, comission** Ecauta *De-
putatio*
- Diputacion general** Ecautuen bil-
guma, aundia, gucizcoa *Deputa-
torum comitia*
- Diputar** Ecautu *Deputare*
- Diputado** Ecautua *Deputatus*
- Direccion** Zucendea, arteztea *Di-
rectio*
- Director** Zucendaria, zucenguiña,
artezaria *Director*
- Disciplina** Iracasdea *Disciplina*
- Disciplinar** Escolatu
- Disponer** Prestatu, bidacaitu, mane-
atu *Disponere*
- Disponer** Destatu
- Disponedor** Prestallea, prestaria
etab. *Disponens, dispositior*
- Disposicion** Ik. Mandato, decreto
- Disposicion** Ik. Poder, arbitrio
- Disputa** Ik. Riña, porfia
- Dissolucion** Mezguchidea *Dissolutio*
- Dissuelto** Mezguchitua *Dissolutus*
- Distribucion** Emasquida *Distributio*
- Distrito** Barrutia, mugapea *Trac-
tus, us*
- Divisa** Guruzcuya *Haereditas pa-
terna*
- Divorciar** Desezcondu *Divortium
facere*
- Divorcio** Desezcoutza *Divortium*
- Documento** Iracasdea *Documen-
tum*
- Dogma** Ezarcasia *Dogma, tis*

- Dogmatico** Ezarcasicoa *Dogmaticus, a, um*
- Dogmatista** Ezarcasi berrien iracaslea *Novorum dogmatum propugnator*
- Dolo** Atzipeta *Dolus*
- Domicilio** Erritartea *Domicilium*
- Dominacion** Jabaridea, mempetzea, bringuiatzea *Dominatio*
- Dominador** Jabaricaria, jabaritzallea, mempetaria, mempetzallea, bringuillea *Dominator*
- Dominar** Jabaritu, mempetu, bringuiatu *Dominari*
- Dominante** Jabariduna, mempeduna, brinnaya *Dominans, tis*
- Dominio** Jabaria, mempea, bringuia *Dominium*
- Donacion** Doaridea, doaria *Donatio*
- Donador** Doaritzallea *Donator*
- Donar** Doaritu *Donare*
- Donado** Doaritua *Donatus*
- Donatario** Doaritua *Donatus munere, donatarius*
- Dotar** Ondocartetu, gozamendu *Annuos redditus constituere*
- Dotar, para casarse** Dotea eman, alagozatu, dotatu *Dotem dicere*
- Dotal** Alagozecoa, dotecoa *Dotalis, e*
- Dote** Alagoza, dotea *Dos, tis*
- Ducado** Duquearen mempea, barrutia *Ducatus, us*
- Hazerse dueño** Jabetu, jabe eguin. Ik. Señor *Jus in rem accipere*
- Dueño** Nagusia *Dominus*
- Eclesiastico** Eclesiasticoa *Liber ecclesiastici*
- Eclesiastico** Eleiztarra, eliztarra, bereterra, beretarra *Ecclesiasticus*
- Economia** Onzurtea *OEconomia*
- Economicamente** Onzurquiró *OEconomicè*
- Economico** Onzurrá, onzuhurra *OEconomicus*
- Economo** Onzurtaria *OEconomus*
- Edad** Adiná *AEtas, tis*
- Edicto** Naidarra, bitezarra *Edictum*
- Edificacion, fabrica** Equida, equidanda *AEdificatio*
- Edificacion, por el buen exemplo** Ombidea, etzondea *AEdificatio*
- Edificador** Equidaria *Structor, constructor*
- Edificar, fabricar** Equidatu *AEdificare*
- Edificar, por el buen exemplo** Ombidatu, etzondu *Exemplo esse*
- Edificio** Equida, equidandea *AEdificium*
- Edil** Equidazaya, equidazaina *AEdililis*
- Efectos** Ondasunac *Bona, orum*
- Eficacia** Eraquintza, eraguiera *Efficacia, energia*
- Eleccion** Auta, autesá, autacunza, auquera, iracurtza *Electio, delectus, us*
- Eleccion** Autua
- Electo** Autetsia, autatua, iracurria, bereistua *Electus*
- Elector** Auteslea, autaria, autzallea, iracurtaria, bereistaria *Elector*
- Electorado** Autarien mempea *Electoratus, us*

- Electoral** Autarien mempecoa
Electoralis
- Elegible** Autagarria, iracurgarria, bereisgarria *Quod potest eligi, eligibilis, e*
- Elegir** Autetsi, autatu, bereistu, iracurri *Eligere*
- Emancipacion** Emanquitadea *Emancipatio*
- Emancipacion mia, tuya etc.** Neregaintzea; hiregaintzea, zuregaintzea; beregaintzea; gueregaintzea; ceregaintzea
- Emancipar** Emanquitatu *Emancipare*
- Emancipado** Emanquitatua *Emancipatus*
- Embalijar** Bidezorroan sartu *Bulgâ includere*
- Embarazar** Eragotzi, catibatu, empachatum debecatu, ecairatu, trabatu, fachelatu *Impedire, implicare*
- Embarazo** Arazoa, eragozqueta, echi-
quidura, catibuera, debecandea, debecua, ecaira, ecaya, empachua, fachelua *Impedimentum obstaculum*
- Embargador** Emparatzallea *Sequestrator*
- Embargar** Emparatu *Sequestrare*
- Embargado** Emparatua *Sequestratus*
- Embargo** Empará *Sequestratio*
- Embaxada** Bialquindea *Legatio*
- Embaxador** Bialquiña *Orator, legatus*
- Emboscada** Celartatea *Militum insidiae*
- Emboscar** Celartartetu *Insidias parare*
- Emboscarse** Celatan jarri, celartartetu *Insidiis parandis se abdere*
- Embrion** Alerabaguea *Moles indigesta*
- Emendar** Utsucendu, utsarteztu, utsac zucendu, arteztu *Emendare, corrigere*
- Emienda** Emienda, emendioa, utsucendea, utsarteztea *Emendatio*
- Emienda, en el Orden de Santiago** Ordea *Substitutus*
- Eminentissimo** Chitez garaya, gaiña, gaintzaduna *Eminentissimus*
- Eminentissimo** Eminentissimoa, chit garaya *Eminentissimus*
- Empadronador** Aitezarlea *Descriptor census*
- Empadronamiento** Aitezardea *Census descriptio*
- Empadronar** Aitezarri *In censum referre*
- Empadronado** Aitezarria *In censum relatus*
- Emparamentar** Paramendu *Aulaeis ornare, aut peristromatis*
- Emparentar** Aidetu *Consanguinitate, vel affinitate conjungere*
- Emparentado** Aidetua *Consanguinitate conjunctus*
- Empeñar** Iguiñartatu, empeñatu *Oppignerare*
- Empeño** Iguiñarta, empeñoa *Oppigneratio*
- Emperador** Emperadorea, aguintarria *Imperator*
- Emperadora** Emperadorá *Imperatrix*

- Emphiteosis** Bestontza *Emphitheusis*
- Emphiteota** Bestontzatua *Emphitheuta*
- Emphitheutico** Bestontzacoa *Emphitheuticus*
- Emprestido** Mailleba, prestamena, elcuztea *Mutuatio, mutuum*
- Enajenable** Besterengarria, berce-
rengarria *Quod potest alienari, alienabilis*
- Enajenacion** Besterentzea, berce-
rentzea *Alienatio*
- Enajenamiento de sentidos** Corde-
baguea, cordebaguetzea *Sensuum alienatio*
- Enajenar** Besterendu, bercerendu *Alienare, abalienare*
- Enajenado** Besterendua, berceren-
dua *Alienatus*
- Enalienable** Besterengarria ezta-
na *Quod alienari non potest, inalienabilis*
- Encabezamiento** Burezardea *Censûs descriptio*
- Encabezar** Burezarri *In censum describere*
- Encarcelar** Arachi, carcelatu *In carcerem mittere*
- Encarcelado** Carcelatua, arachia *In carcerem missus*
- Encartacion** Jauria *Oppidum liberè tributarium*
- Encartaciones de Bizcaya** Bizcaico
Jauriac *Oppida Bizcayae jurbus utentia*
- Encartamiento** Eripea *Proscriptio*
- Encartar** Eripetu *Proscribere*
- Ley de el encaxe** Leguebagueco iri-
ztia *Sententia legibus non attemperata*
- Encomendero** Zaigoraria *Curator*
- Encomienda** Zaitaztea *Commendatio, mandatum*
- Encubridor** Estaltzallea *Celator, occultator*
- Encubrimiento** Estaldea, estalera *Occultatio*
- Encubrir** Estali, estaldu *Celare, occultare*
- Encubierto** Estalia, estaldua *Celatus occultatus*
- Endeudarse** Ik. Adeudarse
- Endosar** Ik. Letra
- Enervar** Cegozaindu, indarbaguetu *Enervare, debilitare*
- Enfeudar** Mepondetu, feudatu *Feudum imponere*
- Enfeudacion** Mepondetzea, feuda-
tzea *Feudi impositio*
- Engañar** Engañatu, enganatu, gain-
tatu, atzipetu, bairatu, cilibocatu *Decipere*
- Engaño** Engañua, enganioa, gainta,
atzipeta, bairá, ciliboca *Fallacia, dolus*
- Engañosamente** Engañuz, enga-
nioz, fineciaz, gaintáz, engañatiro,
gaintatsuro, atzipetiró, baitatsuro,
cilibocaturó *Dolose, fallaciter, fraudulenter*
- Engañoso** Engañatia, gaintatsua,
atzipetia, bairatsua, cilibocatia *Dolosus, fallax*
- Entrega** Escumaitza, entrega, entre-
guea, escura ematea *Traditio*

- Entresaca** Meatsunea, bacantarte, sacartea *Interlucatio*
- Entresacar** Meatsunetu, bacandu, bacantartetu, sacartetu *Interlucare*
- Envestir** Jancioratu *Investire, jus conferre*
- Enviudar** Alargundu *Viduari*
- Episcopal** Apezpicuarena, ipizticuarena, arzaurrearena *Episcopalis*
- Episcopologio** Apezpicuen cequidorá *Episcopologium*
- Erario** Dirugordairua *Aerarium*
- Erario** Ik. Pechero
- Ereccion** Gorandea, alchatea *Erectio*
- Escodadero** Gordartea, ezcutatoquia, ezcutateguia *Latibulum, latibrae*
- Esconder** Ezcutatu, estali, estaldu, gordartetu *Abscondere, occultere*
- Escribanía** Escribauquintza, escribania *Tabularium*
- Escribanía** Escribateguia *Tabularii cubiculum*
- Escribano** Escribaüa *Scriba*
- Escribiente** Escribaria, escuordea *Amanuensis*
- Escritura** Aguercaya, escritura *Tabulae arum, fyngrapha*
- Escudero** Ezcutaria *Nobilis*
- Escuelas** Icasolac, escolac *Scholae, academia, ae*
- Español** Española *Hispanus*
- Españolizar** Española guisara hitzeguin *Hispanizare*
- Españolizarse** Española guisara bici, erara ibilli *Se ad mores Hispaniae accomodare*
- Espolio** Onutzia *Spolium*
- Espolista** Onutzi zaya *Spoliorum conductor*
- Esponsales** Fedasteac, esponsayac *Sponsalia*
- Esposo, esposa** Fedaslea, ezcontitzatua *Sponsus, sponsa*
- Establecimiento** Bitezardea *Statutum*
- Estado** Egoitza, heiña *Status*
- Estado, condicion** Bicibidea, bicimodua. Ik. Carrera *Status, conditio*
- Estado, medida** Guizadiña *Hexapeda*
- Estado, pais** Mempea, barrutia *Di-tio*
- Estados de el Reyno** Erreñuco bantzunac *Ordines regni*
- Tomar estado** Zucembidea, bicibidea, bicimodua artu *Vitae rationem suscipere*
- Estamento** Ik. Cortes de el Reyno
- Estancar, detener** Gueratu, guelditu *Detinere*
- Estancar, los generos** Saltzeoac itsazpitu *Vetare merces alibi vendere*
- Estancia** Egoitza, egontza *Habitatio*
- Estancia, aposento** Guela etzauntza *Cubiculum*
- Estancia, en los versos** Bereista *Divisio cantus*
- Estanco, de generos** Itsazpita *Mer-cium prohibitio*
- Estanco, la casa** Itsazpiteguia *Mer-cium vetitarum locus*
- Estatuto** Bitezardea *Statutum*
- Estelionato** Gaizcutá *Stellionatus*

- Estipendiario** Sariduna, sariartza-
ilea *Stipendiarius*
- Estipendiario, antiquado** Pechero
- Estipendio** Saria, aloguera *Stipendium*
- Estipular** Eguincatu
- Estrado** Estradua *Pulvinaria, orum stratum*
- Estuprar** Batortzatu *Stuprare*
- Estupro** Batortza *Stuprum*
- Europeo** Europarra, europacoa *Europeus*
- Eviccion** Ontzatea *Evictio*
- Exaccion** Escaterá *Exactio*
- Exactor** Escateratzallea *Exactor*
- Excelencia** Bitoranza, gueidia, gaindia *Excellentia*
- Excelencia, tratamiento** Excelencia, gaindia *Excellentia*
- Excelentissimo** Chit gueidiatia *Excellentissimus*
- Excelentissimo, tratamiento** Excelentissima, chit gueidiatia *Excellentissimus*
- Excusable** Aitzaquigarria, escusagarria *Excusabilis*
- Excusar** Escusatu, aitzaquiatu, escusac, aitzaquiac eman *Excusationem afferre*
- Execucion** Osequia *Executio*
- Executable** Osequigarria *Quod perfici potest*
- Executar** Osequitu *Exequi, perficere*
- Executado** Osequitua *Exequitioni mandatus*
- Executivamente** Osequiro, bereala, bertati *Illicò, instantèr*
- Executivo** Osequitaria *Instans, urgens*
- Executor** Osequitaria *Executor*
- Executoria** Osequitaria *Litterae exequutoriae*
- Executoriales** Ik. *Executoria*
- Executoriar** Osequitaritu *Sententiam litteris exequutoriis firmare*
- Executoriado** Osequitaritua *Firmatus*
- Exemplar** Araudea, bezucendea *Exemplar*
- Exencion** Locabea, ascabia, cepeda *Exemptio*
- Exhortar** Eaquindu *Hortor, exhortor*
- Exhortatorio** Eaquindaria *Exhortatorius*
- Exhorto** Eaquindea *Exhortatio, admonitio*
- Exigencia** Grinaya *Exigentia*
- Expuesto** Aurbemia *Expositus*
- Exposicion** Aurbendea, azaldea *Expositio*
- Extrajudicial** Araudez campocoa *Extrajudicialis*
- Extrajudicialmente** Araudez campora *Extrajudicialiter*
- Extrangeria** Atzeera, atzerriera, erbesteera, arrotzera, erdaldunera *Alienigenae conditio*
- Extrangero** Atzea, atzecoa, atzerri-
coa, arrotza, erbestecoa, erdaldu-
na *Advena, extraneus*
- Extrañamiento** Atzedea, atzerritzea, erbestetzea, arrotzatzea *Rejectio*
- Fabrica** Equida, equidandea *Fabrica, structura*

- Faccion, empresa** Equigoa *Facinus*
Faccion, parcialidad Berezquia
Factio
Factor Eguillea, eguintzallea, eguintaria *Factor*
Factor Zaigoraria *Procurator*
Factura Zaigocontua *Mercium supputatio*
Facultad Equidalá *Facultas, vis*
Facultad, conjunto de Doctores
 Bilgoa *Facultas*
Facultad, licencia Equidala *Licentia*
Facultativo Jaquindecoa *Facultativus*
Facultativo, libre Navezcoa *Liber*
Fadiga Equidala *Facultas feudataria concessa vendendi fundum*
Fallecer Ik. Faltar
Fallecer Ik. Morir
Fallecimiento Ik. Falta, muerte
Fallo Debedea *Decisio*
Falsear Falsotu, palsotu *Adulterare, corrumpere*
Falsificacion Falsotzea, palsotzea
Adulteratio, corruptio
Falsificar Ik. Falsear etab.
Falso Falsoa, palsoa *Falso*
Falta Falta, palta, gabea, gabenda, usaldia, itena *Penuria, inopia*
Faltar Faltatu, paltatu, aquitu *Defesse, deficere*
Falto Escasá, murria, faltaduna, acatsá, gabea, baguea *Defectus, indigens*
Familia Familia, echadia, diapea, mainada *Familia*
Padre de familias Ait-echadia, aita-diapea *Pater familias*
Hijo de familias Sem-echadia, semediapera *Filius familias*
Familiar Echecoa, diapecoa, mainadacoa, echatiarra, diapearra, lanao, orcorra *Familiaris*
Favor Ontartea, faborea, fagorea
Favor
Favor al rey Lagun Erregueari *Regi favete*
Favorecer Ontartu, favorecitu *Favere*
Fè publica Fede jaquiña *Publica fides*
Fecha de carta Eguquiña, eguiña
Data, ae
De la cruz à la fecha Astetic uztera
A priomo ad ultimum
Escribano Escribau ordea *Qui scribae officium suscipit*
Feligrès Eleizarra, beceroa *Curialis*
Feligresia Eleizardia, beceroa
Paraecia, curia
Felonia Beariqueta *Perfidia, proditio*
Femenino Emagoquia *Foeminei generis*
Feria, dia que no es de fiesta Asteleguna, asteguna *Feria*
Feria, de comprar, vender Añacea, feria, nundiná
Ferías Añaceac, feriac, nundinac
Nundinaria munuscula
Feriado dia Jaieguna *Dies festus*
Feto Humequia *Faetus, us*
Feudal Mepondarra *Feudalis*
Feudalidad Mepondardea *Feudi constitutio*
Feudar Ik. Enfeudar
Feudatario Mepondaria *Feudatarius*

- Feudo** Mepondea *Feudum*
Fiador Fiatzallea *Fidejussor*
Fianza Fianza, sendusta *Fidejussio*
Fiar à uno Fiату, sendustatu *Fidejubere*
Fiar Salustatu, epetan saldu *Credito vendere*
Al fiado Epetan, salustean *Pretii fide*
Fideicomissario Federuztaria *Fideicommissarius*
Fideicomisso Federuztea *Fideicommissum*
Fidelidad Fedecardea, fideldadea, fieltasuna *Fidelitas*
Fidelissimamente Fielquiro, fedecarderó *Fidelissimè*
Fidelissimo Chit fedecarlea, fiela *Fidelissimus*
Fiel Fedecarlea, fiela *Fidelis*
Fiel de una villa Pisuzaya, neurzaya *AEdilis*
Fiedad Pisuzaidea, neurzaidea *AEdilitas*
Fin, termino Bucá, amanda, acaballa, errondalla, atzendea, ondoa *Finis*
Fin, limite Muga *Limes*
Fin, motivo Cozca, chedeá, beamuga, arrengoa *Finis*
Finca Finca *Res pro solutione creditodi obstricta*
Firma Ciazcua, firmá *Subscriptio*
Firmado Ciazcutua etab. *Subscriptus*
Firmeza Firmetasuna, fermutasuna, egoquida, iraundea, ichecoitasuna *Firmitas, constantia*
Fiscal Fiscala *Praefectus fisci*
Fiscal, acusador Salatzallea *Accusator*
Fiscalizar Irispendu, salatu *Censere, accusare*
Fisco Dirugordairua *Fiscus, ci*
Fletar Ugasaritu *Navem conducere*
Fletado Ugasaritua *Navis conducta*
Flete Ugasaria *Portorium, naulus*
Fogage Sucotiza *Vectigal pro focus*
Foliar Ormescatu *Folia numeris signare*
Foliado Ormescatua *Numeris signatus*
Folias Foliac, choradantza *Tripudium ad instar amentium*
Folio Ormesca *Folium*
Fondos Tincondoa *Bona quae obstringi possunt*
Fonsadera Obicotiza *Fossarium vectigal*
Foral Oitaraucoa, oitaraudecoa *Forensis*
Forma Era *Forma*
Forma substancial Era egopearra *Forma substantialis*
Forma accidental Era itzurpearra *Forma accidentalis*
Formar Eraztu *Formare*
Fornicacion Emajauztea, andraqueta, paillardiza *Fornicatio*
Fornicador Emajauzlea, paillarta *Fornicator, fornicarius*
Fornicar Emajauci, paillartaritu *Fornicari*
Foro Menteguia *Forum*
Franqueza, libertad Locabea *Immunitas*

- Franqueza, liberalidad** Emaquin-
tza, doaquintza *Munificentia, lar-
gitas*
- Franquicia** Locabea *Immunitas*
- Fraude** Ik. Engaño, dolo
- Fraudulentamente** Ik. Engañosa-
mente
- Fraudulento** Ik. Engañoso
- Frontera** Mugaurquea, marrartea
Limites, fines
- Frustrar** Utserazo, galerazo, econ-
debaguetu *Frustrare*
- Fuero** Oitaraua, oitaraudea *Lex, aut
jus peculiare*
- Fuero** Menteguaia *Forum*
- Fuero Juzgo** Gódoen legueac, oita-
raudea *Judicum forum, Gothica-
rum legum compilatio*
- A fuero** Leguerá, leguez, araura,
arauera, arauaz *Lege, more*
- No es por el huevo, sino por el fue-
ro** Mintzen nau, garauac ez,
arauac bay *Non de re, sed de jure
lis est*
- Funcion, accion** Equersia *Functio*
- Funcion, acto publico** Diaquindea
Actus publicus, vel actio
- Funcion militar** Gudaquindea *Ac-
tio militaris*
- Fundacion** Ondequida, ondequida-
tzea *Fundatio*
- Fundador** Ondequidaria *Fundator*
- Fundar** Ondequidatu *Fundare,
condere, erigere*
- Gabinete** Cabineta, gabinetea *Con-
clave secretius*
- Ganancia** Erabacia, irabacia, irabil-
dea *Lucrum, quaestus*
- Ganancia** Obároa, obároac
- Ganapàn** Orroncalea, orroncarlea
Bajulus
- Garrama** Ik. Hurtar
- Gobernador** Erondaria, anzataria,
governaria *Gubernator*
- Gobernalle** Lema, buztega *Guber-
naculum, clavus*
- Gobernar** Erondu, manaiatu, anzaz-
tu, gobernatu, gubernatu *Guber-
nare*
- Gobernado** Errondua, anzaztua, gu-
bernata *Gubernatus*
- Gobierno** Erondea, anzaera, ma-
naiamendua, gobernua, gubernua
Gubernatio
- Gozar** Iduqui, euqui *Habere, poti-
ri, gaudere*
- Grado** Goiendearen mallá *Dignita-
tis gradus, locus*
- Grados de intension, remission**
Goimallac; bemallac *Gradus in-
tensionis, & remissionis*
- Grados de parentesco** Aidemallac
Gradus cognationis
- Grado de Universidad** Jaquindalla
Gradus in Academia
- En grado de apelacion** Godei bi-
dez, godei bidean *Jure appella-
tionis*
- Grandes Señores** Jaundiac *Magna-
tes, dinastae*
- Gratissimo** Chit emaguria *Gratis-
simus*
- Gratis** Doangoa, doaricacoa
Gratuitus
- Gravamen** Erazcaya *Gravamen*
- Gravar** Erazcaitu *Gravare*

- Gremio** Batunea, ballerá *Classis, ordo, gradus*
- Grephier de la Casa Real** Jaureguico escribaria *Domus Regiae scriba*
- Greuge** Bidebaguea *Injuria*
- Gruessa** Amabi amabizco *Numerus duodenarius in se ductus*
- Gruessa de las Prebendas** Ondacarren pillaric andiena *Annui redditus portio maxima*
- Guarda** Zaya, zaina, zaitzalea, zaitzaria, beguiralea *Custos*
- Guardador de leyes** Goardatzalea, eguicaritzalea *Observator*
- Guardador** Gordaria, gordetzalea *Servator, reconditor*
- Guardar las Fiestas, las leyes etc** Goardatu, gordé, beguiratu, eguicaritu *Servare, custodire*
- Guardia** Goardia, zaidia, zaindia *Custodia militaris*
- Haber** Izan, eduqui, euqui *Habere*
- Haberia** Aberia *Tributum ex mercibus aliò per mare vehendis*
- Habilitacion** Gaitutzea, cintzotzea, entregutzea *Habilem reddendi actio*
- Habilitar** Gaitu, cintzotu, entregutu, gai eguin, cintzo eguin *Habilem reddere*
- Habitacion** Biztandea, biciteguia, lecona, lecuna, lecuona *Habitatio, domicilium*
- Habito** Aztura, oitura *Habitus*
- Heredad** Ik. Herencia
- Heredamiento** Ik. Tierra, herencia
- Heredar** Guruzcuitu, primutu *Haereditatem, adire, jure haereditario, in bona alterius succedere*
- Heredar** Jaraunsi
- Heredado** Primutua etab. *Haereditate functus*
- Heredero** Primua, guruzcuya *Heres*
- Heredero, presuntivo** Primu siunta *Haeres praesumptus*
- Derecho de tal heredero** Siuntasuna *Jus haeredis praesumpti*
- Hereditario** Primuarra, guruzcuyarra *Haereditarius*
- Herencia** Primeza, guruzcuya *Hereditas*
- De herencia son assi** Jatorriz dira ala *Haereditariè ita sunt comparati*
- Hermandad** Anaidea; aizpadea *Fraternitas*
- Hermandad, conformidad** Eraquida, elcartea *Conformitas, fraternitas*
- Hermano** Anaya, anagea, neüea; senideac *Frater, germanus*
- Hermana** Arreba; aizpa, aizta *Soror*
- Hermano de leche** Ugatzanaya, ugatzarreba, ugatzaizpa *Collactaneus, ei; nea, eae*
- Hermano de el trabajo** Ik. Ganapan
- Hidalgo** Aguiriduna, leñuntia, noblea, aitonen semea *Nobilis, ingenuus*
- Hidalguia** Aguiria, leñuna, jatorri garbia, noblecia *Nobilitas, ingenuitas*
- Hijo** Semeá *Filius*
- Hija** Alaba *Filia*
- Hijo, -a** Humea, -cumea
- Hijo legitimo** Hume legue-eracoa, ezcontza-cumea *Filius legitimus*

- Hijuela de particiones** Bagoquia
Quota haereditas filiorum
- Homenaje** Omenagea *Homagium*
- Homicida** Guicerallea, guicerailea,
guizon hiltzallea *Homicida*
- Homicidio** Guiceriltza, guicerioa,
hiltzecá, guizoniltzea *Homicidium*
- Huelga** Jaitea, jostaeta *Vacatio,*
oblectatio
- Huir** Ines, inesi
- Hurtar** Ostu, ebas *Furari*
- Hurtado** Ostua, ebasia *Furto arrip-*
tus
- Hurto** Ebastea, ostutzea, ebasuna,
ostuquia, lapurreria, lapurreta
Furtum
- Hurto** Esparcoa
- Hypotheca** Lotapea *Hypotheca,*
pignus
- Hypotecar** Lotapetu *Hypothecam*
dare, oppignerare
- Hypotecado** Lotapetua *Hypothe-*
cae datus, oppigneratus
- Hypotecario** Lotapearra *Hypothe-*
carius
- Identidad** Bizbatea, aimbatea *Iden-*
titas
- Identificar** Bizbatatu, aibatetu
Identificare
- Identificado** Bizbatetua, aibatetua
Identificatus
- Igual** Burquidea
- Iguala** Igoaldea *Conventio, Certa*
merces
- Igualdad** Igoaltasuna, berdintasuna,
berdindea, bardintasuna, idetasu-
na *AEqualitas*
- Illegal** Celegarra *Illegalis*
- Illegalidad** Celegardea *Illegalitas*
- Illegalmente** Celegarquivo *Illegaliter*
- Illegitimamente** Celegarquivo, cele-
gararquivo *Illegitime*
- Illegitimidad** Celegardea, celegarau-
dea *Illegitimitas*
- Illegítimo** Celegarra, celegarautua
Illegitimus
- Ileso** Cecaltetua, calteric bague
Illesus
- Illicitamente** Debacoró, cecillegui-
ro, soriezquivo
- Illicito** Debecatua, cecilleguia, sorie-
zá *Illicitus*
- Ilustrísimo** Chit arguidortarra
Illustrissimus
- Immemorial** Oroitezgarria, comu-
teztgarria *Immemorabilis*
- Immemorialmente** Oroitezgarriro,
comuteztgarriro *Immemorabiliter*
- Immune** Libre, locabea, beretarra
Immunis
- Immunidad** Locabea, locabera, be-
retardea *Immunitas*
- Impedimento** Eragozqueta, eche-
quidura. Ik. Embarazo *Impedi-*
mentum
- Impedimento dirimente** Eragoz-
queta deseguillea *Impedimentum*
dirimens
- Impedimento impediante** Eragoz-
queta eragozlea *Impedimentum*
impediens
- Impedir** Eragotzi. Ik. Embarazar
Impedire
- Impedido** Eragotzia *Impeditus*
- Impedido, de sus miembros** Elba-
rria, elbarritua *Membris captus*

- Imperar** Jabaritu *Rerum potiri*
- Imperar, mandar** Jabaritu, aguin-
du, mampetu *Imperare*
- Imperante** Jabaria, aguintaria, mem-
petaria *Imperans*
- Imperativo** Aguintaricoya *Impera-
tivus*
- Imperatorio** Emperadorearen, aguin-
tariarena *Imperatorius*
- Imperio** Menpea, jabaria, aguindea,
bringuia *Imperium*
- Imperiosamente** Mampetiro, jaba-
ritsuro, aguindetiro, bringuiatsuro
Imperiosè
- Imperioso** Mempetia, mampetsua,
aguindetia, aguindetsua etab. *Im-
periosus*
- Implicacion** Lopizta, lopiztea *Im-
plicatio*
- Implicar** Lopetu *Implicare*
- Implicar en los términos** Lopiztatu
Implicare
- Implicante** Lopizta, lopiztaria, lo-
pizcorra *Implicans, implicatorius*
- Imponer** Gañean, gañera eman, ifi-
ñi *Imponere*
- Imposicion** Ik. Tributo
- Impostor** Dagocaria, dagoquitaria
Impostor
- Impostura** Salgurra, salgaizta *Im-
postura, calumnia*
- Impotencia** Eciña
- Impotente** Ecindua
- Imprescriptible** Berautezgarrria
Impraescriptibilis
- Impresso** Ecanzatua, moldizqui-
ratua *Impressus, typis manda-
tus*
- Imprudencia** Zurrezta, zoguezta,
ezuhurcia *Imprudentia*
- Imprudente** Zurreza, zogueieza,
zuhurcibaguea *Imprudens*
- Imprudentemente** Zurrezquiro, zo-
guiezquiro, zuhurcibaguero *Im-
prudenter*
- Impugnacion** Cedralá, contraesaera
Impugnatio
- Impugnacion** Narritamendua
- Impugnador** Cedralaria, cedalitzala-
lea, contraesalea, contraeguillea
Impugnator
- Impugnar** Cedali, cedalitu, contrae-
san *Impugnare*
- Impugnado** Cedralia, cedalitua, con-
traesana *Impugnatus*
- Impugnativo** Cedalicorra *Impug-
nans*
- Impune** Millandá, miñortia *Impunis*
- Impunidad** Millandeta, miñorradea
Impunitas
- Imputable** Dagoquigarria *Imputa-
bilis*
- Imputacion** Dagoquitzea *Imputatio*
- Imputar** Dagoquitu *Imputare*
- Imputado** Dagoquitua *Imputatus*
- Inaccion** Ceguiqueta, ezeguiñera
Actionis omissio
- Inalienable** Ik. Enagenable
- Incapacidad** Ecindura, ecindua, ga-
yeza, cintzoeza *Ineptitudo, ineptus*
- Inapagable** Itzalezgarrria, emendez-
garrria *Inextinguibilis*
- Incentivo** Sucarria *Incitamentum*
- Incesto** Cutsaidea *Incestus, us*
- Incestuosamente** Cutsaidequiro *In-
cestuosé*

- Incestuoso** Cutsaidecorra *Incestuosus*
Inchoado Asiâ *Inchoatus*
Inchoativo Asigarria *Inchoactivus*
Incidente, accessorio Ichecarria
Incidens
Indicente, caso Destapoa, guertae-
 ra, ustecabea *Eventus*
Incircunscripto Bollesiteza, bollar-
 teteza *Incircunscriptus*
Incitador Narritzarria, acullataria,
 sucarritaria *Incitator*
Incitamento Narritza, acullá, suca-
 rria *Incitamentum*
Incitar Narritzatu, acullatu, sucari-
 tu *Incitare*
Incitado Narritzatua etab. *Incitatus*
Incitativo Narritzacorra *Incitativus*
Inclusa Aurbeniteguia, aurbenechea
Puerorum expositorum domus
Incobrabable Cobraeciña, cobraezga-
 rria, coberaezgarria, escaterezga-
 rria *Inexigibilis*
Incomerciable Saleroseciña *Haud*
venalis
Incompatibilidad Ezbatetangoa,
 ezelcargoa *Incompatibilitas, in-*
compatibilis
Incompetencia Eztagoqea *Incom-*
petentia
Incompetente Eztagocana *Incom-*
petens
Incorporacion Batunea *Aggrega-*
tio, consociatio
Incorporal Gorpuzguea, gorpuzba-
 guea *Incorporeus*
Incorporarse Batunetu *Aggregari,*
confociari
Incremento Ik. Aumento
- Inculpable** Oguenezgarria, erruez-
 garria *Inculpabilis*
Inculpablemente Oguenezgarriro
 culpabagueró *Inculpabiliter*
Inculpado Ezgaizquitatua *Inculpatus*
Indagacion Ik. Averiguar, inquirir
Indemnizar Caltebaguetu *Indem-*
nem reddere
Independencia Esequigobaguea
Independentia, independens
Indeterminado Egobitua, bibidatua
Indeterminatus
Indicio Arradiza, ayerupena, aztar-
 na, sená *Indicium*
Indigencia Bearra, baguea *Indigentia*
Indigente Beartsua, beartua, bague-
 tua *Indigens*
Indignidad Ezdindea, dogaezdea
Indignitas
Indigno Ezdiña, dogayeza, dogai-
 baguea *Indignus*
Indiligencia Equinayeza *Incuria*
Individual Batuciarra *Individualis,*
individuus
Indivisible Ucitezgarria, bereciez-
 garria *Indivibilis*
Indiviso Uciteza *Indivisus*
Induccion Ik. Incitamento, instiga-
 cion
Inducidor Arquidaria *Suasor, in-*
ductor
Inducimiento Arquidagoa *Induc-*
tio, suasio
Inducir Arquidatu *Inducere, sua-*
dere
Inducido Arquidatua *Inductus*
Indulgencia Barcacioa, barcacoi-
 dea, gozacaidea *Indulgentia*

- Indulgencia, plenaria** Barcamendu, barcacio osoa, pecatu gucien gozacaidea *Plenaria indulgentia*
- Indultar** Gozacaitu *Immunitatem indulgentiam concedere*
- Indultado** Gozacaitua *Immunitate donatus, Idulgentiam adeptus*
- Indulto** Gozacaidea *Indulgentia, immunitas*
- Industria** Duiquiña, duiquindea *Industria*
- Ineficacia** Ezeraguiera *Inefficacia*
- Ineficaz** Ezeraguillea *Inefficax*
- Inexcusable** Escusaezgarria, aitzakiezgarria *Inexcusabilis*
- Inexcusable** Mameana
- Inextinguible** Ik. Inapagable
- Infamador** Betzizitaria, galostaria, galotsitaria *Infamator*
- Infamar** Betziztu, galostu, galotsitu *Infamare*
- Infamado** Betziztua, galostua *Infamatus*
- Infamia** Beltzizta, galotsa, infamia *Infamia*
- Infancia** Aurderá, seindera *Infantia*
- Infantado** Infantearen barrutiya *Terrororium infantis*
- Infante** Infantea, infanta *Infans filius, filia regis*
- Infantes** Oñezcoac, ointariac *Pedites*
- Infanteria** Ointaridia *Peditatus*
- Infanticida** Aurrerallea, seiñerallea, aurriltzallea, seiñiltzallea *Infanticida*
- Infanticida** Aurrerioa, seiñerioa, aurriltea, seiñiltea *Infanticidium*
- Infanzon** Aitonon semea, Zalduna, ezcutaria *Nobilis*
- Infanzonado** Ezcutarigoquia *Quod ad virum nobilem spectat*
- Inferir** Bilguratu, berazgotu, ondo retu *Inferre*
- Infidelidad** Fedecardeza *Infidelitas*
- Influir** Eguicaritu *Influere*
- Influido** Eguicaritua *Influxus, a, um*
- Informe** Billaquindea, billaquiña *Testimonium*
- Informe** Erabaguea *Informis*
- Infraccion** Austea, zatitzea *Infractio*
- Infractor** Auslea, zatitzallea *Infractor*
- Infraoctava** Zortziurrenpea *Infraoctava*
- Infrascripto** Bean iscribatua *Infrascriptus*
- Ingobernable** Erondezagarrria, gubenezgarria *Quod gubernari nequit*
- Inhabil** Gayeza, cegaya, cintzoera, entregueza *Inhabilis*
- Inhabilidad** Cegaya, gayeza *Ineptitudo*
- Inhabilitacion** Gayeztea *Actio reddendi inhabilem*
- Inhabilitar** Cegaitu, gayeztu *Inhabilem facere*
- Inhabilitado** Gayeztua, cegaitua *Inhabilis factus*
- Inhibicion** Eragozteia *Inhibitio*
- Inhibitorio** Eragozcaria *Litterae inhibitoriae*
- Injuria** Iraina, bidebagea, betzigoa *Injuria*
- Injuriador** Iraindaria, bidebagequiña, betzizitaria *Injurius*

- Injuriar** Iraindu, betziztu, bidegabeac eguin *Injuria assicere*
- Injuriado** Iraindua etab. *Injuria affectus*
- Injurosamente** Irainèz, bidegabez, betzigoz, iraintsuro etab. *Injuriôsè*
- InjuriOSO** Iraintsua, bidebagueatsua, betzigotsua *InjuriOSus, injurius*
- Injustamente** Ezecardoiro, ezecardoiquiro, ecardoiezkuiro, ezbidetzuiro *Injuste*
- Injusticia** Ecardoieza, ecardoibaguea, bide eztana, bidebaguea *Injustitia*
- Injusto** Baiaduna *Injustus*
- Innocencia** Gaitzicbaguea, oguengabea, bilartezta *Innotentia*
- Estado de la inocencia** Gaitzicbagueco egontza, oguengabeco egotaldia *Status innocentiae*
- Innocente** Gaitzicbaguea, oguengabea, bilartezcoa *Innocens*
- Innocentemente** Gaitzicbague, gaitzicbagueo, bilartez *Innocenter*
- Inobservancia** Legaustea *Inobservantia*
- Inobservante** Legauslea *Legum contemptor*
- Inquilino** Maisterra, echamaisterra, bordaria
- Inquirir** Billaquindu *Inquirere*
- Inquisicion** Billaquindea *Inquisitio*
- Inquisicion, Tribunal** Fedazayen batunea *Tribunal Quaesitorum Fidei*
- Inquisicion, la Carcel** Fedausleteguita, inquisicioa *Carcer reorum fidei*
- Inquisidor** Billaquindaria *Inquisitor*
- Inquisidor de la Fe** Fedazaya, fedazaina *Quaesitor, inquisitor Fidei*
- Inquisidor General** Fedazai Nagusia *Quaesitor Fidei Generalis*
- Inscripcion** Izquirotallua *Inscriptio*
- Insigne** Doagaraya *Insignis*
- Insociable** Lagundezgarria, elcartezgarria *Insociabilis*
- Inspector** Beatzalea, beguiratzalea, icuslea *Inspector*
- Instalacion** Sarrerazotzea *Introductio*
- Instancia** Lequindea, eragoquia *Instantia*
- Instar** Lequindu, eragoquitu *Instare*
- Instigacion** Ik. Incitamento, instigar, incitar, instar
- Institucion** Bitezardea *Institutio, institutum*
- Instituir** Bitezarri *Instituere*
- Istituto** Bitezarria *Institutus*
- Instituta** Leguelaburtza, leguelaburgoa *Institutiones justiniani*
- Instrucción** Iracasdea *Instructio*
- Instrumento** Aguercaya *Instrumentum*
- Insulto** Erasoa *Insultatio*
- Insulto** Gaizquita *Dammun insultationis*
- Intencional** Benaicoa, benayarra, chedecoa, chedetarra *Intentionalis*
- Intendencia** Ecaitá, benaitá *Administratio, praefectura*
- Intendente** Ecaitaria, benaitaria *Administer, praefectus*
- Interceder** Artetu, bitartetu, arartetu *Intercedere*
- Interceptar** Atzartetu *Intercipere*

- Intercession** Artetzea, bitartetzea, arartetzea *Intercessio*
- Intercessor** Artecoa, bitartecoa, arartecoa *Intercessor, deprecator*
- Interés** Oncarria, irabacia, interesa *Commodum, quaestus, lucrum*
- Intinerario** Arterocoa, bitarterocoa *Interim subrogatus*
- Internuncio** Mandatari bitartecoa *Internuntius*
- Interpelacion** Deiartea *Interpelatio*
- Interpelar** Deiartetu *Interpellare*
- Interpelado** Deiartetua *Interpelatus*
- Interposicion** Parartea, ibinartea *Interpositio*
- Interposita** Hitzarteduna, hitzartecoa *Improvise capere, occupare*
- Interprete** Azaldaria, arpeztaria *Interpres, tis*
- Interregno** Erregueric eztaneco erartea *Interregnum*
- Interrogatorio** Galdetaldia, itanaldia *Ratio, forma interrogandi*
- Interrupcion** Artaustea *Interruptio*
- Intestado** Azquenaibague *Intestatus*
- Intimacion** Besarta, sarpeta *Intimatio, denuntiatio*
- Intimamente** Biotzetic *Intimè*
- Intimar** Besartu, sarpetu *Intimare, denuntiare*
- Intimado** Besartua etab. *Intimatus, denuntiatus*
- Intimarse** Gosartu, barrendu, barrutu *Se insinuare*
- Intitulado** Gaicendatua *Inscriptus*
- Intrusion** Sabarná *Intrusio*
- Invalidacion** Baliocaiztea *Invalidatio*
- Invalidamente** Baliocaizquiro *Invalide*
- Invalidar** Baliocaiztu, baliobaguetu. Ik. Annular *Invalidum reddere*
- Invalidado** Baliocaiztua *Invalidus factus*
- Invalido** Baliocaitza, baliobaguea *Invalidus, irritus*
- Inventariar** Cequidoratu, cequidora eguin *Rerum indicem efformare*
- Inventariado** Cequidoratua *Rerum indici adscritus*
- Inventario** Equidora *Rerum index*
- Irregularidad** Adracaiztea, adrebagea, araubaguea *Irregularitas*
- Irreparable** Onguitezgarria *Irreparabilis*
- Irrevocable** Ceguedeigarria, urratetzquizona, urratetzgarria *Irrevocabilis*
- Jaquesa** Diru jacatarra *Moneta laetana*
- Jornada** Egutaldia, jornada, jutaldia *Iter unius diei*
- Jornal** Aloguera, allacairua, lacondoa *Mercus, stipendium diurnum*
- Jornalero** Alogueraria, alocacera, allatairutaria, lacondaria *Mercenarius*
- Jubilacion** Quitorra *Rudis donatio*
- Jubilar** Quitortu *Rude donare, emeritum facere*
- Jubilado** Quitortua *Rude donatus, emeritus*
- Judicatura** Ecadoitea *Potestas, & munus Judicis*
- Judicial** Ecadoicoa, ecadoyarra *Judicialis*

- Judicialmente** Ecadoiquiro *Juridicè*
- Juez** Ecadoya, jueza *Judex*
- Juicio** Ik. Tribunal, sentencia
- Junta** Bazarrea, biltzarra, bilguma, bilduma *Congressus, concilium*
- Jura** Ik. Juramento
- Jura de algun Principe** Cinez, Juramentuz Erreguetzat artzea *Publicum juramentum Principi praestitum*
- Juramentar** Cineraguin, juramentu eraguin, equideitzerazo *Juramento obstringere*
- Juramento** Juramentua, ciná, equideitza *Juramentum, jusjuradum*
- Juramento assertorio, comminatorio, execratorio, promissorio** Equideitza bayezcoa; meachazcoa, gaizquitazcoa; biratiezcoa, birauduna; aguindezcoa *Juramentum assertorium, comminatorium, execratorium, promissorium*
- Jurar** Cineguin, juramentu eguin, equideitzatu *Jurare*
- Jurar falso** Guezurrez cineguin, equideitzatu *Pejere*
- Jurado** Cineguiña etab. *Juratus*
- Jurado de concejo** Juradua *Tribunus*
- Juridicamente** Ecadoiquiro *Juridicè*
- Juridico** Ecadoicoa, ecadoicarra *Juridicus*
- Jurisconsulto** Araujarraya, araujaquiña *Jurisconsultus, jurisperitus*
- Jurisdiccion, facultad de decidir** Araulá *Jurisdictio*
- Jurisdiccion, territorio** Barrutia *Ditio*
- Jurisdiccion** Mempea, escupea, menea, mendea *Potestas, jurisdictione*
- Jurisprudencia** Araujarraidea, araujaquintza, araujaquindea *Jurisprudencia*
- Jurista** Araujarraya *Juris professor*
- Juro** Menaraua *Jus jurista*
- Justamente** Ecadoyez, bidezqui *Justè, merito, jure*
- Justicia** Ecadoya, justicia *Justitia*
- Justicia, derecho** Arauá, araudea *Jus*
- Hazer justicia** Ecadoitu *Justitiam exercere, jus unicuique dicere*
- Justiciero** Ecadoitaria, ecadoigui-
llea *Integer, amator justitiae*
- Justificación, descargo** Eguicarindea *Criminis purgatio, depulsio*
- Justificacion, probanza** Bedoya, bedoitzea *Probatio*
- Justificar** Bedoitu *Probare*
- Justificar** Bitoretu
- Justificarse** Eguicarindu *Crimen repellere*
- Justo** Bidezcoa, bidedana ecadoy-
arra *Justus*
- Juzgado** Ecadoiteguia *Tribunal*
- Juzgar** Ecadoitu *Judicare, decernere*
- Ladron** Uhuna
- Ladronera** Lapurteguia, ohointe-
guia *Latronum receptaculum*
- Ladronico** Lapurreria, lapurreta,
ohoinqueria *Latrocinium*
- Latrocinio** Ik. Ladronico
- Laudemio** Menecarra *Laudemium*
- Lealtad** Leyaltasuna *Fidelitas*
- Legado** Bialquiña *Legatus*

- Legado á latere** Aita Santuaren aldameneco bialquiña *Legatus a latere*
- Legado** Ik. Manda
- Legal** Legarra, legatarra, legaraucoa *Legalis*
- Legalidad** Legaraudea *Fidelitas ex lege*
- Legalizacion** Legarutzea *Instrumenti publici subscriptio signata*
- Legalizar** Legarautu, legaraudetu *Auctoritate publicâ subscribere, firmare*
- Legalizado** Legarautua *Autoritate publicâ subscriptus*
- Legalmente** Legarquiuro, legarauquiuro *Legitime, fecundum legem*
- Legar** Azquenayean cerbait utzi, aguindu *Legare*
- Legatario** Azequenayean cerbait utzi, zayona *Legatarius*
- Legislador** Legueemallea *Legislator*
- Legislar** Legueeman *Legem ferre*
- Legisperito** Leguejaquiña *Legisperitus*
- Legista** Leguejarraya, leguicaslea *Legisperitus*
- Legitima** Legoquia *Legitima pars haereditatis*
- Legitimacion** Legauretzeta *Legitimatío*
- Legitimamente** Legarauquiuro *Legitimè*
- Legitimar** Legarautu, legaraudetu *Legitimun facere*
- Legitimado** Legarautua etab. *Legitimus factus*
- Legitimo** Legarra, legaraucoa, eca-doyarra *Legitimus, a, um*
- Carta de legos** Elizqueen nai darra *Decretum laicorum pro repellenda vi ab Ecclesiastico illata*
- Lenocinio** Ik. Alcahueteria
- Lethal** Eriozcoa *Letalis, e*
- Letra de cambio** Gambizquirra *Syngraphum mensarium*
- Letra abierta** Gambizquirra idiquia *Syngraphum illimitatum*
- Letraderia** Izquiradundia, bechidundia *Jurisperitorium caterva*
- Letrado** Ik. Jurisperito
- Levantar testimonio** Erauci
- Ley** Legue, leguea
- Ley antigua** Legue zarra, anciñacoa *Lex vetus*
- Ley de Dios** Jaincoaren, leguea *Lex dei*
- Ley de Gracia** Legue berria, graciazcoa *Lex gratiae*
- Ley escrita** Legue izcribatua, Jaincoac Moyses emanciona *Lex scripta*
- Ley natural** Legue sortzezcoa, ecarraizcoa *Lex naturalis*
- Liberal** Liberala, onguillea, emanya *Liberalis*
- Liberalidad** Liberaltasuna, onguillatasuna, emanaitasuna *Liberalitatis*
- Libertad** Cepeda, escucoera, autakiña, locabea, orradea, quitadea, libertadea *Libertas*
- Libertad** Escudencia, lachoa
- Libertador** Libratzallea, escucoguillea, autaquintzallea, orratzallea, quitatzallea, locabetzallea *Libertator*

- Libertar** Libre eguin, escucotu, escucuo egin, autaquindu, orratu, ortu, quitatu, locabetu *Libertate donare*
- Libramiento** Libratzea, escucotzea *Liberatio*
- Librancista** Izquirarguillea *Syngraphás solvendae pecuniae donans*
- Libranza** Izquiratza *Syngrapha*
- Librar** Izquirartza eman *Syngrapham dare pro accipienda pecunia*
- Librar mal, ò bien en algun negocio** Gaizqui, edo ongui guelditu, irten *Foeliciter, vel secus, accidere alicui*
- Libre** Orratua, cepedatua, locabetua *Immunis exemptus*
- Licencia** Escudancia, onirizta, licencia, congita *Venia, copia, licentia*
- Licencia** Baimena, baimendua
- Licenciar** Escudancitu, oniriztatu, congiteman *Copiam facere*
- Licenciado** Escudancitua etab. *Cui copia facta est*
- Licitamente** Cileiqui, cilleguiro, bidezcoró, baizuiqui, soriró, legaraiqui *Licitè*
- Licito** Cileya, cileguia, bidezcoa, bidedana, hauzia, soria, legaraucoa *Licitus*
- Licito** Sori, cilhegui, hauzu
- Limitar** Mugatu, mugac ifiñi, marratu, marrac ifiñi, urguitu *Restringere*
- Limite** Muga. Ik. Lindero *Limes, tis*
- Linage** Arracá, leinua, etorquia *Genus, series, stirps*
- Lindero** Muga, mugarria, mugartza, muertza, marra, martza, cheddarria
- Liquidacion** Licuratzea, licurreraztea *Liquidatio*
- Liquidacion de cuentas** Garbitzea *Explicatio*
- Liquidar** Licuratu *Liquare*
- Liquidado** Licuratua *Liquatus*
- Liquidar cuentas** Garbitu *Explicare*
- Liquido en las cuentas** Garbia *Clarus*
- Litigar** Ik. Pleytear
- Litigar** Leyatu, liscartu *Litigare, contendere*
- Litigante** Aucilaria, leyazalea, liscarraria *Litigator*
- Litigio** Aucia, leya, liscarra *Litigium*
- Litigioso** Aucicaya *Litiosus*
- Litigioso** Aucizalea *Litiosus*
- Litispendencia** Auciesequia *Litispendentia*
- Local** Lecucoa, lecuarra *Localis*
- Logrear** Ik. Dár à logro
- Logreria** Ik. Usura
- Logrero** Usurero, lucuraria, artescaria *Foenerator, usurarius*
- Logro, ganancia** Irabacia, artescuna *Lucrum*
- Logro, usura** Lucurua, artescuna *Foenus, oris, usura*
- Luctuosa** Ildoaya *Luctuosa*
- Lugar** Iria, uría *Oppidum, civitas*
- Lugar de cada uno** Erria
- Lugarteniente** Ordea, onordea *Locus tenens*
- Luxo** Gueitea *Luxus*
- Luxuria** Aragueya *Luxuria*
- Luxoriosamente** Aragueitiro *Luxuriosè*
- Luxurioso** Aragueitia *Luxuriosus*

- Madrasta** Ugazama, amaizuna, aza-
ma, amordea *Noverca*
- Madre** Ama *Mater*
- Maestrazgo** Maiestrearen goyendea
Ordinis militaris magistratus
- Maestre de campo** Guda maistrea.
Ik. Coronel
- Magistrado** Goyarauquiña *Magis-
tratus*
- Magistral** Maisuarra *Magistralis*
- Magistralmente** Maisuarquiro, mai-
suguisa *Peritè, ex arte*
- Mal** Miña, miná, gasyoa, gasyotasu-
na, eria, eritasuna *Morbus, aegri-
tudo, dolor*
- Maldecimiento** Ik. Murmuracion
- Maldecir** Apaldiztú, burhotú, mada-
ricatu, gaizcotsatu *Maledicere*
- Maleante** Alpergaiztoa *Vagabun-
dus*
- Malear** Gaiztotu, idoitu, donguetu,
gaiztoerazo, donguerazo *Depra-
vare, corrumpere*
- Maledicencia** Ik. Detraccion, mur-
muracion
- Malhecho** Gaizquindea *Malefi-
cium, malefactum*
- Malhechor** Gaiztaquiña, gaizgui-
llea, dongaria *Maleficus, fons, tis*
- Malherido** Gaizqui eritua *Graviter
fauciatu*
- Malicia** Gaiztaqueria, gaizquia, don-
guetasuna, gaizquintza *Malitia*
- Malicia** Oarpea *Calliditas*
- Maliciosamente** Oarpez, oarpero
Malitiosè, cautè
- Malicioso** Gaiztoa, donguea *Ne-
quam*
- Malicioso, receloso** Oarpetia, oar-
petsua *Callidus, versutus*
- Malignidad** Aidurqueria *Malignitas*
- Maligno** Aidurra *Malignus*
- Malo** Gaizqui, gaiso, eri dana *AEger*
- Mala ventura** Patu gaitza *Infelicitas*
- Maltratamiento** Gaiztrata *Vexatio*
- Maltratar** Gaiztratatu *Male tracta-
re, vexare*
- Manciparse** Menpetu, mendazpitu
Subdi, subjici
- Mancomun** Elcar adituric, elcalquiro,
comundaturic *Communi consensu*
- Mancomunar** Arrontatu
- Mancomunarse** Elcartu, comunda-
tu *Communi consensu aliquid
suscipere*
- Mancomunidad** Elcartea, comun-
dacioa *Communis consensus*
- Manda** Escañia, esqueñia *Promis-
sum*
- Manda** Aguindua, doailla *Legatum*
- Mandadero** Mandataria. Ik. Mensa-
jero *Mandatarius*
- Mandado** Mandatua. Ik. Mensaje
Mandatum
- Mandamiento** Aguindea, aguintza,
manua, ecaraua, mandamentua
Mandatum, praeceptum
- Mandamiento** Ik. Edicto, despacho
- Mandar** Aguindu, mesatu, manatu,
ecarautu *Jubere, praecipere*
- Mandar, ofrecer** Aguindu, esqueiñi
Oferre promittere
- Mandar, legar** Aguindu, doaildu
Legare
- Mandatario** Ik. Mandadero
- Mandato** Ik. Mandamiento

- Mando** Mendea, menea, manua, menzua *Imperium jus*
- Mandon** Aguintaria *Imperiosus*
- Manga de soldados** Dialda, bilguma *Militum manus, turma*
- Manifestar** Auguertu, agueraraci, arpeztu *Manifestare*
- Manifiesto** Aguiria, aguerria, arpecoa *Manifestus*
- Manlieva** Escucotiza *Vectigal manu collectum*
- Manumission** Ortea, orratea *Manumissio*
- Manumissor** Ortaria, orrataria *Manumissor*
- Manumitir** Ortu, orratu *Manumittere*
- Manumisso** Ortua, orratua *Manumissus*
- Manutencion** Escuquita *Manutentio*
- Manutener** Escuquitu *Manutenere*
- Maravedi** Citá, cipa, marai, marabedia *Marabetinus*
- Marca** Muga, mugarria *Limes, marca*
- Marginal** Marguinarra, marquindarra, ertzecoa, bazterrecoa *Marginalis*
- Maridage** Senartea, escontza *Vita conjugalis, matrimonium*
- Maridage** Senarea, elcartea *Conjunctio*
- Maridar** Senartu, ezcondu *Nubere, vxorem ducere*
- Marido** Senarra *Maritus*
- Mariscal** Mariscalá *Tribunus militum*
- Mariscalia** Mariscalaren goyendea, mariscalia *Militum tribunatus*
- Marital** Senartarra *Maritalis*
- Marquesado** Marquesaren barrutia, goyendea *Marchionis ditio, dignitas*
- Martiniega** Done Martingoa *Vectigal in diem divi Martini solubile*
- Marzadga** Marchocotiza *Vectigal mense Martio solubile*
- Masculino** Argoquia *Masculus*
- Matanza** Sarbasquia, erioquintza *Caedes*
- Matar** Il, eriotu, eriocatu, sarbasquitu *Occidere*
- Matar, llagar la bestia** Gotzauritu, nartuquitu *Exulcerare*
- Matarse por algo** Malmetitu, larritu *Anxie laborare*
- Matar a traycion** Ormatu *Per insidias intersicere*
- Muerto** Illá, ilá, eriotua, eriocatua *Interfectus, occissus, necatus*
- Maternal** Amatarra, amarena *Maternus*
- Maternidad** Amatasuna, amaizatea *Maternitas*
- Matricula** Cequidora *Catalogus, syllabus*
- Matricular** Cequidoratu *In catalogum referre*
- Matriculado** Cequidoratua *In catalogum relatus*
- Matrimonial** Ezcondarra, ezcontzacoa *Matrimonialis, conjugabilis*
- Matrimoniar** Ezcondu *Inire matrimonium*
- Matrimonio** Ezcontza *Matrimonium*

- Matrimonio clandestino** Ezcontza isildarra, equinzaya, equindarra *Matrimonium clandestinum, ratum, consummatum*
- Maula** Maulá *Fraus, stropa*
- Maxima** Esanguia *Sententia, axioma*
- Mayor** Nagusia, nagusiagoa, nagusia *Dignitate prior*
- Hazerse assi mayor** Nagusitu, nabusitu *Superiorem, aut priorem fieri*
- Mayores** Gurasoac *Majores*
- Mayoral** Buruzagua, lenena *Praefectus caeteris*
- Mayorazgo** Nabugoquia, legoquia *Majoratus, us, primogenitura*
- Mayorazgo, el que le posee** Nabugoquia, legoquia *Primogenitus, natu major*
- Mayoría** Gallendea, nagusitea *Praestantia*
- Mediacion** Utsartea *Medium*
- Mediacion** Ik. Intercession
- Mediador** Ik. Intercessor
- Medianeria** Echamuga *Messa, ae*
- Medianero** Ik. Intercessor
- Pared medianera** Ormabiquia *Paries intergerinus*
- Medios** Ondasunac *Opes*
- Mejora** Obetzea, obatzea, obaria, obaroa *Boni accessio*
- Mejora, en los testamentos** Obaria, obaroa, obaldia *Haereditatis melior auctio*
- Mejorar** Obetu, obeagotu, obatu, obagotu *Rem meliorem reddere*
- Mejorar en los testamentos** Obaritu, obarotu, obalditu *Prae caeteris filium haereditate augere*
- Mejoras** Obecuntzac
- Memorial** Gogaracaya, oroicaya, comutacaya *Supplex libellus*
- Mencion** Icenguilla, aitamena, aipatera, aipamena, oroitza *Mentio, commemoratio*
- Mencionar** Icenguillatu, aitatu, aipatu, oroitu *Mentionem facere, commemorare*
- Menor edad** Humerá, humenea *Aetas pupilli, vel minoris*
- Mensaje** Mandatua, godadia, joairitza *Mandatum, nuntius*
- Mensajero** Mandataria, mandatugillea, godadiaria, godadigullea, joairitzaria, joiarizgullea *Nuntius, tabellarius*
- Mercader** Mercataria *Mercator, propola, nundinator, negotiator*
- Mercadear** Mercaderian, mercatalgoan ari, ibilli *Mercaturam facere*
- Mercadería** Mercaduria, mercatalgoa *Mercatura*
- Mercadería** Mercadería *Merces, cium; mercimonium*
- Mercado** Mercadua *Mercatus, us*
- Mercancia** Mercatalgoa, mercaderia, mercatariquintza *Mercatura*
- Mercancias** Mercaduriac *Merces, cium*
- Mercantil** Mercaquindarra *Mercatorius*
- Mercar** Ik. Comprar
- Merced, dadiva** Mesedea, merchedea *Merces, dis*
- Merindad** Meriomendea *Exiguae regionis praefectura*

- Merino** Merioa *Exiguae regionis praefectus*
- Merino, el que cuida del ganado y de los pastos** Merioa *Gregum praefectus*
- Mesta** Elejabeen bilguma *Gregum dominorum conventus*
- Meteduria** Sarquintza *Mercium prohibitarum introductio*
- Metropoli** Uriama, iriama *Metropolis*
- Metropolitano** Uriamatarra, iriamatarra *Metropolitanus*
- Milicia** Gudartea *Militia, ars militaris*
- Milicia** Gudartaria, gudarria *Miles, itis*
- Milicias** Errico gudartariac *Copiae urbanae*
- Militar** Gudartarra, gudaritarra *Militaris*
- Militar** Gudartetu *Militare*
- Militante** Gudartean dagoena, gudaritaria *Militans*
- Militarmente** Gudartero, gudarterequiro *Militari modo*
- Ministerio** Equintza, landagoa *Ministerium*
- Ministril** Equichartia *Ministellus*
- Ministro** Equidaria, ministroa *Minister*
- Ministro, el Juez** Ecadoya, ecadoyaren equidaria, justiciaren ministroa *Justitiae minister*
- Ministros** Ik. Alguaciles, corchetes
- Ministro, en varias religiones** Buruzaguia, nagusia, equidaria, ministroa *Minister*
- Minuta** Laburgarria *Sinopsis, inventarium*
- Minutar** Laburgarritu *Sinopsis facere*
- Mobil** Ibilgarria *Mobilis*
- Mobilidad** Ibilgarria *Mobilitas*
- Modal** Eracoa *Modalis*
- Mojon** Muga, mugarria, cozca *Limes, terminus*
- Mojona** Neurcotiza *Vectigal ex mensura*
- Mojonar** Ik. Amojonar
- Mojonera** Mugarrieta, mugantza *Terminorum fitus*
- Mojonero** Arneurtzallea, ardoneurtzallea *Vinariarius institor*
- Monarcha** Bacaronda *Monarcha*
- Monarchia** Bacarondea *Monarchia*
- Monarchico** Bacarondarra *Monarchicus*
- Moneda** Dirua, moneda *Moneta, pecunia*
- Monedar** Dirua eguin *Monetam cudere*
- El oficio de monedar** Diruquintza *Monetaria*
- Monedero** Diruquiña, diruguillea *Monetae cusor, monetarius*
- Monopolio** Ambasala *Monopolium*
- Monseñor** Jauna, nere Jauna *Dominus, vel meus Dominus*
- Monta** Suma, igaburra *Summa*
- Monta** Igaburra, garransia *Momentum, aestimatio*
- Montar** Igaburtu *Summam esse, facere*
- Montazgar** Bidacotiza bildu *Vectigal exigere pro gregibus alio transmissandis*

- Montazgo** Bidacotiza *Vectigal, pro gregibus alió transmigrandis*
- Moral** Cileiquindea *Scientia moralis*
- Moral** Cileiquindarra *Documentum morale*
- Moralidad** Cileiquindea *Documentum morale*
- Moralista** Cileiquindarra *Autor, vel studiosus Moralis Theologiae*
- Moralizar** Cileicaitu *Ad mores aliquid traducere*
- Moralmente** Cileiquindero *Moraliter*
- Moratoria** Ichodalgoa *Temporis prorogatio*
- Morir** Il, ill *Mori*
- Morosidad** Berancoidea, gueldigoá *Mora, cunctatio*
- Moroso** Berancoya, gueldigotsua *Morosus*
- Mortal** Ilcorra, ilcoya *Mortalis*
- Mortal** Eriozcoa, eriotsua *Lethalis mortalis*
- Mortalidad** Ilcordea, ilcoidea, ilcortasuna, ilcoitasuna *Mortalitas*
- Mortalmente** Eriozquiro, eriotsuquiro *Lethaliter, mortaliter*
- Mortandad** Eriotea *Multurum mors, interitus, strages*
- Mostrenco** Gauzace jabeac, ondasun jabeagueac *Incerti domini bona*
- Motacen** Ik. Almotacen
- Motivo** Almutea
- Muerte** Erioa *Nex, caedes*
- Muerte** Eriotza *Mors, obitus*
- Muerte** Erioa *Mors pieta*
- Muga** Ik. Mojon
- Muger** Andrea *Mulier foemina*
- Muger casada** Emaztea *Uxor*
- Muger de su casa** Echandrea, eche-co andrea *Hera, domina*
- Multa** Musquilá *Multa*
- Multar** Musquildu *Multare*
- Multado** Musquildua *Multatus*
- Municipal** Irigoquia *Municipalis*
- Municepe** Iricaitarra *Municeps*
- Municipio** Iricaya *Municipium*
- Munificencia** Ik. Liberalidad
- Murmuracion** Gaizquiesaca, belchitea, murmuratzea, alamena, juzcua *Murmuratio*
- Mutilacion** Epaíra, epaquitzea *Mutilatio*
- Mutilar** Epaqui, ebaqui, moztu *Mutilare*
- Mutuamente** Elcarganderó *Mutuo*
- Mutuo** Elcarduna, elcarganquia *Mutuus, a, um*
- Mutuo** Ik. Prestamo
- Nacion** Dierria *Natio, gens*
- Nacional** Dierriatarra, dierricoa *Nationalis*
- Nacionalidad** Dierritardea *Ratio propria nationis*
- Nacionalmente** Dierritarquiro *More patrio*
- Natural** Manua, ancia, ecarraya *Indoles, ingenium*
- Natural de algun lugar** Jayotarra *Indigena*
- Naturaleza** Sortetorria *Natura*
- La costumbre es otra naturaleza** Oitura omen da bigarren izairá *Consuetudo est altera natura*
- Naturalidad** Sortetorria *Jus civitatis*
- Naturalizacion** Sortetorrera *Jus civitatis, extero datum*

- Naturalizar** Sortetorrera eman arrotzari, erbestecoari *Jure civitatis donare*
- Negligencia** Deslaya, cequinaya *Negligentia*
- Negligente** Deslatsua, cequinaitia, arretabaguea *Negligens*
- Negligentemente** Daslatsuro, cequinaitiro, arretabague *Negligenter*
- Negociacion** Ik. Comercio
- Negociacion de otras dependencias** Bearquidea, beargaitea *Negotiorum gestio*
- Negociador** Ik. Comerciante
- Negociar** Ik. Comerciar
- Negociar en otras dependencias** Bearquiac, beargayac eguin, erabilli *Negotia gerere*
- Negociado** Ik. Negocio
- Negocio** Bearquia, beargagaya, eguitecoa, aboria, egunibidea *Negotium, res*
- Negocio** Ecaira
- Negocioso** Bearquitsua, bearquitzalea *Negotiosus*
- Negozuelo** Bearquichoa etab. *Negotiolum*
- Neutralidad** Egobia, bibidea *Neuter animus*
- Neutral** Egobiarra *Neuter, neutrius partis*
- Neutro** Ez bata, ta ez bestea *Neuter*
- Estado noble** Nobleen batunea *Nobilitium ordo*
- Nobleza** Noblecia, leñarguia *Nobilitas*
- Nombramiento** Icendagoa *Nominatio*
- Nombrar** Icendatu *Nominare*
- Nombrado** Icendatua *Nominatus*
- Nombrar, hacer mencion de algo** Icenguillatu
- Nombre** Icena *Nomen*
- Nomina** Icenen cequidora *Nominum series, catalogus*
- Nominal** Icendarra, icendacoa *Nominalis*
- Nominativo** Icendaquia *Nominativus*
- Non** Bacoitia *Impar numerus*
- Nonnato** Jayoeza *Nonnatus*
- Notar, señalar** Senatu, martu, margotu, irazagutu, adiraquitu *Notare*
- Notar, advertir** Senatu, irazagutu, adiraquitu *Notare, animadvertere*
- Notaria** Notariquinta *Notarii munus*
- Notario** Notaria, notarioa *Notarius*
- Notificacion** Ezaguerazotzea, jaquiñerazotzea *Juridicá monitio, denuntiatio*
- Notificar** Ezaguerazo, jaquiñerazo *Juridice monere, denunciare*
- Notificado** Ezaguerazoa etab. *Monitus*
- Notoriedad** Gauza jaquiña *Res notoria, nota*
- Novacion** Berritzea *Novatio*
- Novelas en lo forense** Legueberriac *Novellae justiniani constitutiones*
- Nulamente** Iñolazcoro, inolazquiro *Invalidé*
- Nulidad** Iñolazcogoia *Nullitas*
- Nulo** Iñolazcoa *Nullus, a, um*
- Nunciatura, Dignidad de Nuncio** Nunciatura, Nuncio Jaunaren goyendea *Legati Pontificis munus*

- Nunciatura, el Tribunal** Nunciatura *Legati Pontificii Tribunal*
- Nuncio de su Santidad** Nuncioa *Legatus Pontificius, Nuntius*
- Nuncio** Ik. Mensagero
- Nuncupativo** Icendagoquia *Nuncupativus, nuncupatorius*
- Nupcial** Eztaicoa *Nuptialis*
- Nupcias** Eztayac *Nuptiae*
- Obedecer** Obeditu, obediatu, meneguín *Obedire*
- Hazerse obedecer** Obedierazo, obediariaci *Cogere ad obediendum*
- Obediente** Obedilea, meneguillea *Obediens*
- Los que estan en obediencia** Meanean daudenac
- A tu obediencia** Zure menean, menera, obedian, obedira
- Obispado** Apezpicugoa, ipizticugoa *Episcopatus*
- Obligacion** Cuturrá, premesia, locana, obligacioa *Obligatio*
- Obligacion** Eguipidea
- Obligar** Cuturtu, premesitu, locandu, obligatu *Obligare*
- Obligar** Erchatu
- Obligar a hazer algo** Eraguin, arazo, araci *Cogere*
- Obligatorio** Cuturgarria, premesigarria, locandagarria, obligagarria *Obligatorius*
- Obsevancia** Goardá, goardatzea *Observantia*
- Ocupacion, negocio** Ecaira, aboria, eguitecoa *Negotium*
- Ocupacion, el acto de aprehender una cosa** Sarartzea *Occupatio*
- Ocupacion** Lanzaroa
- Ocupador** Sarartzallea *Occupator*
- Ocupar** Sarartu *Occupare*
- Ocupar** Pochelatu
- Ocupado** Sarartua *Occupatus*
- Ofendedor** Ofenditzallea, iraindaria *Offensor*
- Ofender** Ofenditu, iraindu *Offendere*
- Ofenderse** Sumindu *Stomachari*
- Ofendido** Ofenditua, iraindua *Offensus*
- Ofensa** Ofensa, iraina *Offensa, offensio, injuria*
- Ofensivo** Iraingarria, ofendigarria *Offensivus, a, um*
- Ofensor** Ik. Ofendedor
- Oferta** Esqueña, escaña, aguintza *Pollicitatio, promissio*
- Oficial en la milicia** Gudarien aurrena, buruzagui *Praefectus castrensis*
- Oficiales en la República** Aurrenac, buruzaguiac *Reip ministri*
- Oficial, en las Secretarias** Equinagusia *Regius minister officialis*
- Oficial, entre Ministros de Justicia** Ik. Verdugo
- Oficial Eclesiastico** Ik. Vicario
- Oficiales reales** Erreguearen Equinagusiac *Regii Aerarii Ministri*
- Oficialia** Equinagustea *Secretarii officialis munus*
- Oficina** Lantegui, equintegui, olá, olea *Officina*
- De oficio** Equintzaz *Officio*
- Ofrecedor** Esqueindaria, esqueintzallea, escaindaria, escaintzallea, aguintaria, aguintzallea *Offerens*

- Ofrecer** Esqueñi, escañi, aguindu
Offerre, polliceri
- Ofrecido** Esqueñia etab. *Oblatus*
- Ofrecer** Ik. Dedicar, consagrar
- Hazer oidos de Mercader** Belarriac gortu, ezaditu egin, mercatarri belarriac eguin *Surdas alicui aures praebere*
- Oidor** Enzunlea, enzulea, aditzallea
Auditor, audiens
- Oidor de chancilleria** Aditzallea
Auditor, senator, judex
- Oidoria** Aditzalleen goyendea *Auditoris munus, dignitas*
- Oneroso** Pisugarria, pisutia *Onerosus*
- Operario** Equillea, languillea, bearquilla *Operarius*
- Oponer** Aurcaratu *Opponere*
- Oponerse** Aurcatu *Oponi*
- Oposicion a Cathedra** Jaquindezco leyá, gudá *Pro Cathedra contentio*
- Opositor** Aurcararia *Oppositor*
- Opositor a Cathedra** Jaquindezco leyaria, gudaria *Competitor*
- Oprobio** Laidoa, iraina *Opprobrium*
- Optar** Auta, autatu *Eligere, optare*
- Optativo** Opagarria *Optativus*
- Oracion** Hitzaldia *Oratio*
- Orden** Aguindea, manua, mezua
Jussum, imperium
- Ordenacion** Bidacaidea, managoá
Ordinatio
- Ordenadamente** Equidrauquiro, equidarauquiro, equidarauro, maneraro *Ordinaté*
- Ordenador** Ordenzallea, equidrautaria *Ordinator*
- Ordenanza, orden** Equidraua manerá *Ordo*
- Ordenanza, estatuto** Bitezardea, equidaraua *Statutum, constitutum*
- Ordenar, disponer** Equidrautu, equidarautu, maneratu *Ordinare*
- Ordenado** Equidrautua etab. *Ordinatus*
- Ordenar, mandar** Aguindu *Praecipere*
- Ordenado** Aguindua *Praeceptus*
- Ordenar, dirigir** Bidacaitu *Ordinare*
- Ordenado** Bidacaitua *Ordinatus*
- Ordinario** Lenaragoa *Ordinarius*
- Justicia ordinaria** Lenaragoa *Judex ordinarius*
- Pleito ordinario** Sarritaco, betaldico auzia *Lis ordinaria*
- Orthodoxo** Bibetarta *Orthodoxus, orthodoxia*
- Ostracismo** Ostrerbestea *Ostracismus*
- Otorgamiento** Ordagamendua, ortagamendua *Concessio, permissio*
- Otorgamiento de escritura** Ortagamendua *Auctoramentum*
- Otorgar** Ortaga, ordagatu, ortagatu
Consentire
- Pacificacion** Paquetzca, paque eguita, meguindea, comundatzea
Pacificatio
- Pacificador** Paquetzallea, paque eguillea, meguindaria, comundatzallea *Pacator*
- Pacificamente** Paquetiro, paquetsuro, maltsaro, maltsoquiro, meguinduro, meguintsuro *Pacificè pacatè*

- Pacificar** Paquetu, paqueac eguin, ongundetu, meguindu, comundatu
Pacificare, pacare
- Pacificado** Paquetua etab. *Pacatus*
- Pacifico** Paquetia, paquetsua, paque-zalea, maltsoa, meguina *Pacificus*
- Pactar** Bainandetu *Pacisci*
- Pactado** Bainandetua *Pactus*
- Pacto** Bainandea, balindea, baldin-dea *Pactum*
- Padre** Aita *Pater*
- Padres y abuelos** Gurasoac, burasoac *Parentes*
- Padre de familias** Aita ehecoa, nagusia *Pater familias*
- Padre putativo** Aita ustecoa, aintzatacoa *Pater putativus*
- Padron** Cequidora, lista *Syllabus, catalogus*
- Paga** Patziaga, batziaga *Solutio*
- Pagadero** Pagaquizuna, pagagarria *Solubilis*
- Pagador** Pagatzallea *Solutor*
- Pagaduria** Pagateguia, pagatoquia *Locus solvendo deputatus*
- Pagar** Pagatu *Solvere*
- Pago** Pagua, paga *Solutio*
- Pago, retribución** Saria *Re tributio*
- Pago, de tierras, heredades** Lurtea *Ager*
- Pais** Erria *Regio*
- Paisanage** Erritardia *Territorii incolae*
- Paisano** Erritarra, erribatecoa *Conterraneus*
- Palacio** Jaureguitarra *Aulicus*
- Palacio** Jaureguia, ehandia *Palatium, aula regia*
- Paladinamente** Aguirian, aguerrian *Palam*
- Paladino** Aguiria, aguerria *Patens*
- Palatinado** Palationaren goyendea, tabarrutiya *Palatinatus*
- Palatino** Palatinoa *Palatinus*
- Palatino** Ik. Palaciego
- Palinodia** Esaburra, desesatea *Palinodia*
- Pandectas** Gucidagoa *Pandectae, arum*
- Papa** Aita Santua *Papa, summas Pontifex*
- Papado** Aita Santuaren goyendea *Papatus, pontificatus*
- Papal** Aita Santuarena *Papalis, pontificius*
- Parcial** Aldedaria *Factiosus*
- Parcialidad** Parte artasuna *Partialitas*
- Parcialidad de faccion** Aldedaridea *Factio, partes, tium*
- Parcializar** Aldedaridetu, iracurtzatu, aldebatara eguin, etzin *In aliquem vel in aliquid propendere*
- Parcionero** Parteduna, partalea *Partiarius*
- Parecer** Iritzia, ustea *Dictamen*
- Parentela** Aideac, ahaicoac, aidebatza, ahaicohatza *Cognatio, genus*
- Parentesco** Aidetasuna, aidegoquia, ahacoa *Consanguinitas, cognatio*
- Parias** Garaimoná *Tributum principis alteri principi pensitatum*
- Parlamental** Paralamendarra, parlamentucoa *Senatorius*
- Parlamentario** Ik. Parlamental
- Parlamentario** Parlamentaria *Senator, Consiliarius*

- Parlamento** Ik. Razonamiento, oracion
- Parlamento** Parlamentua *Senatus regius*
- Parque en la milicia** Gordateguia *Cella repositoria in exercitu*
- Parricida** Aitaren iltzalea *Parricida*
- Parricidio** Aitaren iltzea, erioa *Parricidium*
- Parrochia** Premileiza *Paroecia*
- Parrochia, el distrito** Premileizeda *Paroecialis ditio*
- Parrochial** Premileiztarra *Paroecialis*
- Parrochialidad** Premileizcaya *Jus paroeciale*
- Parrochiano** Premileiztarra, beceroa *Paroecus, curialis*
- Particion** Ucina, ucitza, uzcura, berecindea, berecia *Partitio, divisio*
- Particionero** Partalea, partaria, uzcu-duna, uciduna, bereciduna *Particeps*
- Participacion** Partartzea, partale eguitea, izatea, uzcuitzea, parta- quida, balderná *Participatio*
- Partida en las cuentas** Conticheca, partida *Summa, vel ratio alteri addenda*
- Partidas** Partidac *Leges partitarum*
- Partido, faccion** Aldedaridea *Factio, partes*
- Partido, distrito** Erbarrutia *Tractus, plaga, regio*
- Tomar partido** Aldedaritu *Contra- riae militiae nomen dare*
- Partidor** Partitzalea, epaquitzailea, ucitzailea *Partitor*
- Passagero** Iragancorra, iragocoya *Transitorius*
- Passante** Jaquindarraya *Hypodidascalus*
- Passantia** Jaquindarrayoa *Hypodidascalumunus*
- Passaporte** Joaleita, biala, passaportea *Tessera, fides publica*
- Passe** Bialá *Decretum usum concedens*
- Passivo** Equitarlea *Passivus*
- Patente, manifiesto** Agueria, agueria *Patens*
- Patente, despacho** Aguerbiala *Litterae patentes*
- Patentemete** Aguerian, aguerrero *Patenter*
- Paternidad** Aitagoquia, aitasuna *Paternitas*
- Patria** Erria, sorterria, jayerterria *Patria, natale solum*
- Patriarcha** Aitalena, aitaurrena, aiantansitia *Patriarcha*
- Patriarchado** Aitalenaren goyendea; aitalenaren barrutia *Patriarchatus*
- Patriarchal** Aitalendarra *Patriarchalis*
- Patriciado** Aituritaren goyendea *Patritiatius*
- Patricio** Aiturita *Patritius, ii*
- Patrimonial** Gurasoncarra *Patrimonialis*
- Patrimonialidad** Gurasoncartea *Patrimonialitas*
- Patromonio** Gurasoncarria *Patrimonium, bona paterna*
- Patrio** Erritarra, sorterritarra, jayer- ritarra, erricoa etab. *Patrius*

- Patria potestad** Aita-menea *Patria potestas*
- Patron** Arartecoa, artecoa, bitartecoa *Patronus*
- Patron y patrona de la casa y alojamiento** Echejauna, nagusia, echandrea, echajabea *Hospes, hospita*
- Patronato** Zuzejaundea *Patronatus*
- Patronazgo** Ik. Patronato
- Patrono** Ik. Patron
- Paz** Paqueá, baqueá *Pax*
- Peage** Oinsaria *Pedagium*
- Peagero** Oinsarizaya *Pedagii exactor*
- Pecha** Pecha *Vectigal, tributum*
- Pechar** Pechatu, pechac pagatu, coticiztatu *Vectigal, tributum solvere*
- Pecheria** Pechaquintza *Vectigalis solutio*
- Pechero** Pecharia, cotiztaria *Tributarius*
- Pecho** Ik. Pecha
- Peculio** Semearen dirutornia, caudala. Ik. Pegujar *Peculium*
- Pecunia** Ik. Moneda, dinero
- Pecuniario** Diruzcoa *Pecuniarius*
- Pedaneo** Erri charren alcatea *Judex pedaneus*
- Pedir** Escatu *Petere, postulare*
- Pegujal** Ik. Peculio
- Pelea** Pelea, gudua, gudá, gatazca *Pugna*
- Pelea, contienda** Jaitea, liscarra *Rixa*
- Peleador** Gudaria, gudataria, gudatzallea, gatazcaria, peleataria, peleatzallea *Praeliator*
- Pelear** Peleatu, gudatu, gudaztatu, gatazcatu *Dimicare, praeliari*
- Peleado** Peleatua etab. *Dimicatus*
- Pena, castigo** Pena, miñaria, gaitzondorea. Ik. Sopena *Poena*
- Pena, cuidado** Ansiya, ajola, ardura *Anxietas, sollicitudo*
- Pena de el talion** Penordaña, besteambesteco pena, miñondorea *Poena talionis*
- Penal** Penacoa, penatarra, miñaritarra, penaduna, miñariduna *Poenalis*
- Penalidad** Ik. Pena
- Penar** Penatu, miñaritu, gaitzondoretan egon *Poenam substinere*
- Penar, activo, imponer pena** Miñaritu, pena eman, miñaria eman *Poenam imponere*
- Penado** Miñaritua, penatua, miñariz dagoana *Poena affectus*
- Pendencia** Ezpaitia, jaitea, auciabartza, liscarra *Rixa, certamen*
- Pendenciar** Jaitetu, auciabartzatu, liscartu *Rixari, contendere*
- Pendenciero** Jaitaria, auciabartaria, liscartaria, jaitezalea, auciabartzalea, liscarzalea *Rixosus, contentiosus, pugnax*
- Pendenciero** Ergarria
- Penitencia, arrepentimiento** Damua, biozmindea, urriquia, urriquimendua, garbaya *Poenitentia*
- Penitencia, virtud** Damuquioa *Vir-tus poenitentae, poenitentia*
- Penitencia, la castigacion de el cuerpo** Miñaria, gaitzondorea, penitencia *Poenitentia, corporis castigatio*
- Penitencia, Sacramento** Ezcutate, miñaricoa, penitencia *Sacramentum poenitentiae*

- Penitencia, la que impone el Confessor** Penitencia, miñaria, gaitzondorea *Poenitentia, paena*
- Penitencial** Penitenciarra, penitenciazcoa, miñaricoa, gaitzondorecoa *Poenentialis*
- Penitenciar** Miñaritu, gaitzondoretu *Aliquem punire, mulctare paenâ*
- Penitenciado** Miñaritua etab. *Punitus*
- Penitenciaria** Penitenciarria *Poenitentiarra*
- Penitenciario** Penitenciarria *Poenitentiarrius*
- Penitente** Illerazgarria *Austerus, poenitentiam praefefrens*
- Pension** Pezarrria *Pensio*
- Pensionar** Pezarritu *Pensionem imponere*
- Pensionario** Pezarriaria *Pensionarius*
- Pensionista** Pezarri-artzallea *Pensionem recipiens*
- Percance** Gueitorquiac, gueisariac *Emolumenta, lucella*
- Perder** Galdu *Perdere, amittere*
- Hazer perder a alguno** Galerazo, galaraci, galeraguin *Facere ut alius perdat*
- Pérdida** Galtzea, galla, galtzapena, galerá *Amissio, jactura*
- Perdon** Barcacioa, barcamena, doacilla *Venia, remisso*
- Perdonador** Barcatzallea, doacillaria *Remittens, condonator, parcens*
- Perdonanza** Ik. Perdon
- Perdonar** Barcatu, doacillatu, doacildu *Ignoscere, parcere*
- Perdonar la deuda** Barcatu, quitatu *Remittere, condonare*
- Pedir que le perdone** Barcaciozca egon
- Perdonado** Barcatua, doacillatua, doalcidua, quitatua *Condonatus, indultus*
- Perito** Jaquiña, jaquintsua *Peritus*
- Perjudicar** Calteztu, calte eguin *Nocere damnum inferre*
- Perjudicado** Calteztua, calte artua, cateduna *Damno affectus*
- Perjudicial** Caltaria, calteztaria, caltegarria *Noxius, incommodus*
- Perjuicio** Caltea *Damnum*
- Perjurador** Ik. Perjuro
- Perjurar** Guezurrez cineguin, juramentu eguin, falsoan equideitzatu *Perjurare, pejerare*
- Perjuro** Guezurcina, guezurrezco juramentua, equideitza *Perjurium*
- Perjuro** Guezurrezco cineguillea, juramentuguillea *Perjurus*
- Permanecer** Bertiraun, bertiraundu *Permanere*
- Permanencia** Betiraundea *Permanencia*
- Permanente** Bertiraunlea *Permanens*
- Permission** Baimena, bialuztea, cileguitzea, cileguiera *Permissio*
- Permission** Haizugoa, cileguigoa
- Permisso** Ik. Permission
- Permissor** Baimenaria bialuztaria, cileguitaria, cileguitzallea *Permissor*
- Permitir** Baimendu, bialutzi, cileguitu *Permittere*
- Permitido** Baimendua, bialutzia, cileguia, cileguitua *Permissus*

- Permuta** Gambioa, arremaná, betoria *Permutatio*
- Permutar** Gambiatu, arremán, betoritu *Permutare*
- Permutado** Gambiatua, arremana, betoritu *Permutatus*
- Perpetuamente** Iraunguiro, beti, betiro *Perpetuò*
- Perpetuar** Iraunguitu, iraunerazo, iraunaraci, irauneraguin *Perpetuare*
- Perpetuado** Iraunguitua, iraunera-
zoa etab. *Perpetuatus*
- Perpetuidad** Iraunguitea, betiraun-
dea, beticoaldia *Perpetuitas*
- Perpetuo** Iraunguia, irauncorra, be-
tirauna *Perpetuus*
- Persecucion** Persecucioa, caltarraya
Persecutio, insectatio
- Perseguidor** Perseguitzalea, perse-
cutaria, caltarraitaria, caltarraitza-
llea *Persecutor, insectator*
- Perseguir** Perseguitu, caltarraitu
Persequi, insectari
- Perseguido** Perseguitua, caltarraitua
Persecutione affectus
- Persevante** Prosevantea *Fecialis inferior*
- Persona** Persona, izapea *Persona*
- Personado** Personatoa *Personatus, us*
- Personage** Guizanoblea, personagea
Vir nobilis
- Personal** Personarena, personari da-
gocana, izapecoa *Personalis*
- Personalidad** Izapedea *Personalitas*
- Personero** Bearquizaya, zaina
Mandatarius
- Perturbacion** Guenasdea *Pertur-
batio*
- Perturbadamente** Guenasquiro
Perturbate
- Perturbador** Guenascaria, guenas-
lea *Perturbator*
- Perturbar** Guenasi *Perturbare*
- Perturbado** Guenasia *Perturbatus*
- Peticion** Escaria, escatzea. Ik. Pedir
Petitio
- Petitorio, en lo forense** Escabide-
coa *Petitorius*
- Piñorar** Ik. Prendar
- Plazo** Epea, burua, plazoa *Dies constitutus*
- Plebe** Iripedia *Plebs, bis*
- Plebeyo** Iripediarra *Plebeius*
- Pleiteador** Auzilaria, auciemallea
Litigiosus, litigator
- Pleitear** Aucitan ari, ibilli *Litigare*
- Pleiteante** Aucilaria *Litigans*
- Pleiteado** Aucitan aritua *Litigatus*
- Pleitesia** Ik. Pacto, convenio, pro-
messa
- Pleitista** Ik. Pleiteador
- Pleito** Ik. Pacto, convenio
- Pleito** Aucia *Lis, litis*
- Pleito** Ik. Disputa, riña
- Pleito civil** Gozandeco aucia *Causa civilis*
- Pleito criminal** Gaizquitaco aucia
Causa criminalis
- Pleito de acreedores** Ik. Concurso
- Plenariamente** Osoró, oso ta oro,
beteró, betaquiro, betandoró
Plenè, plenissimè
- Plenario** Betea, betandua *Plenus, plenarius*
- Plenipotencia** Betaala *Plena potes-
tas*

- Plenipotenciario** Betealduna *Legatus plena potestate instructus*
- Poblacho** Iripedia *Vulgus, plebs infima*
- Poblacion, Ciudad** Iria, uria *Oppidum, urbs*
- Poblacion, numero de Vecinos** Dia, diabeta *Incolarum numerus*
- Poder, dominio** Menea, mendea, boterea, podorea *Potestas*
- Poder, fuerzas** Almená *Vires, potentia*
- Poder, que se dà para algo** Alordea *Mandatum*
- Poder** Al ahal izan *Ne cessitate compulsus*
- De poder à poder** Diandez diande, almenez almen *Summis vtrunque viribus*
- Poderoso** Almentsua, altuna, alduna, ahalduna *Potens*
- Policia** Iritaraua *Disciplina politica*
- Policitacion** Aguindea *Pollicitatio*
- Politica** Iritaraua, iritaraudea *Politica*
- Politicamente** Iritarauquiro *Politice*
- Politico** Iritarautia *Politicus*
- Poliza** Chartela *Tessera nummaria*
- Polygamia** Diezcontza *Polygamia*
- Polygamo** Diezcondua *Polygamus*
- Pontage** Zubisaria *Vectigal ex ponte*
- Pontificado** Aita Santuaren goyendea *Pontificatus, pontificia dignitas*
- Pontifical** Aita Santuarena, Aita Santuari dagocana *Pontificalis*
- Pontifical** Apezpicuaren, jaztecoac, jazcayac *Pontificale*
- Pontificalmente** Aita Santuaren erara edo apezpicuaren erara *Modo pontificio*
- Pontifice, Papa** Aita Santua, Christordea, Christauburua *Summus Pontifex*
- Pontifice** Ik. Obispo, Arzobispo
- Pontificio** Aita Santuarena *Pontificius*
- Populacho** Iripedia *Plebs infima*
- Popular** Irigoquia *Popularis*
- Popularmente** Irigoquiro *Populariter*
- Porcion** Elizanoa, pusca egoquia, amenbearra *Portio proventuum Ecclesiastico congruus*
- Porcionista** Anoduna, pusquegocaria, amenbeartaria *Habens jus ad portionem proventuum*
- Porcionista** Ik. Alumno
- Porfia** Burficia, porfia, setá, leya, sepá, hisia *Contentio, altercatio*
- Portazgo** Bidasaria *Portorium, vectura*
- Portazguero** Bidasarizaya *Portitor*
- Postura** Egoitza *Status*
- Posponer** Beiteman, beitemon, parapetu, ipimpetu *Postponere*
- Pospuesto** Beitemana etab. *Postpositus*
- Posposicion** Beitematea, parapezteza, ipimpetzea *Pospositio*
- Posseedor** Mempetzallea *Possessor*
- Posseer** Mempetu *Possidere*
- Posseido** Mempetua *Possessus*
- Possesso** Gaizquiñac mempetua, gaizquiñac dituen *Possessus*
- Possession** Mempea *Possessio*

- Possessivo** Mempecoa *Possesivum*
Possessorio Mempegoquia *Possessorius*
Posterios Guerocoac, ondorengoac, etorquizunac *Posteri*
Postulacion Escauta escanquera *Postulatio*
Postulador Escautaria *Postulator*
Postular Escautatu *Postulare*
Postulado Escautatua *Postulatus*
Potentado Menpeduna *Potentatus, rex dynasta*
Potestad Menea, mendea *Potestas*
Practica Ekersia, equiera *Praxis, actio*
Pragmatica Gueitaraudea *Pragmatica, cae*
Prebenda Prebenda *Jus ad Ecclesiasticos proventus*
Prebenda, dignidad Prebenda *Beneficium ecclesiasticum praebenda*
Prebendado Prebendatua, prebendaduna *Beneficio Ecclesiastico fruens*
Prebestadgo Diaburundea *Praepositus*
Preboste Diaburua *Praepositus*
Precario Biurcicoa *Precarius, a, um*
Precaucion Beaquiña, lemirá *Praecautio*
Precautelar Beaquindu, lemiratu *Praecavere*
Precautelado Beaquindua etab. *Praecatus*
Precedencia Lenendea *Praecessio*
Preceder Lenendu *Praecedere*
Precedente Lenendecoa *Praecedens*
Precedido Lenendua *Praecessus*
Preceptista Ecarauguillea, aguinde-mallea *Injungens praecepta*
Preceptivo Ecarauduna, aguinde-duna *Praeceptivus*
Precepto Ecaraua, aguindea, aguintza, manua *Praeceptum*
Precio Precioa, balioa, gostasuma, aiñalda *Pretium*
Predecessor Lenendaria, equilen-goia *Antecessor, praedecessor*
Predeterminacion Lequenegobia *Praedeterminatio*
Predeterminar Lequenegobitu *Praedeterminare*
Predeterminado Lequenegobitua *Praedeterminatus*
Predial Lutsunecoa *Praediatorius*
Predio Lutsunea *Praedium*
Prefecto Dianagusia, buruzagüia *Praefectus*
Praefectura Dianagusiera, buruzagüiera *Praefectura*
Preferencia Legoitza, aitzindea *Primae partes*
Preferir Legoitzatu, aintzindatu *Praeferre*
Preferido Legoitzatua etab. *Praelatus*
Prefijar Lenzulcatu *Praefigere*
Pregon Pregoya, otsandea, ochandia *Praeconium*
Pregonar Pregoitu, otsandetu, ochanditu *Evulgare, praekonis voce promulgare*
Pregonado Pregoitua etab. *Praeconio evulgatus*
Pregonero Pregoilaria, otsandelaria, ochandilaria *Praeco*

- Prelacion** Legoiztea, aintzindatzea
Prelatio
- Prelado** Dianagusia, diaitzindaria
Antistes, praeful, antistita
- Prematica** Ik. Pragmatica
- Premeditacion** Lendanic gogartea, gogartatzea *Praemeditatio*
- Premeditar** Lendanic gogartatu
Praemeditari
- Premeditado** Lendanic gogartatua
Praemeditatus
- Premiador** Sariemallea, sariztaria, aloguera, emallea, alogueratza-
llea, allacairuzalea *Praemium conferens*
- Premiar** Saria eman, aloguera, allacairua, sariztatu, alogueraztatu, allacairuztatu *Praemio donare aliquem*
- Premiado** Sariztatua etab. *Praemio donatus*
- Premio** Saria, aloguera, allacairua
Praemium, merces
- Prenda** Prenda *Pignus, oris*
- Prenda** Baya
- Prendar** Prendatu, prenda ateratu
Pignus capere
- Prendado** Prendatua, baitua *Captus in pignus, oppigneratus*
- Prender** Preso artu, eraman, carce-
laratu *In carcerem detrudere*
- Preso** Itsatsia *Captus*
- Presos de la carcel** Presoac, Carcele-
an daudenac *In carcerem detrusi*
- Preposito** Dianagusia, buruzaguita
Praepositus
- Prepositura** Dianagustea *Praepositu-
tura*
- Preposteracion** Araulida, Arauli-
tzea *Rei alicujus inversio*
- Prepostero** Araulia, araulitua *Prae-
posterus*
- Preposteramente** Arauliró *Prae-
postere*
- Prerrogativa** Gallaldia *Praerogati-
va*
- Presa** Saspilla, presa *Praeda*
- Presbiterado** Apaizgoa, apezgoa
Presbyteratus
- Presbiteral** Apaiztarra, apeztarra
Sacerdotalis
- Presbiterio** Apaiztegia, apeztegia
Presbyterium
- Presbitero** Apaiza, apezza, abadea
Presbyter
- Prescribir** Berautu, beretarautu
Praescribere
- Prescripto** Berautua, beretarautua
Praescriptus
- Prescripcion** Beraua, beretaua
Prescriptio
- Presidencia** Dianagustea *Praesidis
munus*
- Presidente** Dianagusia *Praeses*
- Presidiado** Goarnitua, goardacaitua
Praesidio munitus
- Presidiario** Goarnuritarra, gordacai-
ritarra *Praesidiarius*
- Presidio, guarnicion** Goarnita, gor-
dacaya *Praesidium*
- Presidio, Ciudad de presidio** Goar-
nuria, goarniturgia, gordacairia *Arx
praesidio munita*
- Presidir** Dianagusi izan, aurrena,
aitzindari izatu, izandu *Praeside-
re*

- Prestador** Biurcitzallea, biurcilaria, mallebazalea *Mutuans, commodans*
- Prestamera** Prestamoa *Prestimonium*
- Prestamero** Prestameroa *Praestimonio fruens*
- Prestamero mayor** Prestamero nagusia *Nobilis primarius praestimoniis fruens*
- Prestamo** Ik. Emprestido
- Prestar** Elcutzi, biurtzi, mallebatu, prestatu *Commodare, mutuare*
- De prestado** Elcutziro, biurtziro, prestamenez *Mutuo, precariò*
- Presuncion** Ik. Sospecha, conjetura
- Presuncion** Antustea, goitardea, andigoá, facá *Arrogantia, superbia*
- Presunto** Ustecoa *Praesumptus*
- Pretension** Gotiritsa, guteda, burupea *Petitio, ambitus*
- Pretericion** Bagueztea *Praeteritio*
- Preterir** Bagutzi *Praeterire*
- Preterido** Bagutzia *Praeteritus*
- Pretor** Dianagusia, aguintaria *Praetor*
- Pretoriano** Pretoreari dagocana, pretoriarra *Pretorius, a, um*
- Pretorio** Jaureguia *Praetorium*
- Pretura** Aguintaldia, pretoria *Praetura*
- Prevalecer** Goyartu, garaitu *Praevalere*
- Prevaricacion** Fedaustea, egopaitea *Praevaricatio*
- Prevaricador** Fedauslea, egopaitaria *Praevaricator*
- Prevaricar** Fedautsi, egopaitu *Praevaricari*
- Prevencion** Prestaera, managoa, manealdia *Praeparatio, apparatus*
- Primazgo** Gusuitza *Consanguinitas patruelium*
- Primo** Gusua *Patruelis, consobrinus*
- Primer primo, segundo, tercero** Lengusua, Bestengusua, Erengusua *Patruelis primus, secundus, tertius*
- Promogenito** Lenijayoa *Primogenitus*
- Primogenitura** Lenijayotzea *Primogenitura*
- Princesa** Princesa, lenesá *Foemina princeps*
- Principada** Lenendagoa *Principis jactantia*
- Principado** Lenendaitza *Principatus, us*
- Principe** Lena, lenena, Principea *Princeps*
- Prior** Priorea, dialena *Prior, caenobiorcha*
- Priora** Priora, dialena *Antistita*
- Prioral** Priorarra, dialendarra *Prioralis*
- Priorato** Prioratua, dialenaitza *Prioratus, caenobii primatus, us*
- Prioridad** Leizagoa, lenago izatea *Prioritas*
- Prioste** Ocentario *Soldalitií AEconomus*
- Prision** Itsastea *Captura*
- Prision** Presondeguia, gaistaleena *Carcer, custodia*
- Prisiones** Oinbollac, itsascarriac *Compendes, vincula*

- Prisionero** Itsatsia, arrapatua *Captus*
- Privacion** Baguea, gabea, bagá, bagueera, baguetzea, caiztea, caizteera *Privatio*
- Privanza** Gosardea *Favor, gratia*
- Privar** Baguetu, gabetu, caiztu *Privare, loco movere*
- Privado** Baguetua etab. *Privatus*
- Privativamente** Batarquiro, bacoiquiro *Privative*
- Privativo** Batarra, bacoya *Pro-prius, privativus*
- Privilegio** Gallaldia, bacoileguea, privilegioa *Privilegium*
- Probanza** Bedoya *Probatio*
- Probar** Frogatu, progatu, danzquitu *Probare, experiri*
- Probado** Frogatua etab. *Probatas*
- Procedimiento(s)** Joaita, erartac, joaitac *Processio, agendi rationes, opera, um*
- Processal** Aucijoaitarra *Ad acta judicialia pertinens*
- Processar** Aucijoaitatu *Acta instruere*
- Processado** Aucijoaitatua *Acta instructa*
- Processo** Aucijoaita, procesoa *Acta judicialia, actorum volumen*
- Proclama** Deya, pregoiá *Nuptiarum praeconium*
- Proclamacion** Ik. Promulgacion
- Proclamar** Ik. Promulgar
- Proconsul** Bacarquidordea *Proconsul, proconsulatus*
- Proconsular** Bacarquidordecoa *Proconsularis*
- Procuracion, procura** Equindea *Procuratio, negotiorum curatio*
- Procuracion, contribucion** Arcentsa *Pro cibo, aut hospitio contributio*
- Procurador** Equindaria *Curator, procurator*
- Procurar** Equindatu, gomatztea *Procurare*
- Procurado** Equindatua *Procuratus*
- Prodigalidad** Eriandea, irioidea, gueitugarria *Prodigalitas, prosusio*
- Prodigio** Eriatzallea, irioitaria, gueitugarria *Prodigus, profusus*
- Progenitor** Gurasoa *Progenitor*
- Progenitura** Ik. Primogenitura
- Prohibicion** Debecua, iralota, hartzarua *Prohibitio, interdictum*
- Prohibir** Debecatu, iralotu, hartzaratu *Prohibere, vetare*
- Prohibido** Debecatua etab. *Prohibitus*
- Prohibitivo** Debecaria, debecatza-
llea, iralotzallea, iralotaria, hartza-
razalea *Prohibens, prohibitorius*
- Prolongar** Luzarotu, luceeguitu *Prolongare*
- Prolongado** Luzarotua etab. *Prolongatus*
- Promessa** Aguindea, promesa, loscaña *Promissum, promissio*
- Prometer** Agindu, promestu, luscandu, loscaindu *Promittere*
- Prometido** Agindua *Promissus*
- Prometerse** Iracheden *Sperare*
- Prometido en las posturas** Gandi-
rua *Pecunia primum licitanti data*
- Prometimiento** Ik. Promessa
- Promission** Ik. Promessa
- Promisorio** Aguindecoa, promescoa, loscañicoa *Promissorius, a, um*

- Promover** Goigoatu, aurreratu *Promovere*
- Promulgar** Ik. Publicar
- Promulgacion** Ik. Publicar
- Propinquidad** Urregoirra *Propinquitas*
- Propinquo** Urregoya *Propinquus*
- Proponer** Gogartu *Proponere, profiteri*
- Propretor** Dianagusia *Propaetor*
- Propiedad** Ik. Dominio
- Propietariamente** Menpequiro *Jure proprietatis*
- Propietario** Mempetaria *Rei Dominus*
- Propios de alguna ciudad** Dagotona *Urbis bona communia*
- Prorroga** Geuteda, gueitera *Prorogatio*
- Prorrogar** Gucitedatu, gueiteratu *Prorogare*
- Prorrogado** Gucitedatua *Prorogatus*
- Proscribir** Eripetu *Proscribere*
- Proscripto** Eripetua *Proscriptus*
- Proscripcion** Eripea *Praescriptio*
- Prosecucion** Jargoaita, aurranda *Prosecutio*
- Proseguible** Jargoitgarria *Quod urgeri, promoveri potest*
- Proseguimiento** Ik. Prosecucion
- Proseguir** Jargoaitu, aurrandetu *Prosequi, continuare*
- Proseguido** Jargoaitua etab. *Continuatus*
- Prostitucion** Aragueita, aragueitzea *Prostitutio*
- Prostituir** Aragueitu, aragueitatu *Prostituere*
- Prostituido** Aragueitua, aragueitua *Prostitutus*
- Proteccion** Estalpea *Protectio*
- Protector, a** Estalparia *Protector; protectix*
- Proteger** Estalpetu *Protegere*
- Protegido** Estalpetua *Protectus*
- Protesta** Gogarpea *Protestatio, denuntiatio*
- Protestar** Gogarpetu *Protestari*
- Protestado** Gogarpetua *Denuntiatus*
- Protesto la fuerza** Ots eragoquiz *Cogenti cedo, pareo*
- Protestante** Gogarpetaria *Protestans*
- Protesto** Ik. Protesta
- Protocolo** Izquiraburua *Protocolum*
- Protonotario** Lenotarioa *Protonotarius*
- Proveedor** Ornitzallea *Annone praefectus*
- Proveduria** Orniteguia, ornizateguia, ornitechea *Annonae domus*
- Proveduria** Ornitequintza *Annonae praefectura*
- Proveer** Ornitu, zuzquitu, jabildu *Providere, instruere, annonam invehere*
- Proveido** Ornitua etab. *Instructus, provivus*
- Proveer alguna Dignidad** Goyenderen bat eman *Conferre*
- Proveido** Emaná *Collatus*
- Proveido** Naidarra, erabacdea *Decretum, sententia*
- Proveimiento** Ornidura, zuzquidura *Provisio instructio*

- Providencia** Letartá *Providentia*
Providencial Letartacoa *Providentiae*
Providente Letartaria, letartatzallea
Providens
Provincia Provincia *Provincia*
Provincial Provinciala *Provincialis*
Provincial, provinciano Provinciala
Provincialis
Provincialato provincialera *Munus, & tempus Provincialis*
Provision Naidarra, erabacdea
Edictum, decretum
Provisor de el Obispo Provisorea
Episcopi Vicarius
Provisoria Provisoria *Vicarii generalis munus*
Provocacion Ahaicá, ataicá *Provocatio*
Provocador Ahaicaria, ataicaria, ahaicatzallea, ataicatzallea *Provocator*
Provocar Ahaicatu, ataicatu *Provocare, lacessere*
Provocado Ahaicatua etab. *Provocatus*
Provocativo Ahaicagarria, ataicagarria *Provocans*
Provocativo Ik Provocador
Proyecto Ecaraua *Destinatum aliquis rei faciendae consilium*
Prudencia Zoguiera, zuhurtzia, zurtasuna *Prudentia*
Prudente Zoguia, zurra, zuhurra, gomartia *Prudens*
Prudentemente Zoguiro, zuhurqui-ro, gomartiro *Prudenter*
Pubertad Larrinera, erabera, adizcondea *Pubertas*
Publicacion Otsandea, ochandia *Publicatio, promulgatio*
Publicacion para casarse Deia *Publica monitio*
Publicador Otsandetaria, ochandetaria *Publicater, promulgator*
Publicamente Otsanderó, ochandiró, aguirian, aguerrian, gucien aurrean, atzinean *Publicè, palam*
Publicano Arrendatzallea, ondacartzallea *Publicanus*
Publicar Otsandetu, ochanditu, publicatu *Publicare, promulgare*
Publicar las amonestaciones Deiac eguin, aguertu *Futuras nuptias edicere*
Publicidad Otsandea, ochandia *Per-vulgatio*
Publico Otsandequia, ochandiquia, aguerria, aguiria, jaquiña, orozcoa *Publicus*
Publico Guciaquicoa *Communis*
En publico Aguerrian, gucien aurrean, aitzinean *Publicè, palàm*
Puebla Ik. Poblacion
Pueblo, lugar Iria, uria, erria *Oppidum*
Pueblo, la gente de èl Iritarrac, iridia, uritarrac, uridia *Populus*
Pueblo Ik. Plebe, vulgo
Tumulto de el pueblo Boalda *Vis populi*
Puesto Goyendea *Dignitas, honor*
Punicion Ik. Castigo, castigar
Puntos para leer de oposicion
 Epaitzac *Thema forte ductum*
Pupilar Erapearra *Pupillar*

- Pupifero** Erapecoen maisterra, zaitzalea *Alumnorum receptor*
- Pupilo** Erapecoa *Pupillus*
- Quartel de Soldados** Guerrarien etzanuntza, egoitza *Meta castrens, castra, orum*
- Quatrero** Abrebaslea *Abactor*
- Quebrantador** Autsaillea
- Quebrantar** Autsi, erabagui *Violare, transgredi*
- Quebrantante** Auscaria, auslea, eraballea *Frangens, effringes*
- Quebranto** Autsiera, erabaira *Fractio*
- Quebrar** Maitautsi *Creditoribus de-coquere*
- Quexa** Queja, espá, errencurá, arrencura *Querimonia, questus, querela*
- Quexarse** Quejatu, arrencuratu *Queri*
- Quexicoso** Quejacorra, arrencuratia *Facile querulus*
- Querella** Querella, querellea *Criminatio, acusatio, delatio*
- Querellador** Ik. Querellante
- Querellarse** Ik. Quexarse
- Querellarse** Querellatu *Adjudicium deferre, accusare*
- Querellante** Querellaria *Delator, accusator*
- Querelloso** Ik. Quexicoso
- Question** Galdea, leiquitza *Quaestio*
- Questionar** Leiquitzatu *In dubium vertere*
- Questionario** Leiquitzegua *Quaestionum collectio, compilatio*
- Quebra** Autsiera, erabaqueta *Fractura*
- Quebra, perdida** Galerá *Imminutio*
- Quebra entre Mercaderes** Maitautsia *Decoctio*
- Mejora de tercio y quinto** Hirurpaita bostepaico auquera *Ex triente, quadrante haereditatis auctio*
- Mejorar en tercio y quinto** Hirurpaita bostepayan autatu *Ex triente, quadrante haereditate augere*
- Quirographo, obligacion que consigo tiene el acreedor firmada de el deudor** Zordunaren escucia *Chirographum*
- Quita** Quita, quito, quitadea *Libratio, absolutio*
- Quitanza** Quitantza
- Quitar** Quitatu *Pignus redimere*
- Quota** Taldia *Quota pars*
- Racion** Anoa *Portio, diarium*
- Racion, Prebenda** Eleiz-anoa *Prebenda portionaria*
- Racion de hambre** Gasetanoa *Parcissimum diarium*
- Media racion** Anoerdia *Dimidia Ecclesiastica portio*
- Rapto** Ik. Hurto
- Rapto a la cabeza** Burura igotzea *Raptus, us*
- Rapto de muger** Ostutzea *Raptus*
- Raptor de muger** Ostutzalea *Raptor*
- Rastro de la corte** Barrutia *Territorium curiae*
- Rateria** Listerreria *Vilium subfuratio, vile lucrum*
- Ratero** Listerra *Furunculus*
- Ratificacion** Ichecoiguita, fermuguita *Ratificacio, ratihabitio*

- Ratificar** Ichecoiguitu, fermuguitu
Ratum facere, habere
- Ratificado** Ichecoiguitua *Ratus factus*
- Rato** Ichecoya, fermua *Ratus, a, um*
- Razon de Estado** Egoitzeogoquia, egoitzaren egoquia *Ratio politica*
- Razonamiento** Bitzaldia, biztaldia
Oratio, sermo, concio
- Real** Andiguitarra *Regius regalis*
- Real, reales de Ejercito** Diagoitza
Castra, orum
- Realeza** Andigoya, andigoitea
Magnificentia
- Rebelde** Menaldetia, becaindia *Rebellis*
- Rebeldia** Menaldeera, becaindeera
Contumacia
- Rebellion** Menaldeera etab. *Rebellio*
- Recaer** Berterori, berriz erori, jautsi
Recidere, relabi
- Recaida** Berterortea, berriz erortea, jaustea *Redicivum*
- Recaudacion** Cobratzea, escateratzea *Exactio*
- Recaudador** Cobratzallea, escateraria *Exactor*
- Recaudar** Cobratu, escateratu *Exigere*
- Recaudado** Cobratua etab. *Exactus*
- Recaudo** Escaterà, cobrantzá *Exactio*
- Receptor** Estaltzallea *Receptor, occultator*
- Receptar** Estali, ezcutatu *Occultare*
- Receta** Oroitaraua *Rerum aliarum praescriptus ordo*
- Recibo en cuentas** Erreciboa, conataraua *Acceptum*
- Rescision** Iñolaztea *Rescissio*
- Reclamacion** Eraigoratzea, eraigora
Reclamatio
- Reclamar** Eraigoratu *Reclamare*
- Recluir** Arachi *Recludere, occuldere*
- Recluido** Arachia *Reclusus, occlusus*
- Reclusion** Araistea *Occlusio*
- Reclusion** Araistegua *Carcer*
- Recluta** Diagueita *Legionis supplementum*
- Recluta, soldado reclutado** Diagueitarra *Miles supplemento adscitus*
- Reclutar** Diagueitu, diagueitatu *Legiones supplere*
- Reclutado** Diagueitua *Supplemento adscitus*
- Recobrar** Bircobratu, berriz cobratu, coberatu *Recuperare*
- Recobro** Bircobera, bircobrua *Recuperatio*
- Carta de recomendación** Gomendio-co gutuna *Litterae commendatitiae*
- Recomendar** Gomendatu, doanditu
Commendare
- Recomendado** Gomendatua *Commendatus*
- Recompensa** Ordaiña, ordaindea
Compensatio
- Recompensar** Ordaindu *Compensare*
- Reconciliacion** Ongundea, comundioa, adisquidetzea *Reconciliatio*
- Reconciliacion** Erreconciliatzea
Reconciliatio, levium culparum per confessionem expiatio
- Reconciliar** Ongundetu, comundatu, adisquidetu *Reconciliare, in gratiam reducere*

- Reconciliado** Ongundetua etab. *Reconciliatus, in gratiam reductus*
- Reconciliador** Ongundaria *Reconciliator*
- Reconduccion** Birtalocaira *Reconductio*
- Reconocimiento** Ezaguera, ezagutza *Recognitio, agnitio*
- Reconvencion** Eranzuquia *Reconvencio, redargutio*
- Reconvenir** Eranzuquitu *Redarguere, actionem retorquere*
- Reconvenido** Eranzuquitua *Redargutus, mutuâ petitione actus*
- Recopilacion** Ik. Compendio, compendiar
- Rectificacion** Arteztea, zuentzea, artezguita, zucenguita *Rectificatio*
- Rectificar** Arteztu, artezguitatu, zuzendu, zucenguitatu *Rectum facere*
- Rectificado** Arteztua etab. *Rectus, factus*
- Rectitud** Artea, ecadoya *Justitia*
- Recto** Ecadoya, ecadoitia *Justus, aequus*
- Rector** Erretorea, diazaya, diazaina, aguintaria *Rector*
- Rectorado** Erretoracoa, erretoria, diazaigoa *Rectoris munus, vel tempus*
- Rectoral** Erretorecoa *Ad rectorem spectans*
- Recudimiento** Biltaraua *Apocha ad exigenda vectigalia*
- Recurso** Noraldea *Recursus, refugium*
- Recusacion** Artzucoa *Recusatio*
- Recusar** Artzucotu, artzucatu *Recusare*
- Recusado** Artzucotua *Recusatus*
- Redencion** Berterosgoa, berriz erosotea *Redemptio*
- Redencion** Quitapea *Redemptio*
- Rediezmo** Birtamarrena *Secundae decimae*
- Redimir** Erredimitu, quitapetu *Redimere*
- Redimido** Erredimitua, quitapetua *Redemptus*
- Redimir** Berterosi *Redimere*
- Redimido** Berterosia *Redemptus*
- Redimir un censo** Quitapetu *Redimere*
- Redistribucion** Birtemasquida *Iterata distributio*
- Reditos de algun Censo** Erredituac, guei gânac *Redditus, us*
- Redituar** Eman, gueigandu, gueiganatu *Reddere, redditus afferre*
- Redituado** Gueigandua *Redditus, a, um*
- Reduplicacion** Birreztatzea *Duplicatio*
- Reduplicar** Birreztatu *Duplicare*
- Reedificacion** Birtequida *Reaedificatio*
- Reedificar** Birtequidatu *Reedificare, instaurare*
- Reedificado** Birtequidatua *Instauratus*
- Reembolsado** Berbolsaratua *Crumenâ reconditus*
- Reembolso** Berbolsatea *In crumenam pecuniae immissio*
- Reembolsar** Ik. Recobrar
- Reemplazar** Ordaindu *Supplere*
- Reemplazo** Ordaiña *Suppletio*

- Refaccion** Jataldichoa, jataldia *Re-
fectio*
- Refaccion, que se haze à los Eccle-
siasticos** Cotiz Ordaña *Vectigalis
accepti pro immunitate restitutio*
- Reforma** Berterâ, birterâ *Reformatio*
- Reforma** Bertaraua *Correctio seve-
rioris disciplinae instauratio*
- Reformador** Berteratzallea *Refor-
mator*
- Reformar** Berteratu, berteraztu *Re-
formare*
- Reformado** Berteratua *Reformatus*
- Reformado** Bertarautu. Ik. Corregir,
emendar *Instaurare*
- Reformado** Berterautua *Instauratus*
- Reformar** Erazquetu *Deponere*
- Reformado** Erazquetua *Depositus*
- Reformatorio** Bertarautzallea *Emen-
dans*
- Refrendar** Birciazcutu, errefrendatu
Subscribere
- Refrendado** Birciazcutua *Subscritus*
- Refugiado** Ìesteguitua *Confugiens*
- Refugio** Ìesteguaia, ïgesteguaia, ïes-
lecuia, igueslecuia *Refugium, con-
fugium*
- Refundicion** Birturtzea, berturtzea,
berriz urtzea *Iterata conflatio, li-
quefactio*
- Refutar** Iraizquidatu, egozquidatu
Refutare
- Regalia** Erregalia *Potestas regia, jus
Regium*
- Regencia** Erregencia, erondea, go-
bernuia, bazcaera, anzaera *Prae-
fectura, regimen*
- Regentar** Erondtu, erregentatu *Regere*
- Regente** Erregentea, erondaria, go-
bernutaria, bazcazalea *Regens,
tis*
- Regiamente** Erregue erara, erregue
guia, andigoiro, andigoiquiro *Re-
giè magnificè*
- Regidor de Ciudad** Erregidorea
Decurio
- Regimen** Erondoa, gobernua *Regi-
men*
- Regimiento de una villa** Erregi-
mentua, erondaldia *Decurionum
confessus*
- Regio** Erregoquia *Regius, a, um*
- Region** Erria, alderria *Regio, plaga*
- Regir** Gobernatu, erondtu, erondetu,
bazcatu, aguindu *Regere*
- Regido** Gobernatua *Rectus, a, um*
- Registrador** Aratzallea, begartaria,
begartatzallea, erregistratzallea
Scrutator, speculator
- Registrador, el que pone en el re-
gistro los privilegios** Oamartza-
llea *In tabulis publicis annotator*
- Registrar** Aratu, begartatu, erregis-
tratu *Scrutari, inspicere*
- Registrar** Oamartu *In tabulis pu-
blicis adnotare*
- Registrado** Oamartua *Adnotatus*
- Registrar algun libro** Oarcarritu,
oarcariac ifiñi *Librum funiculis,
vel papyraceis fasciolis signare*
- Registro, acto de registrar** Ara-
tzea, beartatzea, erregistroa *Scru-
tatio, inspectio*
- Registro, lugar de donde se regis-
tra** Beatoquia, icustoquia, erre-
gistroa *Specula*

- Registro, lugar donde se registran las mercaderías** Bertoquia, icustoquia *Locus ubi merces patefiunt*
- Registro de mercaderías** Erregistroa, icusaraztea, aguertzea *Mercurium patefactio*
- Registro, donde estan los Libros de Registro** Oamartza, oamartegua *Tabularium*
- Registro, el Libro de Registros** Oamarcaya, erregistroa *Tabulae publicae, codex, icis*
- Registro** Ik. Albala
- Registro de missal** Oarcarria, idrogarria *Funiculi, aut fasciolae in siguum positae*
- Regla** Araua, adrea, adra, erregla, erreguela *Regula, norma, canon*
- Reglamente** Arauaz, araudez, arauqui, adrez, adrezqui, erreglaqui *Ad regulam*
- Reglamento** Araudea, araua, adracaya, *Regula, norma*
- Reglar** Araugoquia, adregoquia, erreglarà *Regularis*
- Regulacion** Becaldea, auzundea, anzoera *Computatio, collatio*
- Regular** Araucoa, araularra *Regulis consentaneus, a, um*
- Regular** Sarritacoa, betaldicoa *Frequens, communis*
- Regularidad** Araudea *Modus regulis confetaneus*
- Rehabilitacion** Berriz gai eguitea *Iterata actio habilem reddendi*
- Rehabilitar** Berriz gai eguin *Iterum habilem reddere*
- Rehabilitado** Berriz gai eguina *Iterum habilis redditus*
- Rehazerse en la Milicia** Berteguin, berrizbildu, biribillatu *Iterum in ordines colligi*
- Rehen** Ongundarria *Obses, idis*
- Reina** Erreguina, Eerreina, Bateronasa *Regina*
- Reynado** Erreinaldia, bateronaldia *Regius dominatus*
- Reynar** Erreguinatu, erreinatu, baterondu *Regnare*
- Reynante** Erreinaia, baterondaria *Regnans*
- Reicidencia** Ik. Recaida, recaer
- Reyno** Erreina, erreina, bateronquia *Regnum*
- Reintegrar** Birtosatu *Redintegrare*
- Reintegrado** Birtosatuá *Redintegratus*
- Reintegro** Birtosaera *Redintegratio*
- Reiteracion** Birretatzea, berrizatzea *Reiteratio, iteratio*
- Reiterar** Birretatu, berrizatu, berriztu *Reiterare, iterare*
- Reiterado** Birretatua *Iteratus*
- Reivindicacion** Ik. Recobro, recobrar
- Relator** Eguiztaria, contatzallea *Narrator*
- Relator de pleitos** Errelatorea *Recitator*
- Relatoria** Errelatoria *Recitatoris munus*
- Rematar en almoneda** Erematatu, buqueitu *Rem addicere postremò licitanti*

- Remate en almoneda** Buqueia, errematea *Postremò licitanti rei addictio*
- Remissible** Barcagarria, doacilgarria *Veniâ dignus*
- Remission** Bialqueta, bidalqueta, egorqueta *Remissio, missio*
- Remission** Barcacioa, doacilla *Remissio, condonatio, venia*
- Remission** Gueigueta *Remissio*
- Remissorio** Bialtzallea, egorlea *Remissorius, a, um*
- Remocion** Aldegueta *Remotio*
- Remordimiento** Birtautsiquia, autsiquia, utsiquia, orchariquia *Remorfus*
- Remuneracion** Saria *Remuneratio*
- Remunerador** Sariemallea, sariztatzallea *Remunerator*
- Remunerar** Sariztatu, saria eman *Remunerari, remunerare*
- Remunerado** Sariztatua *Remuneratus*
- Remuneratorio** Sarigarria *Remuneratorius*
- Rendir** Euspetu, escumatu *Trade-re, dedere*
- Rendido** Euspetua, etab *Deditus*
- Rendir** Ik. Rentar
- Renegador** Ernegaria, erneguzalea *Ejurator*
- Renta** Errenta, carontá, etontza *Reditus, proventus*
- Rentar** Errentatu, carontatu, etontzatu *Reditus, proventus parere, facere*
- Renteria** Errentan dabillen soroa, alorra *Praedium conductum*
- Rentero** Errentaria, carontaria, etontzaria *Conductor*
- Renuncia** Arutzia, errenuncia *Renuntiatio, abdicatio*
- Renunciable** Arutzigarria, errenunciagarria *Renuntiabilis*
- Renunciar** Arutzitu, errenunciatu *Renuntiare, abdicare*
- Renunciado** Arutzitua, etab. *Renuntiatius*
- Reñir, contender** Liscartu, asserratu *Rixari, contendere*
- Reñir, reprehender** Atelatu, atecalatu, asserratu, asserretu, lotsa-gueriac eman, arrencuratu, agui-caratu *Objurgare, increpare*
- Reo** Aaruslea, obenduna, hoguenduna *Reus*
- Reparar** Onguitu, zucendu, berparatu *Reparare, reficere*
- Reparticion** Birtucina, birtuzcura *Partitio, distributio*. Ik. Particion, distribucion
- Repartidor** Bertucitzallea *Partitor, distributor*
- Repartimiento** Ik. Reparticion
- Repatriar** Erriratu, errira bihurtu *Redire in patriam*
- Replica** Eranzuquia, butesá *Objectio*
- Replicar** Eranzun, butesatu *Reponere*
- Replicante** Butesalea *Disputator*
- Regregunta** Bircaldea, bertitana *Iterata interrogatio*
- Regregar** Bircaldetu, bertitandu, berriz galdetu, itandu *Iterum interrogare*
- Regregutado** Bircaldetua *Iterum interrogatus*

- Reprehender** Alhatu
Reprehension Alhadura
Representacion Aurquezte, betaztatzea *Representatio*
Representacion, autoridad Menandea, mendera, menea *Auctoritas, dignitas*
Republica Dierondea, errepublica *Respublica*
Republico Dierondearra *Reipublicae studiosus*
Repudiar Uciratzi *Repudiare, rejicere*
Repudiado Uciraitzia *Repudiatus, rejectus*
Repudio Uciraitza *Repudium*
Reputacion Erreputacioa, erreputacionea *Existimatio*
Requerimiento Adieranza *Monitio, denuntiatio*
Requerir Adierazo *Monere, denuntiare*
Requerido Adierazoa *Monitus*
Requerir Dendatu, icusi *Experiri, tentare*
Requerido Dendatua, icusia *Tentatus*
Requisito Icabearra *Requisitum, conditio necessaria*
Requisitoria de un juez a otro Adieranza *Postulatio unius iudicis alium*
Rescatar Errescatatu, quitapetu *Redimere*
Rescatado Errescatatua *Redemptus*
Rescate Errescatea, quitapea *Redemptio*
Rescripto Aguintizquirra *Rescriptum*
Reserva Oarpea, iduconcia *Cautela, calliditas*
Residencia Egoitza, bicitza, bicitzagua, ecotaldia *Commeratio, residentia*
Residencia Zuzaya, contua *Ratio*
Residenciar Zuzaitu, contuartu *Rationem ab aliquo rescere*
Residenciado Zuzaitua *A quo ratio gestorum quaeritur*
Residente Lecontaria *Incola*
Resolucion Betustea *Deliberatio, consilium*
Resolucion Ausartzia, osadia *Fortitudo, animositas*
Resolucion Erabaedea *Solutio, resolutio*
Resolutamente Ausarquivo *Audacter, liberè*
Resolutivo Ascagarria *Resolutivus*
Resolutivo Ondascarria *Resolutivum*
Resolver Erabaqui *Decernere*
Resuelto Erabaquia *Decretus*
Resolver Ascatu, deslotu *Resolvere*
Ressuelto Ascaturia etab. *Solutus, resolutus*
Respetable Errespetagarria, beacurgarria *Venerabilis, reverentiâ dignus*
Respetar Errespetatu, beacurtu *Reverari, vncrari*
Respetado Beacurtua, errespetatua *Veneratione habitus*
Respeto Errespetoa, beguirunea, beacurta *Reverentia, observantia, veneratio*
Responsable Eranzungarria, ihardegarria *Respondere obstructus*

- Restablecer** Bertezarri *Restaurare*
Restablecido Bertezarria *Restauratus*
Restablecimiento Bertezardea *Restauratio*
Restituir Biurtu, jaupetu *Restituere*
Restituido Biurtua, jaupetua *Restitutus*
Restituir Ik. Restablecer
Restitucion Biurtzea, biurqueta, jaupetzea, jaupedia *Restitutio, redditio*
Retencion Cemaida, argueda, guelditza, gueratzea *Retentio*
Retener Cemaidatu, arguedatu, guelditu, gueratu *Retinere*
Retenido Cemaidatua etab. *Retentus*
Reto Erretoa *De proditione appellatio coram Rege*
Reto Erretoa *Provocatio ad duellum*
Retraccion Eracartea *Retractio*
Retraer Eracarri *Retrahere*
Retraido Eracarria *Retractus*
Retraer Alderaguin *Retrahere*
Retraido Alderaguña *Retraetus*
Retribucion Ik. Recompensa
Retrotraccion Lenagotzea, leneragotzea *Retrotractio*
Retrotraer Lenagotu, leneragotu *Retrotrahere*
Retrotraido Leneragotua *Retrotractus*
Retrovender Atzera saldu *Retrovendere*
Retrovendicion Atzera saltzea *Retrovenditio*
Revalidacion Balioztea, balioztaztea *Confirmatio, revalidatio*
Revalidar Balioztu, balioztatu *Confirmare, ratum facere*
Revendedor Birsaltzalea *Propola, mango*
Revender Birsaldu *Revendere*
Revendido Birsaldua *Revenditus*
Reverendissimo Erreverendissimoa, erreverendoa erreverendoa *Reverendissimus, Reverendus*
Reversion Biurqueta, biurrera *Reversio*
Revistar Berticusi, berticustatu *Revidere*
Revocable Guedeitza, guedeya *Revocatio, abrogatio*
Revocar Guedeitu, guedeitzatu *Revocare, abrogare*
Revocado Guedeitua, etab. *Revocatus*
Revoltoso Ik. Revolvedor
Revolucion Irabia *Revolutio*
Revolucion Ik. Alboroto, tumulto
Revolvedor Irabiatzalea, tracadá, nascaria, nahatsalea *Turbator, perturbator*
Revolver Irabiatu, goberatu, uberritu *Volvere, revolvere*
Rey Erregue *Rex, gis*
Riña Errierta, asserrea, atelà, gatazca, auciabartza, gaitea. Ik. Reñir *Rixa, contentio*
Robador Errucarlea, ebaslea *Raptor, praedator*
Robamiento Ik. Arroboamiento
Robar Errucartu, ebatsi *Praedari, rapere*
Robado Errucartua etab. *Raptus*
Robo Errucartza, ebasguna, ebasqueta. Ik. Hurto *Raptus, us*

- Rogaciones** Garitatea *Rogationes, litaniae majores*
- Rogador** Erregutzallea, artecoa, bitartecoa, arartecoa *Rogator, preceptor*
- Rogar** Erregutu, otoiztu, arreneztu *Rogare, precari, orare*
- Rolde** Ingurua *Circulus, corona*
- Ronda** Gaubillaria, *Circitores, circuitores*
- Rubrica** Seniqueta *Signum chirographo adjectum*
- Rubricar** Magorritu *Rubicâ notare*
- Rubricado** Magorritua *Rubicâ notatus*
- Rubricar** Senicatu *Signum chirographo apponere*
- Rubricado** Senicatu *Signatus*
- Rufian** Andraquetaria, andrazalea *Leno, nis*
- Rufianar** Andraquetan ari, ibilli *Lenocinari*
- Rufianeria** Andraqueta *Lenocinium*
- Rufianesco** Andraquetacoa *Ad lenocinium pertinens*
- Ruindad** Landerqueria, dollorqueria, dolorqueria *Nequitia*
- Ruindad** Charqueria, charatqueria *Res despicabilis*
- Rural** Sorotarra *Ruralis*
- Rusticidad** Oyandardea, sorotardea, destarqueria *Rusticitas*
- Rustico** Sorotarra, oyandarra, baseritarra *Rusticus*
- Saca** Atera, ateratzea, camporatzea, idoquitzea *Extractio*
- Alcalde de sacas en Guipuzcoa** Saca zaya, saquen zaya, zaitzallea *Rebus in Galliam extrahendis praefectus*
- Renta de sacas** Saquen cotiza *Vec-tigal ex rebus extrahendis, exportandis*
- Sacamento** Saca, ateratzea, idoquitzea *Extractio*
- Sacar** Ateratu, idoqui, camporatu *Ex-trahere, educere, eruere, depromere*
- Sacado** Sacatua, ateratua etab. *Ex-tractus*
- Sacrilegamente** Donausquiro, donauslequiro, sacrilegoro, sacrilegiaz *Sacrilegè*
- Sacrilegio** Donautsia, sacrilegioa *Sacrilegium*
- Sacrilego** Donauslea, sacrilegoa *Sacrilegus*
- Sagrado** Donaquiro, donatiro, donetirò *Sacrè*
- Sagrado** Donaquia, donatia, donetia, donetua *Sacer, a, um*
- Sagrado** Ik. Refugio, asilo
- Sagrar** Ik. Consagrar
- Sagrario** Donateguia, sagrarioa *Sacrarium*
- Sala** Mandiota, tarbea, follerua *Aula*
- Sala** Sala *Curia*
- Salariar** Ik. Assalariar
- Salario** Salarioa, aloguera, saria *Salarium, merces, stipendium*
- Sancion** Ik. Establecimiento
- Saneamiento** Sendarazta, caltagueta *Satisdatio, cautio*
- Sanear** Sendaraci, caltaguetu *Satis-dare, cautionem praestare*
- Saneado** Sendaracia, caltaguetua *Satisdatus*
- Satisfacer** Asquitatu, asquidatu, osemoitu, satisfacitu *satisfacere*

- Satisfacer** Asquietsi
- Satrapa** Aguintaria *satrapa*
- Sauseria** Macaiteguia *Cibi regii officina*
- Sayon** Ik. Alguacil o verdugo
- Seccion** Epaira, apaitza *sectio*
- Secession** Ik. Apartamiento
- Secretario** Goarpelaria, secretariao
A secretis
- Secreto** Goarpea, secretoa, isilicacoa, ezcutucoa *Secretum, arcanum*
- En secreto** Goarpean, ezcutuan, isilican *Secretò*
- Secretista** Goarpetista, secretista
Arcanorum naturae scriptor
- Secretista** Isilmandatu zalea *Multoties secreto colloquens*
- Sedicion** Mugaitza, guenastea *Seditio*
- Segregacion** Ik. Separacion
- Segundon** Bigarrena, bigarren jayoa
Secundo genitus
- Seguridad** Segurantzaz, seguridadea
Securitas
- Seguridad, certeza** Segurantzaz, agribea *Certido, securitas*
- Seguridad** Ik. Fianza
- Seguro** Segurua *Securus, certus*
- Sel** Sarobeaz, cotá *Nemus circulo, centroque distinctum*
- Sellador** Ciguillaria, ciguildaria, ciguilaria, sellatzalea *Obsignator*
- Selladura** Ciguillera, ciguillatzea, selladura *Signatura*
- Sellar** Cuguilli, ciguildu, ciguilatu, sellatu *Signare, obsignare*
- Sellado** Ciguildua etab. *Signatus, obsignatus*
- Sello** Ciguillua, ciguilua, seloa *Sigillum, signum*
- Semoviente** Berezdabilla *Semovens*
- Senado** Senatua *Senatus*
- Senador** Senadorea, senatucoa *Senator*
- Senescal** Senescalá, Senascalea *Senescalius*
- Senescalia** Senescalia *Senescallimunus*
- Sentencia** Sentencia, erabaquia, erabaqueta, erabacdea *Sententia, iudicium*
- Sentenciar** Sentenciatu, erabaqui *Sententiam ferre, iudicare*
- Sentenciado** Sentenciatua, erabaquia *Judicatus*
- Sentenciarior** Sentecien liburua *Sententiarium*
- Sentenciosor** Sentenciatsua, erabaquitsua *Sententiosus*
- Sentenciosamente** Sentenciatsuro, erabaquitsuro *Sentenciosè*
- Señal** Señalea, sena, seña, aztarná, arradiza, azgarria. Ik. Signo, significacion *Signum*
- Señalamiento** Señalamentua, seña-laquera, señalatzea, seña-laera *Assignatio, designatio*
- Señor** Jabea, nagusia, nabusia *Dominus*
- Señor** Jauna *Dominus*
- Señora** Anrea, andrea *Domina*
- Señora de casa** Echandrea, eche-coandrea *Materfamilias, matrona*
- Señoreage** Jaungoquia *Vectigal ratione dominii*

- Señorearse, hazerse dueño** Jabetu
Rem sibi subjicere, eius dominum accipere
- Señorearse** Jaundu *Majestate affectada se gerere*
- Señoría** Señoría, andreerea, jaunderea *Vestra dominatio*
- Señoril** Jaundarra *Ad dynastas magnates spectans*
- Señorio** Jabariá *Dominium, dominatus*
- Señorio** Jabedea *Ditio*
- Señorio** Jaunderea *Majestas*
- Separacion** Paraguea, paraguetzea, partaguea, partaguetzea, berecigoa, bereiztea, aldeguita *Separatio*
- Sequestrar** Benartetu. Ik. Depositar *Sequestrare*
- Sequestrado** Benartetau *Sequestratus*
- Sequestro** Benartetua *Sequestratus*
- Sequestro** Benartea *Sequestrum*
- Session** Billaldia *Sessio*
- Session** Ik. Conferencia
- Siervo** Quitaguea, mempecoa, lotequia, esclaboa *Servus*
- Siervo** Servitzaria *Servus*
- Signatura** Ik. Señal
- Significacion** Senaera, senatzea, señaera, señaatzea, adieraztea *Significatio*
- Signo** Sená, seña, siñua *Signum*
- Simulacion** Ezteracia, bestiragarria *Simulatio*
- Sindicar** Salatu *Accusare*
- Sindicado** Salatua *Accusatus*
- Sindico** sindicua *Syndicus*
- Sindico** Salatzallea *Delator*
- Sindicacion** Salaqueta *Delatio, accusatio*
- Sinodo** Bazarrea *Synodus*
- Sitiar** Siatu, setiatu *Obsidere urbem obsidione cingere*
- Sitio** Sitiá, sitioá *Obsidio*
- Situacion** Nongartea *Reddituum constitutio*
- Situar rentas** Nongartetu *Redditus statuere*
- Soberanamente** Sobeandiró *Sublimiter*
- Soberania** Soberania, soberandia *Sublimitas, celsitudo*
- Soberanidad** Ik. Soberania
- Soberano** Soberanoa, soberandicoa *Sublimis, excelsus, supremus*
- Soberano** soberanoa *Princeps, dynasta*
- Soberano** Orotacoa
- Sobornador** Emazpitzallea *Subornator*
- Soborno** Emazquia, emaitzagoa *Subornatio*
- Sobrecarta** Uaidargaña, cartagaña *Senatus consultum iteratum*
- Sobrecartar** Cartagaindu, naidargandu *Senatus cosultum iterare*
- Sobrecartado** Cartagaindua *Senatus consulto jussus*
- Sobreseer** Larguetsi, jarraiguetu *Supersedere*
- Sobreseimiento** Larguestá, jarraigueta *Supersessio*
- Sobrino, na** Illoba, illobea, senidumea *Sobrinus, na*
- Sochantre** Sochantrea *Praeceptor chori*

- Sociedad** Ik. Compañía, compañero
Socorredor Socorritzallea, unalaitaria *Auxilium, opem ferens*
Socorrer Socorritu, unalaitu, lagundu *Succurrere, subvenire*
Socorrido Socorritua etab. *Auxilio munitus*
Socorro Socorrua, unalaitá, lagundera *Auxilium, subsidium, opis*
Sojuzgador Memperataria, memperatzallea *Subjugator*
Sojuzgar Memperatu *Subjugare*
Sojuzgado Memperatua *Subjugatus*
Solar Urubea *Area, folum*
Solar de Nobleza Purubea *Antiquum solum, ac nobile*
Solariego Purubecoa, purubetarra *Antiquus, ac nobilis*
Soldada Soldatá *Stipendium, merces*
Soldadado Soldatagüea *Miles stipendio privatus*
Soldadesca Gudartea *Militia*
Soldadesco Gudartearra, gudaritarra *Militaris*
Soldado Soldadua, gudaria, gudaritaria *Miles*
Solemne Otsandicoya, doandicoya *Solemnis*
Solemnemente Otsandiro, doandiro, otsandiquiro, doanquiro *Solemnitér*
Solemnidad Otsandigoa, doandigoa *Solemnitas*
Solemnizador Otsanditzallea, doanditzallea *Celebrator*
Solemnizar Otsanditu, doanditu *Celebrare*
- Solemnizado** Otsanditua etab. *Celebratus*
Solicitador Oarpillaria *Solicitor*
Solicitar Oarpillatu *Solicitare*
Solicitud Oarpilla *Solicitudio*
Solteria Ezcongüea *Coelibatus*
Someter Sarpetu. Ik. Sojuzgar, sujetar *Submittere*
Someterse Sarpetu *Submitti*
Sonsacar Sonsacatu, eralqui, idaroqui *Callidè aliquid efficere, extorquere*
Sopena Penaren azpian *Sub paena*
Soplo Salaqueta, bearricea *Delatio*
Soplón Salatzellea, bearrizlea *Delator*
Sorprehender Eraspetu *Repentè invadere*
Sorprehendido Eraspetua *Repente invasus*
Sospecha Suspichá, gogaleia, sospecha *Suspicio*
Sospechar Suspichatu, sospechatu *Suspitari*
Sospechosamente Suspichagarriro, gogalequirô *Suspecte*
Sospechoso Suspichagarria, gogaleigarria *Suspectus, a, um*
Sospechoso Ayerucorra, suspichacorra, gogaleicorra *Suspiciosus*
Sosten Irozcaya *Fulcrum*
Sostenedor Irozlaria, iroztzallea *Substantor*
Sostener Irozó, equipetu *Sustinere, sustentare*
Subbrigadier Brigadari-urrena *Manipularis dux alter*
Subdelegacion Ordegopea *Subdelegatio*

- Subdelegar** Ordegopetu *Subdelegare*
- Subdelegante** Ordegopetzallea *Subdelegans*
- Subdelegado** Ordegopetua *Subdelegatus*
- Subdiaconado** Apaizurrempea, subdiaconatoa *Subdiaconatus*
- Subdito** Menecoa, mendecoa, manucoa *Subditus*
- Sublevacion** Ik. Sedicion, conjuracion
- Subordinacion** Manupea *Subordinatio*
- Subordinar** Manupetu *Subordinare*
- Subordinado** Manupetua *Subordinatus*
- Subrepcion** Isilpea *Subreptio*
- Subrepticamente** Isilpero *Subrepticè*
- Subreptico** Isilpecoa *Subrepticus*
- Subrogacion** Ordeztea, besteren ordean sartzea *Subrogatio*
- Subrogar** Ordeztu, ordeztatu, besteren ordean sartu *Subrogare*
- Subrogado** Ordeztua *Subrogatus*
- Subsanar** Gaizquiren bat onguitu *Excusare*
- Subsanado** Onguitua *Excusatus*
- Subscripcion** Iscribapea, escribapea *Subscriptio*
- Subscribir** Izcribapetu, escribapetu *Subscribere*
- Subscrito** Izcribapetua *Subscriptus*
- Subsidiario** Lagundecoa *Subsidiarius*
- Subsidio** Lagundea, lagundera *Subsidium*
- Substitucion** Ordeztea, oñordetzea *Substitutio*
- Substituir** Ordeztu, ordeztatu, oñordetu *Substituere*
- Substituto** Oñordea, ordeztua *Substitutus*
- Substraher** Ebaspetu, quendu, ateratu *Substrahere*
- Substrahido** Ebaspetua etab. *Subtractus*
- Subversion** Ik. Destruccion, destruir
- Sucedido** Guerartu *Succedere*
- Sucedido** Guerartua *Qui fuecesit*
- Suceder** Guertatu, suertatu, acertadu, jazo *Accidere, contingere*
- Sucedido** Guertatua, etab. *Quod contigit*
- Sucession** Guerarpena *Succesio*
- Morir sin sucession** Humeric bague hil *Sine prole decedere*
- Sucesso** Guertaera, suertaera, acer-taera, jazoera *Casus, eventus*
- Sucesso** Guertacuntza
- Sucessor** Guerartaria, ondorengoa *Succesor*
- Suegro** Aita guiarraba, guinarreba, guiarraoa *Socer, ceri*
- Suegra** Amaguiarraba, etab. *Socrus, us*
- Sueldo** Sueldoa, sosá *Solidum*
- Sueldo** Ik. Estipendio, salario
- Suelo** Lurrá, lurgaña *Solum*
- Suelo** Oruea *Solum*
- Sufraganeo** Andipecoa *Saffraganeus*
- Sufragar** Ik. Ayudar, favorecer
- Sufragio** Ik. Voto
- Sufragio** Ik. Favor, ayuda

- Sufragio por los difuntos** Sufragioa, surritzeta *Suffragium*
- Sugeto** Sugetoa, norbait, norbaitec, guizon bat, guizon batec, urlia, urlia batec *Homo quidam*
- Sujecion** Menea, menera, mendea *Subjectio*
- Sujetar** Mempetu, meneratu, mendazpitu, sujetatu *Subjicere*
- Sujetado** Mempetua, etab. *Subjectus*
- Sujeto** Ik. Expuesto
- Suministrador** Bear danaren emalea *Subministrador*
- Suministrar** Bear dana eman *Subministrare*
- Suministrado** Bear dana emaná *Subministratus*
- Sumission** Jautsapena, manera *Submissio*
- Sumisso** Meneratua, ezarpetua *Submissus*
- Sumptuaria** Janariai cegocan legue bat *Lex sumptuaria*
- Sumptuosamente** Costu andiz, constutsuro *Sumptuosè*
- Sumptuosidad** Costu andia *Mag-nus sumptus*
- Sumptuoso** Costu andicoa *Sumptuosus*
- Supeditacion** Oñazpitzea *Suppeditatio*
- Supeditar** oñazpitu *Suppeditare*
- Supeditado** Oñazpitua *Suppeditatus*
- Suplica** Gurtescaria *Supplicatio*
- Suplicar** Escatu, gurtescatu *Supplicare*
- Suplicante** Gurtescalea *Supplicans*
- Suspendido** Esequia *Suspensus*
- Suspende** Eragotzi *Suspendere*
- Suspender el juicio** Iritziric ez eman *Abstinere a sententia*
- Suspension** Eragozquera *Suspensio*
- Tacitamente, secretamente** Isillic, isilquiro *Tacitè*
- Tacitamente** Isilpez *Tacitè*
- Taller, oficina** Ecolá *Officina*
- Tangible** Uquigarria *Tangibilis*
- Tantear** Ambatetu *Retrahere in litatione, vel venditione*
- Tanteo** Ambatetzea, ambatean ar-tzea *Retractus, us*
- Tanto** Ik. Traslado, exemplar
- Tardanza** Berantza, beluntza *Mora, cunctatio, tarditas*
- Temido** Icaragarria *Formidandus*
- Temerariamente** Largoaiquiro *Temerè*
- Temerario** Largoaya *Temerarius*
- Temeridad** Largoaita *Temeritas*
- Temeron** Icarámallea *Propiae virtutis blatero*
- Temerosamente** Bildurtiro *Timidè*
- Temeroso** Bildurgarria, icaragarria *Metuendus*
- Temible** Icaragarria *Metuendus*
- Temor** Bildurra *Timor*
- Ni teme, ni debe** Ez ur, ta ez bildur *Omnia audet, consilio praeceps est*
- Tenedor** Euquitzallea, iduquitzallea, euslea *Tenens*
- Tenedor de libros** Euslea, zaya, zaina, zaitzallea *Curatot*
- Tenencia** Ik. Possession
- Teniente** Deuana, duena, dauena *Tenens*

- Teniente, sustituto** Oñordea, ordelaria *Vicarius, vicem geren, tenens*
- Tentar** Tentatu, dendatu *Tentare*
- Tentativa** Tentaldia, dendaera *Experimentum, periclitatio*
- Tenuta** Eucaldia, iducaldia *Vindiciae, arum*
- Teologizar** Jaincoquidetu *Theologizare*
- Teologo** Jaincoquindaria, Teologoa *Theologus*
- Terceria** Artequeta *Lenocinium*
- Tercero** Irugarrena, hirugarrena, erena, erenecoa *Tertius*
- Tercero** Arteco, bitartecoa *Inter-nuntius, leno, lena*
- Tercero** Amarrenen biltzallea *Decimarum sequester*
- Tercero** Deseraquidau artecoa, biren desongundean irugarrena *Tertius arbiter*
- Tercias** Amarrenen irurquiak *Tertiae, arum*
- Termino** Mugá, mugarria, chedarria, cozcá, marrá *Terminus, limes*
- Termino** Moldea, modua *Modus, ratio*
- Termino** Barrutia *Territorium*
- Termino** Epea, burua *Dies, praefinitum tempus*
- Termino perentorio** Epondea *Terminus peremptorius*
- Terreno** Lutarra *Terrenus*
- Terreno** Lutartea *Terre spatium, terra, terre conditio*
- Territorio** Lutartea, barrutia *Territorium*
- Tesoreria** Gordairuria, gordairute-guia *Aerarium quaestorium*
- Tesorero** Gordairuzaya, tesorerora *Prefectus aerarii*
- Tesoro** Gordairua, tesoroa, urruchoa *Thesaurus*
- Testa** Ik. Cabeza
- Testador** Atzenailaria *Testator, testatrix*
- Testadura** Ik. Borradura
- Testamentaria** Atzenaiquindea, testamentaria *Testamenti exequitio*
- Testamentario** Atzenaiquiña, testamentarioa *Executor testamentarius*
- Testamento** Atzenaya, testamentua, testamenta *Testamentum*
- Testar** Atzenaitu, atzenaya eguin *Testari, testamentum condere*
- Testificacion** Daquirastea, talazdea. Ik: Testimonio *Testificatio*
- Testificado** Daquirasia, etab *Testimonio dictus, a, um*
- Testificativo** Daquiraslaria, talasdez-zallea, cinoldatzallea *Testificans*
- Testigo** Daquirasá, talaztá, cinollea, lecucoa, testigua, *Testis*
- Testigos** Daquirasquideac *Qui eadem testantur*
- Testigo de vista** Icusitaco, icusiazco testigua, daquirasa *Testis oculatus*
- Testigo de oidas** Aditutaco, adi-tuazco testigua *Testis auritus*
- Testiguar** Ik. Atestiguar
- Testimonia** Ik. Testigo
- Testimonial** Daquirasgarria, talazgarria, cinolgarria *Testimonialis*

- Testimoniales de obispo** Daquiras-garriac *Literae testimoniales*
- Testimoniari** Ik. Atestiguar, testificar
- Testimonio** Daquirasa, talazdea, talazta, cinola, lecucotasuna, testimonioa *Testimonium*
- Testimonio falso** Pensacallua, belcinola, falso testimonioa *Crimen commentitium, calumnia, falsum testimonium*
- Testimñoero** Belcinolaria, falso testimonioenerauzlea, jasotzallea *Calumniator* Ik. Calumnia
- Texto** Beretiza, textoa *Textus*
- Tia** Iceba, icecoa *Amita, matertera*
- Tiempo** Dembora *Tempus*
- A buen tiempo** Mugonez *Opportune, tempestive, tempore opportuno*
- A mal tiempo** Mugaitzez *Alieno tempore*
- Tierra** Erria *Patria, natale solum*
- Tio** Osabá *Patruus, avunculus*
- Tiranamente** Bidagueraro, bidaguerapiro *Tyrannicè*
- Tiranía** Bidaguera, bidaguerayoa *Tyrannis, idis*
- Tiranizar** Bidagueratu *Tyrannidem exercere*
- Tiranizado** Bidagueratua *Tyrannide oppressus*
- Tirano** Bidaguea *Tyrannus*
- Tirano** Amia
- Tirano, tiranico** Bidaguea, bidagueracoa *Tyrannus, tyrannicus*
- Titular** Gaicendarra *Titularis*
- Titular** Gaicendatu *Titulo insignere*
- Titulado** Gaicendatua *Titulo insigninitus*
- Titulo** Gaicenda *Titulus*
- Titulo** Eracaya *Titulus, ratio*
- Toga** Becoralda, toga *Toga*
- Togado** Becoraldua, togaduna *Togatus*
- Tomador** Artzallea *Capiens, acceptor*
- Toparchia** Bamempea *Toparchia*
- Tormento** Toliacuntza
- Tornillero** Ìeslea, aldacoya *Desertor, transfuga*
- Torticeramento** Ik. Injustamente
- Torticero** Ik. Injusto
- Tortura** Mincaldea *Tortura*
- Traba** Trabac, lotescuac *Pedica, compendes*
- Traba** Pagaraztea *Ad solvendum compulsio*
- Trabajador** Necazalea, necazaria *Operarius*
- Trabajador** Bearguillea, lanaria, languillea *Laboriosus*
- Trabajar** Trabajatu, traillaatu, bearreguin, laneguin *Laborare*
- Trabajar** Landu *Elaborare*
- Trabajado** Landua *Elaboratus*
- Trabajado** Ik. Cansado, molido
- Trabajo** Laná, bearra, trabajua, traillaua *Labor, opera, ae*
- Trabajo comun de todos los vezinos de una Republica** Auzalana, araldia *Operae communes*
- Trabar execucion** Paguerazo, pagaraci *Ad solvendum juridicè compellere*

- Tracto de tiempo** Erartea, mugatar-
tea *Tractus temporis*
- Tradicion** Bapegania, otsedagoa
Traditio
- Tradicion** Ik. Entrega
- Traduccion** Itzulquera, itzulia, biur-
quera *Treductio, versio*
- Traducir** Hizcuntza bat bestera
itzuli, biurtu, eman *Vertere*
- Traducido** Itzulia *Versus*
- Traductor** Itzularia, biurlaria *Inter-
pres*
- Traficar** Salerosi *Negotari*
- Traficante** Saleroslea *Negotiator*
- Trafico** Salerosgoa *Negotium, com-
merium*
- Traicion** Salquindea, etoira, traicioa
Proditio
- Hazer traicion** Salquindu *Prodere*
- A traicion** Salquindez, etoiraz, trai-
cioz *A tergo, ex insidiis*
- Traidor** Salquindaria, traidorea,
etoya *Proditor*
- Traidoramente** Ik. A traicion
- Trama** Irazcaya *Astus, dolus*
- Tramar** Aria irazqui *Tramas subte-
xere, vel dolos struere*
- Tramado** Irazquia *Subtextus*
- Trampa legal** Trampa cilleguia
Dolus permissus
- Trampear** Trampiaz bici *Dolo mu-
tuari, petere, accipere*
- Trampear** Trampiaz quendu *Astu
aliquem defraudare*
- Transaccion** Auztepaya *Transactio*
- Transcribir** Ik. Trasladar
- Transeunte** Iragoya, iragoarra
Transiens, euntis
- Transgredir** Mugautsi *Transgredi*
- Transgresion** Mugaustea *Trans-
gressio*
- Transgressor** Mugauslea *Trans-
gressor*
- Transicion** Igaroldia, pasaéra
Transitio
- Transigir** Auztepaitu *Transigere*
- Transigido** Auztepaitua *Transactus*
- Transitoriamente** Iragancorquiró
Transitoriè
- Transitorio** Iragocorra, iragancorra
Transitorius, caducus
- Transmission** Bestiragoa *Trans-
missio*
- Transmitir** Bestiragotu *Transmittere*
- Trapacete** Dirualquidunaren liburua
Codex collybisticus dati & accepti
- Trapaza** Engaña *Fraus*
- Trasladar** Eralditu, erabestatu
Transferre; papeles, transcribere
- Traspapelarse** Naspapertu, naspapel-
du *Chartam inter alias confundi*
- Traspapelado** Naspapertua *Char-
ta inter alias involuta*
- Traslado** Eraldaira, erabesta *Apo-
graphum, exemplare*
- Traspasar** Erraldatu *Transferre*
- Traspasar alguna ley** Mugautsi.
Ik. Quebrantar *Transgredi*
- Traspasar, ceder el derecho** Bes-
tiragotu *Tranferre*
- Traspaso, cesion** Bestiragoa
Translatio, cessio
- Traspaso de alguna Ley** Austea,
mugaustea *Transgressio*
- Tratamiento** Tratamendua, otsicen-
dea *Colendi ratio*

- Tratar** Tratatu, salerosi *Negotiare, mercaturam facere*
- Tratante** Tratalaria, tratularia *Negotiator*
- Tratado** Ongundea *Tractatus, faedus*
- Tratado** Eralgundea, izquiramena, tratadua *Tractatus dissertatio*
- Trato** Tratua, salerosgoa *Commercium, mercatura, negotium*
- Tregua** Gueraldia, tregua, atsaldia *Induciae, arum*
- Tribunado** Iripediaren bureitza *Tribunatus, us*
- Tribunal** Tribunal, ecadoyaren, Juezaren esertoquia, jarlecu *Tribunal, lis*
- Tribunicio** Iripediaren burzaitzacoa *Tribunicius*
- Tribuno** Iripediaren burzaya, zaitzallea *Tribunus*
- Tributacion** Ik. Tributo
- Tributar** Cotiztatu, gaiteman *Tributum pendere*
- Tributado** Cotiztatua *Tributum pensum*
- Tributario** Cotiztaria, gaintemallea *Tributarius*
- Tributo** Cotiza, gaintemaitza *Tributum*
- Troncal** Errondarra *Ad truncum pertinens*
- Casa o pariente troncal** Prubincala
- Trono** Jargoya *Thronus*
- Tropelia** Nasdia, tropelia *Inordinata properatio*
- Tropelia** Tropelia, aurizquimendua *Vexatio, oppressio*
- Trujuman** Ik. Interprete
- Trujuman** Truquemalllea, trebea, sayatua *Proxeneta, circuitor*
- Tumulto** Guenasdea, boaldà *Tumultus*
- Tutela** Zaitagoa *Tutela*
- Tutelar** Zaitaria, zaitzallea, beguirallea *Tutelarlis*
- Tutor** Zaitaria, zaitzallea *Tutor*
- Tutoria** Ik. Tutela
- Tutriz** Zaitaria *Tutrix*
- Ultrajar** Birautu, aputiotu *Contumeliis vexare, afficere, prescindere*
- Ultrajado** Birautua etab. *Contumeliis vexatus*
- Ultraje** Biraua, aputioa *Contumelia, probum*
- Ultrajoso** Birautsia, aputiotsua *Contumeliosus*
- Unanime** Gogaquidea *Unanimis*
- Unanimidad** Gogaquida *Unanimitas*
- Unidad** Batasuna, batagoa *Unitas*
- Unidamente** Elcarquiro *Junctim*
- Unificar** Bateguin, batatu *Unum facere*
- Uniformar** Eraquiderazo, eraquideguin *Rem facere alteri uniformem*
- Uniforme** Eraquidea *Uniformis*
- Union** Elcartea, elcargoa *Consensus, concordia*
- Unirse** Elcartu *Foederari*
- Universal** Guciaquicoa, guciaquidea, gucieracoa *Universalis, e*
- Universalidad** Guciaquida, guciera *Universitas, universalitas*
- Universalmente** Guciaquicoro, guciaquidero, guciaquidaz, gucieraz *Universè, universaliter*

- Universalidad** Icasola *Academia*
- Universidades** Bataria, chalcarra
Conventus, communitas
- Urbano** Artzontia, beguiruntia, cortesá *Urbanus, comis*
- Urgencia, inflancia** Estuera, ersiera
Urgentia
- Urgencia, necesidad** Premia, bearra *Urgens necessitas*
- Urgente** Premiazco, bearrezcoa, estua, ersia *Urgens*
- Useñoria** Bere Señoria, Usia, Usiria
Dominatio vestra
- Uso** Ik. Costumbre, habitó
- Uso de razon** Endelgamendua
- Usucapion** Usequia *Usucapio, nis*
- Usucapir** Usequui, usiduquui *Usucapere*
- Usucapido** Usequia *Usucaptus*
- Usufruto** Gozamena, usufrutua
Ususfructus
- Usufrutuar** Gozamena izan, iduqui, euqui *Usufructu gaudere*
- Usufructuario** Gozamenaria, usufrutuaria *Usufructuarius*
- Usura** Lucurua, irabazgoya, usura
Usura, faenus, oris
- Usurar** Lucuruan eman, edo artu
Foenerari
- Usuario** Lucuruduna, lucuraria, lucurutia, irabazgoitia, irabazgoiduna *Usurarius, a, um*
- Usurero** Lucuraria, irabazgoyaria, usuraria *Usurarius, foenerator*
- Usurpacion** Osquentzea *Usurpacio*
- Usurpador** Osquenlaria, osquentzalea *Usurpator*
- Usurpar** Osquendu *Usurpare*
- Usurpado** Osquendua *Usuapator*
- Uterinos** Sabelquideac *Filii uterini*
- Uvaguemaestre** Presbearren zaitzalea, presbearzaya *Curator, seu Magister apparatus in exercitu*
- Uxier** Jaureguian atazaya *Ostiarus in domo regia*
- Uxier de armas** Armazaya *Armorum custos*
- Uxier de Camara** Guelazaya, Camarazaya *Cubicularius*
- Uxier de Saleta** Ataurrezaya *Atrii custos*
- Vacacion** Jabaldia, jabalaldia, gualaldia *Vacatio*
- Vacaciones** Lanartearc
- Vacar** Jabaldu, jabaldia, gueraldia artu *Vacare*
- Vacar algun empleo** Bagaldian, utsaldia egon, arquite *Vocare*
- Vacar, darse, dedicarse a algun ejercicio** Cerbaiti equin, cerbaitera bere burua eman *Vacare*
- Vacante** Jabaldia, jabalaldia, bagaldia, utsalaia, gueraldia *Tempus vacationis*
- Vagabundo** Orronlar ia, orrontaria, barrunbaguea *Vagabundus, homo vagus*
- Vagar** Orron ibilli *Vagari*
- Valido de algun Principe** Gayeracoa, baliotia *Gratia valens, gratiosus*
- Valia** Balioa *Pretium, aestimatio*
- Validacion** Balioztea, balioztatzea
Validatio, confirmatio
- Validamente** Baliozquiro, bidezquiro *Validè*

- Validar** Balioztu, balioztatu, bidez-
quitu *Validare, ratum habere*
- Valido** Baliozá, bidezquia *Validus*
- Valor, estimacion** Balioa *Valor, pretium, aestimatio*
- Valor, animo** Valorea, sendagailla,
alaigoa *Virtus, fortitudo*
- Valorar** Balioa eman, ifiñi *Pretium assignare*
- Vasaliage** Mendazpia, mempea
Clientela fiduciaria, homagium
- Vassallo** Mendazpicoa, mendecoa,
mempecoa *Cliens fiduciarius, subditus*
- Vara de Alcalde** Cigorra, bara
Praetoris virga
- Vecindad de un pueblo** Urcon-
dea, vecindadea *Numerus incola- rum*
- Vecindad de una casa a la otra**
Auzoa, alboa, aldamena *Vicinia*
- Vecindad, intermediacion** Urrera, ur-
coera, aldea, alboa, alboera *Con- simsum*
- Vecindad** Ik. Domicilio
- Vecindario** Urcondea *Incolarum numerus*
- Vecino en algun pueblo** Urcondea-
rra, vecinoa *Incola, civis*
- Veda** Beda, bedea, debecua, artzara
Vetatio, prohibitio
- Vedar** Bedatu, debecatu, debetatu,
artzaratu *Vetare, prohibere*
- Vedado** Bedatua etab. *Vetatus*
- Veedor** Icuslaria, beatzallea, begui-
ralea *Inspector*
- Veeduria** Beguirealaren goyendea,
veeduria *Inspectoris munus*
- Velacion** Beilla *Vigilia*
- Velar, hazer centinela** Celatan
egon *Excubias agere*
- Vellon** Quarto *Moneta cuprea*
- Venal** Salcorra *Venalis, e*
- Vendedor** Saltzallea *Venditor*
- Vender** Saldu *Vendere*
- Vendido** Saldua *Venditus*
- Vendible** Salgarria, salquizuna *Ven- dibilis*
- Vendicion** Ik. Venta
- Vengador** Mendecatzailea, mende-
caria *Vindicator, vindex*
- Venganza** Mendecua, mendeca,
mendequioa, venganza *Vindica- re, ulcisci*
- Venta** Salgoa, saldura, salera *Venditio*
- Verbal** Hitzarra *Verbalis, e*
- Verbalmente** Hitzez, verbaz *Ver- bo*
- Verdugo** Borreroa, guicerlea, burre-
ba *Carnifex, tortor*
- Verificacion** Eguitatzea, eguiatza-
tzea *Verificatio, comprobatio*
- Verificar** Eguitzatu, eguiatztatu *Ve- rificare, comprobare*
- Verificado** Eguitzatu etab. *Verifi- catus*
- Verificativo** Eguitzagarria *Verifi- cativus*
- Vexacion** Bersioa *Vexatio*
- Vexamen** Bersiopena, bersiaidia
Objurgatio satyrica, cavillatio
- Vexado** Bersitua *Vexatus*
- Vicaria** Ordeintza, vicarià *Vicarii dignitas, territorium*
- Vicario** Ordeintzaduna, vicarioa
Vicarius

- Vice-Almiranta** Almirantordea, almirantaren urrena *Triremium secunda*
- Vice-Almirante** Almirantordea *Praefecti triremium vices gerens*
- Vice-Canciller** Cancillerordea *Vicecancellarius*
- Vice-Provincia** Provinciordea *Viceprovincia*
- Vice-Provincial** Provincialordea *Viceprovincialis*
- Viciar** Galguirotu, calguirotu *Vitiare*
- Viciado** Galguirotua *Vitiatus, depravatus*
- Vicio** Galguiroa, calguiroa *Vitium*
- Viciosamente** Galguiroz *Vitiosè*
- Vicioso** Galguirotia, galguirotsua *Vitiosus, luxuriosus*
- Victima** Jauscaña *Victima*
- Vigilar** Ik. Velar
- Vigilante** Atzarria, beillarria, ernaria, ernaya, arretsua *Vigilans*
- Vilipendiar** Ik. Despreciar, desprecio
- Villa** Iria, uria *Oppidum*
- Village** Irichar, uricharra *Oppidulum*
- Village** Irisca, urisca
- Villanaje** Iripedia *Plebs, bis*
- Villano** Bilauna, billaua, landerra *Plebejus, rusticus, vilis*
- Villazgo** Iricotiza *Oppidi vectigal*
- Vilmente** Bilusquiro, biluzquiro *Sordidè*
- Vincular** Lotetsi *Jure haereditario annectere, devincire*
- Vinculado** Lotetsia *Annexus, a, um*
- Vinculo** Locarria, locaya *Vinculum*
- Vinculo de mayorazgo** Lotetsia *Haereditatis vinculum, annexio*
- Vindicacion** Ik. Venganza, vengarse
- Violacion** Borchuera, erchaera, queisaera *Violatio*
- Violador** Borcharia, ercharia, queisaria *Violator*
- Violar** Borchatu, erchatu, queisatu *Violare*
- Violado** Borchatua etab. *Violatus*
- Violencia** Borchá, erchá, erchacuntza *Violentia*
- Violentamente** Borchaz, queisuz *Violenter*
- Violentar** Borchatu, queisatu *Inferre vim*
- Violento** Borcharia, queisaria *Violentus*
- Virreina** Erregueordearen emaztea *Proregis uxor*
- Virreinato** Virreinatoa *Proregis imperium, munus*
- Virrey** Erregue-ordea, Virreya *Prorex, gis*
- Visorrey** Ik. Virrey
- Vista** Icusta *Cognitio causae*
- Viudo, a** Alarguna *Viduus, viduae*
- Viudedad** Alargundera, alarguntza *Viduitas*
- Vivienda** Bicitza, biciteguia, soillerua *Habitatio, domicilium*
- Vivificacion** Bicierazotzea, biciraztea, bicieraguitea *Vivificatio*
- Vivificador** Bizierazlea, bizarazlea, bicieraguillea *Vivificator*
- Vivificar** Bizierazo, bizaraci, bicieraguin *Vivificare*
- Vizcondado** Vizcondadua *Vicomitibus dignitas, vicecomitatus*
- Vizconde** Vizcondea *Vicomes*

- Vizcondesa** Vizcondesa *Vicecomitis uxor*
- Voluntad** Borondatea, oldea, nairguña, guraguillea *Voluntas*
- Voluntad** Naya, gura, gogoa *Voluntas, amor*
- Ultima voluntad** Azquenaya *Ultima voluntas*
- Voluntariamente** Naita, gurata, naitaz, gurataz, gogoz, borondatez *Voluntariè, spontè*
- Voluntariedad** Naiquindera, guraguillera, gogatsuera *Voluntarii qualitas*
- Voluntario** Naitacoa, guratacoa, naiquindecoa, gogatsua *Voluntarius spontaneus*
- Voluntariosamente** Ik. Voluntariamente
- Voluntarioso** Naietsia, naichequia, guretsia, gurichequia, mañosoa *Propii arbitrii tenax*
- Votar** Presqueñi, prescañi, bulotatu, promesatu, promesa, bulota, presqueña eguin, votoa eguin *Vovere*
- Votado** Presqueña, bulotatua *Votus, a, um*
- Votar por alguno** Baqueriztu, baqueritza, votoa eman *Suffragium ferre*
- Votado** Baqueriztua *Suffragio probatus*
- Votar** Ik. Jurar, blasfemar
- Votante** Baquerizlea *Suffragator*
- Voto** Presqueña, prescaña, bulotá, promesa, votoa *Votum*
- Vuecelencia** Vuecelencia *Vestra excellentia*
- Vuelo** Irteera, urteera *Pars extans, prominens*
- Vuessa merced** Berori, berorrec, bere mesede, merchedea *Tu*
- Vuesseñoria** Ik. Useñoria
- Vulgo** Diartea, oraldia. Ik. Plebe *Vulgus*
- Vusted** Ik. Usted
- Xefe** Aguintaria, buruzaguia, burua *Dux, praeses*
- Yerro** Utsa, usguita *Error, erratum*
- Zar** Zarà *Moschorum Imperator*

**Universidad de
Deusto**

**Deustuko
Unibertsitatea**

